

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Матеріали
IV Науково-практичної конференції з міжнародною
участю молодих учених і студентів
«Студенти та молодь – для майбутнього країни»

Том 1
Гуманітарні науки

30 жовтня 2019 р.

м. Бахмут

УДК 001:378.14:330.1:004:665

Студенти та молодь – для майбутнього країни: Матеріали IV Наук.-практ. конф. з міжн. уч. молодих учених і студентів (м. Бахмут, 30 жовтня 2019 р.) / Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут Української інженерно-педагогічної академії (м. Бахмут) [упоряд. Г. Г. Михальченко] : у 4-х т. – Т. 1. : Гуманітарні науки. – Бахмут: ННППІ УПА, 2019. – 100 с.

Збірник містить тези доповідей молодих учених, викладачів та студентів з актуальних проблем філософії, соціології, мовознавства, психології, конфліктології, педагогічних освітніх технологій та методики професійного навчання, патріотичного виховання, а також історії, краєзнавства та молодіжного руху.

Т.1: Гуманітарні та психолого-педагогічні науки
Історичні науки

*Редакційна колегія та оргкомітет не завжди поділяють думку авторів.
Повну відповідальність за достовірність і правильність поданого матеріалу несуть автори
та їх наукові керівники*

*Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового професійно-педагогічного інституту
Української інженерно-педагогічної академії (м. Бахмут)
(протокол № 3 від 31.10.2019 року)*

© ННППІ УПА, 2019
© Колектив авторів, 2019

ЗМІСТ

ГУМАНІТАРНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

FUTURE ENGINEER TEACHERS PROFESSIONAL DEVELOPMENT 9

Author: Bobina V. K.

Scientific adviser: Malazonia S.V.

MENTAL SELF-REGULATION OF ACTIVITIES IN DOMESTIC RESEARCH..... 10

Author: Troyan O. N.

Scientific adviser: Malazonia S. V.

ВАЖЛИВІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КЕРУВАННЯ ПСИХІЧНИМИ СТАНАМИ ОСОБИСТОСТІ ЯКА ПРАЦЮЄ В СИСТЕМІ ЛЮДИНА-ЛЮДИНА..... 11

Автор: Арестова Л. Ю.

Науковий керівник: Малазонія С. В.

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ..... 12

Автор: Бабкіна К. А.

Науковий керівник: Моїсєєва І. М.

«ПІДЛІТОК ВЖЕ НЕ ДИТИНА АЛЕ Й НЕ ДОРΟΣЛА ЛЮДИНА» 14

Автор: Бобіна В. К.

Науковий керівник: Бобрикова Ю. С.

ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ..... 16

Автори: Бобіна В. К., Зубкова В. С.

Науковий керівник: Кулешова В. В.

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ (BLENDED LEARNING). АНАЛІЗ ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ..... 18

Автор: Васильєв Є. Р.

Науковий керівник: Бобрикова Ю. С.

STEM-ОСВІТА: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ..... 19

Автори: Головка Т. В., Чекаліна І. А.

Науковий керівник: Родняна І. В.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	21
<i>Автор: Єфімов Д. В.</i>	
РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ	23
<i>Автор: Зубкова В. С.</i>	
<i>Науковий керівник: Бобрикова Ю. С.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ НА ВЕЛИКІ СОЦІАЛЬНІ ГРУПИ.....	25
<i>Автори: Калюжна Є. М., Вовна А. М.</i>	
ВІДМІТНІ РИСИ СІМЕЙНОЇ ХРОНІКИ ЯК ЖАНРУ ІСТОРИЧНОЇ ПРОЗИ.....	26
<i>Автор: Карпіна О. С.</i>	
ПРОБЛЕМА КАТЕГОРІЇ ДРАМИ В ФІЛОСОФІЇ АРИСТОТЕЛЯ.....	28
<i>Автор: Копач П. В.</i>	
<i>Науковий керівник: Богданова Н. Г.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ.....	30
<i>Автор: Корніясова В. О.</i>	
<i>Науковий керівник: Антонова А.М.</i>	
АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ СТВОРЕННЯ ПРОЄКТІВ.....	32
<i>Автор: Костенко К. О.</i>	
<i>Науковий керівник: Мальована В. В.</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ НАОЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ПІЗНАВАЛЬНО-МОВНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	33
<i>Автор: Кулакова А. А.</i>	
<i>Науковий керівник: Земська О. Л.</i>	
АСПЕКТИ ЩО ВІДОБРАЖАЮТЬ СФЕРИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.....	36
<i>Автор: Малазонія С. В.</i>	
СПІЛКУВАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА.....	38
<i>Автор: Манек А. С.</i>	
<i>Науковий керівник: Бобрикова Ю. С.</i>	

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ 40

Автор: Новіченко Н. С.

Науковий керівник: Кошелева Н. Г.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА 42

Автор: Новіченко О. С.

Науковий керівник: Кошелева Н. Г.

МЕДІА-ГРАМОТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА..... 44

Автор: Осипова Т. В.

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ..... 45

Автор: Панченко О. Б.

Науковий керівник: Коваленко С. О.

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ 48

Автор: Пугачов А. Г.

Науковий керівник: Кулешова В. В.

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У КУРСАНТІВ ЯК ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ 49

Автор: Романовська М. С.

Науковий керівник: Ступеньков С. О.

ВПЛИВ ЕСТЕТИЧНОГО ЧИННИКА НА СТРУКТУРУ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ..... 52

Автор: Сафонов М. О.

Науковий керівник: Богданова Н. Г.

ПРАКТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ЩОДО ОЗБРОЄННЯ СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ЗНАННЯМИ ТА УМІННЯМИ У НАПРЯМІ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ 54

Автор: Свиридов В. О.

Науковий керівник: Коваленко С. О.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ КУРАТОРА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ..... 56

Автор: Свиридов В. О.

Науковий керівник: Коваленко С. О.

«МОЗКОВИЙ ШТУРМ» ЯК ОДИН З КРЕАТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ.....	58
<i>Автор: Селищева А. О.</i>	
<i>Науковий керівник: Аксакова Н. О.</i>	
НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	59
<i>Автор: Селищева А. О.</i>	
<i>Науковий керівник: Кулешова В. В.</i>	
ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОСТИ – ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ КОНФЛИКТЫ.....	61
<i>Автор: Селищева А. А.</i>	
<i>Научный руководитель: Антонова А. М.</i>	
ПРИНЦИП МЕТОДИЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НАВЧАННЯ.....	63
<i>Автор: Селін М. Р.</i>	
<i>Науковий керівник: Недосєкова Н. С.</i>	
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ЯК ПРІОРИТЕТНА ФОРМА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПТНЗ.....	65
<i>Автор: Серокурова Н. О.</i>	
<i>Науковий керівник: Коваленко С. О.</i>	
ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ.....	66
<i>Автор: Серокурова Н. О.</i>	
<i>Науковий керівник: Коваленко С. О.</i>	
ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	68
<i>Автор: Соломка М. А.</i>	
<i>Науковий керівник: Аксакова Н. О.</i>	
АНАЛІЗ НАПРЯМІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ.....	69
<i>Автор: Таран В. О.</i>	
<i>Науковий керівник: Коваленко С. О.</i>	
ТРУДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ПОЗИЦІЇ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ.....	71
<i>Автор: Таран В. О.</i>	
<i>Науковий керівник: Коваленко С. О.</i>	

МОБІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ В ОСВІТІ 73

Автор: Тахтарова А. С.

Науковий керівник: Бобрикова Ю. С.

**ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ХАРЧОВОГО ПРОФІЛЮ
ДО ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 75**

Автор: Товстокорий О. С.

Науковий керівник: Недосекова Н.С.

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 77**

Автор: Троян І. В.

Науковий керівник: Недосекова Н. С.

НЕ ПОМИЛЯЄТЬСЯ ЛИШЕ ТОЙ, ХТО НІЧОГО НЕ РОБИТЬ 79

Автор: Трубіна Г. В.

Науковий керівник: Мальована В. В.

**ВПЛИВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА НАВКОЛИШНЄ
СЕРЕДОВИЩЕ 80**

Автор: Чеботарьова Є. К.

Науковий керівник: Кулешова В. В.

**НАВЧАЛЬНА РОБОТА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
УКРАЇНИ У 20-30РР. ХХ СТ. 82**

Автор: Чічін А. С.

Науковий керівник: Аксакова Н. О.

**ВИРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ ВИХОВАТЕЛЯ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ
МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ 84**

Автор: Явтушенко Ю. С.

Науковий керівник: Гордієнко І. М.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

**ДО ІСТОРІЇ ГЕТЬМАНЩИНИ: ПОЛІТИЧНІ ТА РЕЛІГІЙНІ
ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ 86**

Автор: Безмен М. Д.

Науковий керівник: Євсеєнко С. А.

«КАМЕРА СМЕРТІ» БАХМУТА 88

Автор: Корніясова В. О.

Науковий керівник: Аксакова Н. О.

«ПЛАСТ» В УКРАЇНІ	89
<i>Автор: Манек А. С.</i>	
<i>Науковий керівник: Аксакова Н. О.</i>	
ГЕОГРАФІЯ КОЗАЦЬКИХ ПАМ'ЯТОК ПІВНІЧНОЇ ДОНЕЧЧИНИ XVI – XVIII СТ.	90
<i>Автор: Мясніков П. Д.</i>	
<i>Наукові керівники: Корнацький І. А., Чухлебова О. А.</i>	
ІСТОРІЯ ТЮРЕМНИХ ЗАКЛАДІВ ДОРЕВОЛЮЦІЙНОГО БАХМУТА	92
<i>Автор: Саленко К. С.</i>	
<i>Наукові керівники: Корнацький І. А., Логінова С. В.</i>	
БОЛГАРСЬКА СІМ'Я КРІЗЬ ПРИЗМУ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	94
<i>Автор. Стоцька Ю. С.</i>	
МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ: СКАУТСЬКИЙ РУХ	96
<i>Автор: Шиндяпіна Д. В.</i>	
<i>Науковий керівник: Аксакова Н. О.</i>	

FUTURE ENGINEER TEACHERS PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Author: Bobina V. K., 3-d course student.

*Scientific adviser: Malazonia S. V., Ph.D.,
associate professor of Psychology of IPP Department
Educational-scientific professional-pedagogical Institute of UIPA*

This article deals with question how personal development affects the choice of profession. The present rapid growth is determined by psychological problems related to the professional development of future engineers-teachers. The attention of scientists is highlighted by the need for a new socio-economic and professional experience.

L.S. Vygotsky was engaged in the question of the development of a personality of a professional in the twentieth century. According to his theory, due to the interaction of natural and social factors, in the process of socialization, potential opportunities become relevant.

B.G. Ananiev used the concept of «individuality» for the opus of higher human abilities of his vivid manifestations and creative activity.

F. Barron believes the ability, with the help of creativity, to selfdesigning as the main function of the individual.

The development of the students' interest in their future profession and development needs for self-transformation and self-development is the main goal of highly school.

The development of personality involves the formation of new needs. They arise only when the person feels the readiness for self-realization. Baseline characteristics of the individual as focus, competence, emotional and behavioral flexibility is a form of the creative and professional potential of man.

The psychological readiness for self-realization is a systemic phenomenon, and it is a dialectical unity of psychic states and personality traits.

Along with personal self-realization, one should consider the idea of readiness for self-realization at the level of social consciousness. This is the notion of «collective subject of life-creativity».

Social psychological readiness is created by the integration of individuals. The psychological foundations of personality are such characteristics as personality orientation, behavioral flexibility and professional competence. These characteristics will enable the future professional to implement special value standards.

Psychological well-being, life satisfaction, personal growth is either a result or a means of professional and personal development.

Literature

1. Asmolov A. Psikhologiya lichnosti. M., «Smysl», 2005- 415 s.
2. Barron F. Lichnost kak funktsiya proektirovaniya chelovekom samego sebya // Voprosy psikhologii. - 1990. - № 2. - S. 153-159.
3. Brushlinskiy A. V. Problemy psikhologii subekta. - M.: IP RAN, 2006. - 109 s.

4. Vygotskiy L. S. Istoriya razvitiya vysshikh psikhicheskikh funktsiy // Sobr. soch. - K.: Pedagogika, 2007. - T. 8. - S. 6-328.

MENTAL SELF-REGULATION OF ACTIVITIES IN DOMESTIC RESEARCH

Author: Troyan O. N., M.Sc.

*Scientific adviser: Malazonia S. V., Ph.D.,
associate professor of Psychology of IPP Department
Educational-scientific professional-pedagogical Institute of UIPA*

Domestic studies of self-regulation activity analyze the issues of regulation of specific labor activity types (E.A. Ivanova, 1992; A.S. Kuznetsova, 1993; V.I. Morosanova, 1995). Overseas research on the labor psychology has received a great deal of attention, but it is not from the standpoint of self-regulation for the subject but the use of this process to produce a large quantity of quality product (Barrick, Monnt, 1991; Reymark. 1997; Farnham, Haven, 2001).

A thorough study of the role of self-regulation by L.F. Lavalee and J.D. Campebell (1995), and R.M. Lehner (1996) allowed these authors to argue that it provides for the optimization of mental capacity, compensation for deficiencies, regulation of individual states in accordance with tasks and events of activity. The main function of self-regulation, in their understanding, is the adaptation of activity to its conditions, and, at the same time, the mechanisms of self-regulation are included as a result of influence on the personality of the demands made by the activity and conditions of its implementation. And the activity itself is interpreted by them as an externally imposed form of activity that requires adaptation to itself. It should be emphasized that close in meaning is the concept of professional activity, understood as a rigid system of socially imposed requirements or socially normalized functions.

In this regard, the issues of self-regulation of functional states, which determine optimal adaptation to specific operations, are particularly relevant in psychology.

The issues of peculiarities of training of self-regulation, in engineering-pedagogical activity, are investigated extremely fragmentarily. Thus, there are only some reports on the training of self-regulation of engineer-educators (T.P. Kovalenok, 1995, 1996). At the same time, they are oriented to agricultural specificity.

In this connection, within the framework of this problem, it is necessary to solve the basic problems of developing theoretical bases of self-regulation in psychology, and in particular in engineering-pedagogical activity, substantiation of methods of diagnostics of this process, as well as influence on future specialists and analysis of the effectiveness of their application.

References

1. Rainwater D. It's your best. How to become your own psychotherapist: Per. with English. General. ed. and the afterword by FE Vasilyuk. - M.: Progress. 1993. - 240 p.
2. Sartan GN Psychotraining for teachers and high school students. - M., 1992. - 36 p.

3. The theory and practice of autogenous training. / Ed. V. Lobzin. - L.: Medicine, 1980. - 272 p.
4. Frankl V. Man in search of meaning: Collection: Per. Eng. and him. General. ed. L.A.Gozman and D.A.Leont'ev. - M.: Progress, 1990. - 368 p.
5. Shultz IG Autogenous training. - M., 1985. - 136 p.
6. Yalom I. The theory and practice of group psychotherapy. - St. Petersburg: Peter, 2000. - 640 p.

ВАЖЛИВІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КЕРУВАННЯ ПСИХІЧНИМИ СТАНАМИ ОСОБИСТОСТІ ЯКА ПРАЦЮЄ В СИСТЕМІ ЛЮДИНА-ЛЮДИНА

Автор: Арестова Л. Ю., бакалавр

Науковий керівник: Малазонія С. В., к.псих.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Прийнято розрізняти два основних класи способів керування станом – способи зовнішньої регуляції (керування) і групу способів, поєднаних назвою «психічна саморегуляція» або самоврядування [2]. Розходження між цими класами полягають, насамперед, у тім, що вони реалізуються через принципово різні механізми. Способи зовнішньої регуляції реалізуються по каналах суб'єкт-суб'єктних або суб'єкт-об'єктних відносин, саморегуляція реалізується через самосуб'єктні відносини. У широкому сенсі психічна саморегуляція розглядається як один з рівнів регуляції активності живих систем, для якого характерне використання психічних засобів відображення і моделювання реальності. Таким чином, психічна саморегуляція включає управління поведінкою або діяльністю суб'єкта і саморегуляцію його існуючого стану. Існують і вузчі трактування цього явища:

«Під психічною саморегуляцією ми розуміємо психічний самовплив для цілеспрямованої регуляції усебічної діяльності організму, його процесів, реакцій і станів» (Л. П. Гримак, В. М. Звоніков, О. І. Скрипніков).

В. І. Моросанова, під саморегуляцією розуміє «інтеграційні психічні явища, процеси і стани», що забезпечують «самоорганізацію різних видів психічної активності» людини, «цілісність індивідуальності і становлення буття людини» [5].

Загальним для усіх визначень є виділення стану людини в якості об'єкту дії і спрямованість на використання внутрішніх засобів регуляції, в першу чергу – прийомів психологічного самовпливу [1].

До методик психологічної саморегуляції станів відносять, насамперед, технікові нервово-м'язової релаксації, аутотренінг, ідеомоторне тренування і їхні різні модифікації.

У ході заняття нервово-м'язовою релаксацією використовується спеціальна система вправ, що являє собою курс систематичного тренування по довільному розслабленню різних груп м'язів. Кожна вправа складається з періодів максимального скорочення, що чергуються, і швидкого наступного розслаблення визначеної ділянки тіла.

Принциповим механізмом аутогенного тренування як методу саморегуляції стану є «формування стійких зв'язків між словесними

формулюваннями («само наказами») і виникненням визначених станів». Саморегуляція на рівні мотивації, що припускає перебудову мотиваційної сфери, відбувається шляхом «значеннєвого зв'язування» – «особливій внутрішній роботі, спрямованій на перетворення споконвічно нейтрального змісту в емоційно заряджене шляхом зв'язування його з мотиваційно-смысловою сферою особистості». Становлення і функціонування таких зв'язків в обох випадках пов'язано з використанням різного роду психотехнічних засобів: образних уявлень, уявлених ситуацій, ідеомоторних актів.

Психічний стан, коли у фокусі уваги суб'єкта знаходиться його внутрішній світ, називається самосвідомістю – у вузькому змісті цього слова. Внутрішні переживання при цьому вербалізуються, осмислюються, і, як наслідок, з'являється можливість керування ними.

Таким чином, стан аутогенного занурення дозволяє усвідомлено керувати психологічними і фізіологічними ресурсами організму; формувати потрібний стан і конкретні програми майбутньої діяльності, програвати визначені стресогенні етапи діяльності, створювати позитивні програми реагування на них. У ході занять аутотренінгом формуються внутрішні механізми саморегуляції стану, діяльності, що збільшує частку особистісно регульованої активності.

Навчання способам саморегуляції може проходити в двох формах індивідуальній і груповій. Під індивідуальною мається на увазі в даному випадку і навчання, що проходить у групі, але не припускає активної взаємодії між собою, тих хто навчається. Кожний з цих методів володіє власним специфічним потенціалом.

Література

1. Леонова А.Б., Кузнецова А.С. Психологические технологии управления состоянием человека. - М: Смысл, 2009. - 311 с.
2. Макшанов С.И., Хрящева Н.Ю. Психогимнастика в тренинге. - Каталог, ч. 1. - СПб.: Питер, 1993. – 153 с.
3. Мещеряков Б. Г., Зинченко В. П. Психическая саморегуляция// Большой психологический словарь. — СПб, 2003. — С. 433.
4. Рейнуотер Д. Это в ваших силах. Как стать собственным психотерапевтом: Пер. с англ. /Общ. ред. и послесловие Ф.Е.Василюка. - М. : Прогресс. - 1993. - 240 с.
5. Моросанова В. И. Саморегуляция и индивидуальность человека / Ин-т психологии РАН; Психологический ин-т РАО. — М.: Наука, 2010. — 519 с.

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ

Автор: Бабкіна К. А., студентка

*Науковий керівник: Моїсеєва І. М., викладач іноземної мови вищої категорії
КЗ «Бахмутський педагогічний коледж»*

У сучасному суспільстві іноземна мова стає необхідною в різних сферах діяльності людини. Розширення та якісні зміни характеру міжнародних зв'язків нашої країни, інтернаціоналізація всіх аспектів суспільного життя роблять

англійську мову дієвим фактором соціально-економічного, науково-технічного і загальнокультурного прогресу суспільства. Це підвищує статус англійської мови як освітньої галузі дошкільного виховання.

Впровадження у педагогічну практику цілісного підходу до розвитку особистості є загальноприйнятим у процесі оновлення світових та європейських освітніх систем. Тому необхідним є впровадження у навчання широкого спектру сучасних інноваційних технологій, які удосконалюють весь навчальний процес, починаючи з дошкільного віку. Кожна технологія має засновану на конкретному філософському вченні теоретичну модель, якій відповідають засоби та методи застосування [2, с. 5].

Ми вважаємо, що при навчанні англійської мови на початковому етапі необхідно використовувати низку інноваційних та вже відомих технологій.

Проектна технологія забезпечує загальну ігрову основу навчання під час занять з англійської мови, сприяє формуванню творчо спрямованої особистості в умовах збереження емоційного та фізичного благополуччя, містить у собі величезний потенціал для реалізації зв'язків мовленнєвої з іншими видами діяльності в процесі навчання англійської мови.

Технологія раннього навчання, розроблена Гленом Доманом, забезпечує розвиток інтелекту у перші роки життя. Цей період є вирішальним для подальшого життя дитини, й вона вже ніколи не зможе перевершити потенціал, закладений до п'яти років. За думкою Г. Домана та інших вчених, створення сприятливих умов для розвитку у ранньому дитинстві сприяє максимальному розкриттю потенційних можливостей дитини [1, с. 352].

Технологія розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера забезпечує розвиток творчих здібностей, варіативності мислення, інтелектуальної активності, чутливості на заняттях з англійської мови. Вчитель, що навчає дитину, повинен знати та враховувати її природу. Ми вивчили результати психолого-педагогічних досліджень з цього питання. Вони свідчать, що в дитини 3-6 років творча уява, фантазія сягають найвищого розвитку, тобто вона мислить нестандартно, часом навіть інтуїтивно, але згодом ця здатність зникає, оскільки дітей вчать сприймати вже готове, всіма доведене. Діти стають настільки пригноблені стереотипами мислення, що їх уже неможливо навчити грамотно, творчо мислити. Тому ми дійшли висновку, що розвиток творчої особистості повинен відбуватись під впливом колективних ігор та занять, що підвищує ефективність процесу навчання.

Вальфдорська педагогічна система забезпечує цілісне бачення особистості дитини. Основний принцип системи – вільне наслідування, тобто дитина в перші сім років життя шляхом безпосередньою наслідування засвоїть усе, що їй необхідно для орієнтування в навколишньому світі і якщо в неї є відповідні приклади для наслідування. Тому дошкільник здатен легко засвоїти звуки, слова, граматичні структури англійської мови, наслідуючи вчителя та прослуховуючи записи, здійснені носіями англійської мови.

Технологія саморозвитку М. Монтессорі забезпечує формування самостійності та самонавчання. Дитина ставиться у центр педагогічного процесу. Створюються умови, в яких вона проявляє свою індивідуальність.

Тому при навчанні англійської мови органічно поєднуються різні види діяльності (рухова, образотворча, музична, пізнавальна), у яких кожна дитина вибирає для себе пріоритетний згідно з нахилами, закладеними в неї природою.

Технологія розвиваючого навчання Д. Б. Ельконіна – В. В. Давидова забезпечує розвиток дитини як суб'єкта особистої діяльності: звертається увага на інтелектуальні зміни, психічні новоутворення, а не на розвиток умінь, навичок, хоча й це треба враховувати. Вивчення англійської мови поглиблює інтелект дитини, сприяє соціалізації дошкільника, формує особистісну культуру через ознайомлення з культурою іншого народу, виховує толерантне ставлення до представників інших культур.

Технологія комунікативного навчання іншомовної культури Ю. І. Пасова забезпечує оволодіння дітьми дошкільного віку комунікативними мовленнєвими навичками шляхом активізації психічної діяльності, концентрації уваги, усвідомлення особистості. Ця технологія передбачає навчання на основі спілкування дитини з учителем та однолітками, дозволяє закласти підґрунтя для подальшого вивчення англійської мови.

Технологія організації підгрупової навчальної діяльності дошкільників забезпечує особистісно орієнтований загальнорозвиваючий характер навчання, спрямований на глибоку повагу до особистості дитини, врахування особливостей індивідуального розвитку, ставлення до неї як до свідомого, відповідального суб'єкта освітньої взаємодії [3, с. 360]. Ця технологія дає змогу вдало компенсувати недоліки фронтального та індивідуального навчання. Застосування підгрупової технології при навчанні дошкільників англійської мови дозволяє враховувати міру зацікавленості кожної дитини та проводити міні-заняття з урахуванням бажань та вподобань дітей.

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що у процесі навчання англійської мови різні технології використовуються інтегровано, що дає змогу розвивати цілісність світосприйняття, усвідомлення єдності природи, людини, співробітництво між учителем та дітьми, толерантність, схильність до компромісу, шанобливе ставлення до чужої думки, чужих культур, моральних та духовних цінностей тощо.

Література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. –К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
2. Закон України «Про дошкільну освіту та виховання»// Освіта України. – 2000 — № 30. – с.5.
3. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 360 с.

«ПІДЛІТОК ВЖЕ НЕ ДИТИНА АЛЕ Й НЕ ДОРΟΣЛА ЛЮДИНА»

*Автор: Бобіна В. К., студентка 3 курсу
Науковий керівник: Бобрикова Ю. С., к.пед.н., доц.
Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)*

Підлітковий вік – одна з нормативних криз в житті будь-якої людини. Точно такий же, наприклад, як криза середнього віку. А «криза» в перекладі з

грецької означає – суд [1]. У тому сенсі, що це – час підбиття підсумків. У випадку з підлітком – підсумків дитинства. Лише з такого розуміння підліткового віку і стає можливою правильна оцінка всіх, що відбуваються з дитиною «чудових перетворень».

Оцінка ця досить проста. Виховання дитини по суті вже закінчилося. І тепер ми починаємо пожинати його плоди. Звичайно, щось ще можна підшліфувати, трохи виправити, дати деякі коригування ... але все це доведеться робити вже «по готовому виробу». Спроби виховувати підлітка тими ж методами, що і дитини, це є обробка сталі «на холодну»: зусиль багато, толку – мало.

Знаменитий американський психолог Ерік Еріксон не без підстав вважав, що розвиток особистості будь-якої людини відбувається не рівномірно, а ступінчасто – етапами. В кінці кожного етапу виникає криза, яка виявляє ступінь готовності особистості до переходу на нову сходинку. Еріксон стверджував, що головне завдання підліткової кризи – формування цілісного уявлення про себе. Або, кажучи інакше – «збірка» власної особистості з розрізнених соціальних ролей, які підліток вже придбав в сім'ї, в школі, в спортивній секції, в дворовій компанії та інших колективах і групах. Ну, наприклад, він вже знає, що вдома він – улюблений син, онук, брат. У школі – відмінник. У дворі – «ботан», «мамин синок». Зате в шаховій секції – дуже здібний першорозрядник. А ось хто він для Оленки з сьомого «А», він поки що так і не зрозумів, хоча дуже хотів би зрозуміти [2].

Тепер головне його завдання – зібрати воедино всі ці розрізнені відомості про себе. І зрозуміти нарешті, хто ж він насправді, в якому напрямку він має намір рости. Задача ця надзвичайно важка. Поки не обраний головний орієнтир, підлітка може так штормити і закатувати в різні боки, що не тільки батькам, але і йому самому ще не раз стане гидко від того. Тому не потрібно додавати дитині стресу своїми наїздами і нотаціями на тему «ось я в твої роки...». Йому і так зараз нелегко.

Неминучий факт вікової кризи: підлітку потрібно піти від вас. Однак йому цього не хочеться. Він стрімко стає іншим, але це все та ж улюблена ваша дитина.

Він відчуває, що повинен внутрішньо відокремитися від батьків, шкільних вчителів, тренерів та інших значимих дорослих. І почати жити своїм розумом. Інакше він так і залишиться ходячим набором соціальних ролей, нав'язаних йому в дитинстві всіма цими людьми. А його справжнє «Я» заплутає в цій нескінченній костюмерній і ризикує так ніколи і не вибратися з неї. Але як внутрішньо відділятися від тих, кого продовжуєш любити?

Ось на такому емоційному розриві і живе підліток. Піти назавжди – але так, щоб все ж залишитися. Вщент розсваритися через які-небудь нісенітниця – але так, щоб можна було ввечері прийти і уткнутися носом в рідне плече. Жити своїм життям, але залишатися при цьому частиною сім'ї.

Підліток не знає, як це зробити правильно. Він взагалі поки ще мало що знає і розуміє, хоча і перестав вже бути дитиною. Він чекає від батьків та вчителів не нотацій, підтримки. І замість того щоб всяку ціну намагатися

змінити його, батькам варто задуматися про те, що можна і потрібно змінити в собі. Про ті помилки, які накопичилися в ваших відносинах з дитиною за роки дитинства. І про те, чи можна їх виправити хоча б зараз, на його останньому рубежі перед дорослим життям.

Отже, як знайти спільну мову з підлітком?

Перш за все – підтримка і розуміння. Підліток має бути впевнений в тому, що він не самотній у цьому світі і може покластися на рідних людей, може розповісти все що його турбує і не буде боятися осуду з боку дорослих.

По-друге – спільні інтереси. Це може бути що завгодно, від спортивних секцій до музичних смаків. Виділіть якісь півгодини і знайдіть щось спільне, розділіть емоції з вашою дитиною.

По-третє – дайте можливість підлітку висловитись. Приділіть деякий час на те, щоб вислухати дитину. Підліток має бути почутим.

Література

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D1%81#cite_note-0
2. <https://vitaliyeliseev.com/library/allarticles/theory-of-development/>

ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Автор: Бобіна В. К., Зубкова В. С., студенти

Науковий керівник: Кулешова В. В., д.пед.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (м. Бахмут)

Входження України до європейського та світового соціокультурного, освітнього й економічного простору, розширення міжнародних зв'язків у різних сферах життєдіяльності суспільства потребують ефективного удосконалення підготовки фахівців економічної галузі, які будуть відповідати вимогам сучасності щодо конкурентоспроможності, мобільності, активної співпраці в галузі освіти, культури, науки, виробництва тощо.

Дослідницька компетентність майбутнього фахівця у галузі харчової промисловості набуває особливої актуальності, оскільки забезпечення економічного зростання країни можливе за наявності фахівців, які будують свою роботу на принципах науковості, творчості й креативності.

Дослідники наголошують на тому, що науково-дослідницька діяльність майбутніх фахівців передбачає формування у студентів цінностей пізнання творчості, професійного саморозвитку та самозростання, підвищення ефективності своєї праці, збагачення знань з методології наукового дослідження в галузі економіки, харчової промисловості, оцінювати свої здобутки.

У педагогічних дослідженнях відсутнє єдине, загальноприйняте розуміння суті понять «професійна педагогічна компетентність», «психолого-педагогічна компетентність» (І. Глазкова, О. Гура, І. Зимня, Л. Карпова,

М. Князян, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, А. Хуторський та ін.). Підтримуємо І. Глазкову, яка зазначає, що спільним у дослідженнях професійної компетентності педагога є виокремлення в її структурі діяльнісних (професійні знання, вміння, навички) та особистісних (індивідуально-психологічні особливості, властивості, якості) складових [1].

Особливо важливо сформуванню дослідницьку компетентність у майбутніх фахівців у галузі харчової промисловості, адже зміст майбутньої професійної діяльності визначається швидкими змінами в світовій економіці, на які мають безпосередній вплив наукові досягнення.

Дослідницька компетентність – складна категорія і вирізняється певною будовою, яка містить такі структурні компоненти: проєктувальну, конструктивну, мобілізаційну, комунікативну, організаційну компетентності.

Проєктувальна компетентність характеризується здатністю використовувати науково-дослідницькі підходи до аналізу, планування, прогнозування діяльності, як особистої, так і підрозділом підприємства харчової галузі; конструктивна – здатністю прийняття рішень на основі науково обґрунтованих проєктів у галузі харчової промисловості; мобілізаційна – здатністю до мотивації і стимулювання діяльності персоналу виробництв харчової галузі; комунікативна – здатністю конструювання ділових взаємостосунків, організація зв'язку з зовнішнім середовищем; організаційна – організація, координування, контроль діяльності.

У процесі аналізу наукових досліджень виокремлено основні компоненти дослідницької компетентності майбутніх фахівців харчової галузі: освітній, когнітивний, особистісний, діяльнісний, креативний. Освітня складова передбачає наявність системи знань про сутність дослідницької компетентності професійної діяльності майбутнього фахівця харчової галузі, її функції, місце у системі інших компетентностей.

Когнітивна складова дослідницької компетентності виявляється у набутті майбутніми фахівцями харчової галузі здатності до аналізу та проєктування реальних проблемних ситуацій, до обґрунтованого цілепокладання і науково обґрунтованого ефективного здійснення технологічного процесу.

Окреслення особистісного компонента зумовлено індивідуальним визначення мотивів діяльності в харчовій галузі, проявом особистісних якостей необхідних успішному фахівцю харчової галузі у майбутній професійній діяльності.

Діяльнісний компонент визначає практичну готовність майбутнього фахівця харчової галузі до професійної діяльності і характеризується сформованими у процесі теоретичної і практичної підготовки організаційно-комунікативними вміннями.

Отже, сформована дослідницька компетентність майбутніх фахівців харчової галузі сприяє формуванню готовності до діяльності в галузі харчової промисловості, що має складну структуру, представлену освітнім, когнітивним, особистісним, діяльнісним та креативним компонентами.

Формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців харчової галузі визначаємо як інтегрований процес становлення професійної

компетентності, який передбачає певний рівень психологічної готовності особистості, що дозволяють випускникам вищих навчальних закладів харчового профілю бути ефективними у професійній діяльності в умовах конкурентного середовища ринкової економіки.

Література

1. Кулешова В. В. Теоретичні і методичні засади формування психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін у системі післядипломної освіти»: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В.В.Кулешова. – Х., 2015. – 40 с.

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ (BLENDED LEARNING). АНАЛІЗ ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

*Автор: Васильєв Є. Р., студент 3 курсу
Науковий керівник: Бобрикова Ю. С., к.пед.н., доц.
Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)*

Змішане навчання – це освітня технологія, що поєднує традиційне навчання з участю викладача з онлайн-навчанням, що припускає елементи самостійного контролю учнем шляху, часу, місця і темпу навчання, а також інтеграцію досвіду навчання з викладачем і онлайн.

Парадигма Blended Learning застосовна як до навчання школярів і студентів, так і до корпоративного навчання співробітників. В даний час існує безліч моделей і субмоделей змішаного навчання.

Вирішити, що потрібно проходити на аудиторних заняттях, а що можна освоїти вдома, які завдання підходять для індивідуальних занять, а які – для групової роботи над проектом – це і є основне завдання викладача, який будує процес надання знань в системі змішаного навчання.

«Фішкою» Blended Learning вважається той момент, що паралельна участь в «живому» і онлайн-навчанні сприяє отриманню в студентів одночасно незалежного і спільного навчального досвіду. До того ж, згідно з дослідженням Олександра МакКензі, проведеним в 1998 році, відомо, що сучасним студентам легше оцінювати своє розуміння матеріалу за допомогою комп'ютерних модулів оцінки, ніж довіритися думці викладача.

На практиці змішане навчання відрізняється від традиційного тим, що лекції студенти дивляться вдома, а на заняттях в класі виконують домашнє завдання. Чому цей підхід більш ефективний, ніж традиційний? Перш за все, тому що практичні завдання виконуються разом з лектором та його підказками, а лекції ви можете дивитися в зручний час. При цьому, викладач буде бачити, скільки часу ви витратили на перегляд лекції, скільки затрималися на тому чи іншому слайді презентації.

Що до конкретних курсів, ефективність Blended Learning визнана при освоєнні іноземної мови, дисциплін інформаційно-комп'ютерної спрямованості.

Проте, як і будь-яка форма навчання, Blended Learning не позбавлена недоліків: тимчасові витрати на навчання роботі з BlendingLearning-платформою як самих викладачів, так і студентів, а також витрати на організацію техпідтримки і виробництво навчального контенту не завжди вважаються виправданими в невеликих навчальних закладах.

На мою думку, викладачі повинні постійно підвищувати рівень викладання, вивчати і застосовувати нові тренди в освіті. Викладачі нашого навчального закладу постійно використовують різноманітні моделі навчання.

Для об'ємних дисциплін використовують змішане навчання, поєднуючи традиційні лекції, електронні комплекти навчально-контролюючих програм, системи імітаційного моделювання.

Це все сприяє комфортному і корисному навчанню у навчальному закладі.

Література

1. Аналітичний звіт за результатами опитування «Практики застосування змішаного навчання у вищій школі». Центр навчальних та інноваційних технологій. Електронний ресурс. Режим доступу: http://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/1124/Report_Pasichnyk.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Коротун О. В. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти. Інформаційні технології в освіті. 2016. № 3 (28)
3. Лісецький К. А. Модель змішаного навчання в системі вищої школи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/lisetskyi_model.pdf

STEM-ОСВІТА: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

*Автори: Головка Т. В., Чекаліна І. А., студентки
Науковий керівник: Родняна І. В., викладач кваліфікаційної
категорії «спеціаліст вищої категорії»
Бахмутського коледжу транспортної інфраструктури*

STEM (S - science, T - technology – E-engineering – M-mathematics) - освіта – це послідовність програм навчання або курсів, що готують студентів до успішного працевлаштування та подальшої освіти, вимагає різних технічно складних навичок із застосуванням наукових понять і математичних знань.

STEM-освіта це інновація яка потребує вивчення психолого-педагогічних аспектів і її впровадження. Лише глибокий аналіз людських здібностей та поведінки, психологічних бар'єрів, вплив на сприйняття, пізнавальну, емоційну та мотиваційну сферу усіх учасників освітнього процесу дає можливість використати в повному обсязі можливості цієї технології.

STEM-освіта активно включає творчі та художні напрямки: архітектура, дизайн, індустриальна естетика, web-дизайн та інші мистецькі дисципліни. Це відбувається тому, що майбутнє, засноване виключно на науці та чітких термінах, не може подобатись усім. Але якщо майбутнє поєднує в собі як науковий, так і творчий напрямок, воно стає більш цікавим та зрозумілим. Саме

через це, вже зараз потрібно думати, як виховувати кращих спеціалістів майбутнього.

Колись великий персидській поет Саади Шіразі сказав: «Учень, який навчається без бажання, - це птах без крил».

Проблему втрати інтересу студентів до навчання може вирішити саме STEM-освіта. Для покоління Z дуже важливо розуміти для чого їм потрібні ці знання та як вони зможуть їх реалізувати у дорослому житті. При повній зміні системі викладання, STEM дає відповіді на обидва запитання. Крім того, це дає змогу формувати комунікативні навички в процесі навчання, а це дуже важливо в сучасному інформаційному суспільстві.

Основну увагу треба приділяти саме викладачам, бо вони фактично є невід'ємною та важливою частиною освітнього процесу. Без їхньої щирої підтримки не діє жодна вказівка керівника.

Надумку професора О. Базалука, Україна має низький рівень освіти, а його якість перетворилась на фікцію. Дипломи про вищу та середню освіту в Україні не відповідають світовим нормам, а більша частина випускників вищих та середніх навчальних закладів не має навіть базових навичок та знань.

На нашу думку це відбувається саме тому, що учні не зацікавлені в самому навчанні. Більшості студентів важко даються знання, саме через неправильний підхід до викладання. Студенти спроможні гарно навчатися, але тільки тоді коли їм стає цікаво та зрозуміло.

Важливо розуміти, чим відрізняється STEM від звичайної системи освіти та які навички студенти можуть отримати в процесі навчання, які перспективи є для студента, який навчався саме за STEM-методикою.

Нова форма навчання відрізняється тим, що в центрі уваги знаходиться не вчитель, а головна проблема чи практичне завдання. Учні спроможні самостійно на практиці, а не в теорії, знайти вирішення, шляхом власних спроб та помилок.

Важливо розуміти, чим відрізняється STEM від звичайної системи освіти та які навички студенти можуть отримати в процесі навчання, які перспективи є для студента, який навчався саме за STEM-методикою.

Дитина набуває все більше автономних навичок, на процес навчання все менш впливають соціальні стосунки, що дає можливість більш об'єктивно оцінити можливості конкретного учня. Студент здатен самостійно приймати рішення, брати за них відповідальність і легше приймати власні помилки, отримує навички критичного мислення, що в результаті дозволяють стати новатором в своїй сфері навчання і не тільки.

Все більше стають потрібні спеціалісти з IT-напряму. Згідно з дослідженням організації Change the Equation, у США на одного потенційного працівника в середньому припадає дві відкритих вакансії в галузі STEM, у той час як на чотирьох спеціалістів, які навчались за класичною системою освіти, припадає одна вакансія. STEM-освіта дає змогу працювати не тільки в конкретному напрямку, але й реалізувати свої здібності в інших, здавалось би не технічних, спеціальностях.

Отже, якщо одне з основних завдань сучасної освіти є створення умов для всебічного розвитку школярів з урахування можливостей кожного, то STEM-освіта – це ідеальний варіант!

Література

1. <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
2. <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/>
3. <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/05/18/236898/>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

*Автор: Єфімов Д. В., к.пед.н, ст. викладач
кафедри психології та педагогіки*

Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ «ДДПУ» (м. Бахмут)

Шкільне самоврядування сьогодні перебуває у постійній динаміці, набуваючи нових форм та значення. Цей рух нерозривно пов'язаний із процесом розвитку демократичного суспільства, осторонь якого школа не може існувати. Завдання сучасної освітньої системи – допомогти кожному учневі виробити вміння, звичку активно діяти у розв'язанні найважливіших питань власного життя, шкільного колективу, рідної країни, висловлювати та відстоювати особисту думку. Історія вітчизняного самоврядування мала свої успіхи та невдачі, а звідси – здобутки та певний досвід, який є великою частиною освітнього простору саме зараз. Тому для повного аналізу та побудови ідеальної моделі шкільного самоврядування сьогодні пропонуємо ретроспективу та вивчення досвіду шкільного самоврядування в країнах Європи з метою вивчення, оприлюднення та добору оптимальних форм і засобів організації самоуправління у школі і перенесення його в умови розвитку української освітньої системи.

Найбільшого поширення в педагогічній практиці Західної Європи набула модель шкільної республіки Мартіна Планти, у гімназії якого навчалися й готувалися до політичної кар'єри діти швейцарської знаті. У цій школі було запроваджено демократичний спосіб правління на зразок Римської республіки [3]. Як бачимо, набуває поширення застосування вже існуючої раніше державної моделі управління, що свідчить про тісний зв'язок учнівського самоврядування з громадянськістю. Тут простежуються зародження перших спроб задля започаткування демократії у школі.

Ян Амос Коменський, який поставив проблему морального виховання людини нового часу. Педагог мав на меті підготувати учнів до самостійності, даючи їм навички громадянської відповідальності та управління: моделювання державної діяльності. Форма гри переважала саме у цій діяльності. Школа чи клас ставали окремою державою, а учні – політичними діячами. Коменський зробив демократичний принцип єдиної школи. У своїх творах він сформулював

маленькі статuti організації учнівського режиму, елементів самоврядування. Ним було створено основи організації шкільної праці [1, с. 25].

Цікавий для сьогодення досвід шкільного самоврядування знаходимо в козацьких школах 17-18 століть. У козаків школах існувало виборне «курінне управління», тобто учнівське самоврядування - це започаткували ще раніше, ніж у Центральній Європі (1761 р.), а відтак в Англії, США. Управління закладом освіти нагадувало військову систему того часу. Для дотримання статуту шкільництво у кінці кожного учбового року обирали двох отаманів – для молодших і старших вихованців та одного кухаря. Вони могли бути переобраними через рік або залишені на своїх посадах на тривалий період. Учні мали свої «вольності», досить широкі права [2, с. 9].

Цікавий приклад моделі шкільного самоврядування був у Канаді. Освіта цієї країни працювала на трьох урядових рівнях: федеральному, провінційному та місцевому. Як відомо, Канада поділена на десять провінцій та дві території, кожна з яких має органи законодавчої влади, в тому числі й освітньої. Територія кожної провінції ділиться на місцеві виборчі округи, які обирають шкільні правління та міські ради, як дві форми місцевого управління.

Цікавим є те, що кожна територія Канади має свою окрему освітню систему відповідно до власних потреб, та культурно-історичних традицій. Конституційна законодавча влада федерального уряду в системі освіти зводиться до захисту освітніх прав релігійних меншин та до забезпечення 35 освіти індіанців та індусів, дітей, що мешкають на територіях та арктичних островах, та дітей військових особового складу Збройних сил. Федеральний уряд також опосередковано допомагає провінціям фінансувати освітні та інші громадські програми шляхом виплати загально цільових дотацій [4, с. 23]

Вважаємо за доцільне відзначити, що Україна поступово стає повноправним членом європейської спільноти, зокрема на освітньому рівні. На сьогодні існує Європейський Молодіжний Парламент і в Україні, зокрема у Рівненській, Полтавській, Вінницькій областях. Співпрацюючи зі своїми товаришами з Європи, учасники молодіжного парламенту беруть участь у роботі всіх видів шкільного самоврядування, співпрацюють з педагогічним колективом та батьківською радою, представляють інтереси учня, дають доручення учням і контролюють їх виконання тощо.

Як бачимо, досвід учнівського самоврядування зарубіжних країн є корисним та цікавим. Він ґрунтується на основних ідеях провідних педагогів та культурно-історичних традиціях кожної держави. У більшості розвинених країн Заходу розроблено детальні законодавчі та нормативні документи, які забезпечують право участі в управлінні освітою всіх зацікавлених суб'єктів, зокрема, учнів, їх батьків та вчителів. Досвід шкільного самоврядування розвинених країн можна творчо використовувати в діяльності вітчизняних шкіл.

Література

1. Жарський Е. Історія виховання / Едвард Жарський // Мандрівець. – 1994. – №1. – С. 3–34.
2. Ковганич Г. Г. Учнівське самоврядування в системі освіти Києва: Практико-зорієнт. посіб. / Г. Г. Ковганич, Л. І. Нестеренко. – К.: Ін-т громадян. суп-ва, 2000. – 307 с.

3. Набока Б. С. Розвиток ідей про учнівське самоврядування у вітчизняній педагогічній теорії та практиці: Дис...канд. пед. наук: 13.00.01 / Кіровоградський педагогічний університет ім. Володимира Винниченка / Набока Борис Стефанович. – К., 2005. – 195 с.

4. Сметанський М. І. Умови підвищення ролі учнівського 236 самоврядування / М. І. Сметанський // Радянська школа. – 1985. – №6. – С. 49–55.

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Автор: Зубкова В. С., студентка 3 курсу, гр. Хч-17

Науковий керівник: Бобрикова Ю. С., к.пед.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Сучасні світові стандарти в галузі освіти передбачають підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних інтегрувати теоретичні знання і практичні уміння в цілісну систему, володіти новими технологіями тощо. Трансформація освіти вимагає в першу чергу вирішення таких нагальних питань як орієнтація на людину, фундаментальні цінності, рішуча демократизація освіти. На допомогу класичним технологічним аспектам приходять нові, зокрема, інтерактивні технології навчання [1].

Розглядаючи інтерактивні технології навчання як інноваційні, треба [2] пам'ятати, що будь-яка педагогічна технологія буде мертвою, якщо не розглядати її як цілісну систему в єдності її компонентів і взаємозв'язків. У педагогічній літературі описано чимало типів організацій навчання (за рівнем активності суб'єктів, рівнем залучення їх до продуктивної діяльності, за дидактичною метою, за способами організації тощо).

Під інтерактивністю перед усе розуміють принцип побудови і функціонування педагогічного, психологічного, комп'ютерного спілкування в режимі діалогу. Реалізуючи технологічні принципи навчання, інтерактивна педагогічна технологія передбачає і інтерактивність комп'ютерних засобів навчання, і інтерактивність організації педагогічного процесу, коли базовим концептуальним положенням визначено навчання на основі інтерактивного спілкування. Процес навчання не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову того, хто навчається. Він потребує напруженої розумової роботи людини і її власної активної участі в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного (інтерактивного) навчання.

Система освіти на сучасному етапі повинна бути спрямована на особистісний розвиток учнів. Це полягає в розширенні їх інноваційного та креативного потенціалу. Виконання даних завдань є можливим при наявності в учнів інтересу до досліджуваної дисципліни. Активізація пізнавальної діяльності учнів розвивається в результаті зацікавленості до навчальних занять.

Спонування студентів до цілеспрямованого навчання є інтелектуально-емоційним відгуком на процес пізнання. Втрату інтересу до досліджуваного предмета провокує деякі традиційні прийоми і методи навчання. Важливим є

сукупне використання існуючих традиційних методик та інноваційних технологій.

Інноваційність полягає в тому, що виклад матеріалу переривається питаннями, що стимулюють студентів до прояву активності, формує фрагменти дискусії. Це дозволяє викладачеві керувати увагою і діями учнів. Слухачі в свою чергу отримують стимул для прояву своїх потенційних можливостей через залучення їх в навчально-пізнавальний процес.

«Дослідники встановили, що при лекційної подачі матеріалу засвоюється більш 20 % інформації, в той час як в дискусійному навчанні – 75 %» [3, с. 22]. Таке виклад лекційного матеріалу в поєднанні з інноваційними технологіями сприяє підвищенню активності слухачів до участі в навчальному процесі, зростання мотивації до навчання.

Хороші результати навченості досягаються при проведенні «Проблемної лекції». Ті, що навчаються набувають знання через постановку проблемної ситуації, пов'язаної з конкретним змістом навчального матеріалу, яка дозволяється при безпосередньому дієвому залученні самих учнів. Пошук шляхів вирішення досліджуваної завдання спонукає учнів до активної розумової діяльності, самостійного формування результатуючих відповідей. Спонукувана викладачем активність слухачів переростає в зацікавленість до матеріалу, що викладається, активізує увагу учнів.

Використання в лекції всіляких засобів ілюстрації досліджуваного матеріалу стимулює у слухачів зростання творчого інтересу, сприяє розвитку інтелекту і підвищення його можливостей.

Інтерактивних технологій в педагогіці відводиться важливе місце, але їх використання не повинно відтіснити традиційні методи навчання. Тільки спільне використання педагогічних нововведень, і традиційних методів підготовки фахівців дозволять добитися ефективних результатів в якісному придбанні знань учнями.

Впровадження інтерактивних технологій в професійній освіті показує, що вони є складовою частиною методики викладання, але займають важливе місце в процесі підготовки висококваліфікованих фахівців, що мають фундаментальні і прикладні знання.

Література

1. Гуслова М.Н. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник для студ. установ середовищ. проф. освіти / М.М. Гуслова. - 4-е изд., Испр. - М.: Видавничий центр «Академія», 2013 – 288 с.
2. Зверева Н. А. Применение современных педагогических технологий в среднем профессиональном образовании [Текст] // Инновационные педагогические технологии: материалы II междунар. науч. конф. (г. Казань, май 2015 г.). — Казань: Бук, 2015. — С. 161-164.
3. Панфилова А.П. Инновационные педагогические технологии: Активное обучение: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений /А.П. Панфилова. – М.: Издательский центр «Академия», 2009 г. – 192 с.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ НА ВЕЛИКІ СОЦІАЛЬНІ ГРУПИ

*Автори: Калюжна Є. М., к. психол. н, доц. каф. психології
Інституту підготовки кадрів ДСЗУ (м. Київ),
Вовна А. М., психолог Качанівської ЗОШ I-III ступенів
Підволочиської селищної ради Тернопільської області*

Психологічна війна – це сукупність різних форм, методів і засобів впливу на людину з метою зміни в бажаному напрямку її психологічних характеристик (поглядів, думок, ціннісних орієнтацій, настроїв, установок, мотивів, стереотипів поведінки), а також групових норм, масових настроїв, суспільної свідомості в цілому. Оскільки психологічна війна ведеться за допомогою інформації, її варто розглядати як вид інформаційної війни.

У своїй психологічній суті, війна означає для людини зміну всього її буття. Під час війни зміни відбуваються у всьому, чим живе людина. А пошуки відповідей, що знаходяться у площині інформації, до незбагненності розширюють гілки пошуку, адже людська культура, за час свого існування, створила незліченну кількість інформації, яка стосувалася б теми війни.

Інформаційна війна – це використання і управління інформацією з метою набуття конкурентоздатної переваги над супротивником. Основні складові інформаційної війни: збір тактичної інформації; забезпечення безпеки власних інформаційних ресурсів; поширення пропаганди чи дезінформації; запобігання можливості збору інформації супротивником.

Мета інформаційної війни – послабити моральні і матеріальні сили супротивника та посилити власні. Вона передбачає заходи пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній сферах.

Інформаційна війна є складовою частиною ідеологічної боротьби. Вона не призводить безпосередньо до кровопролиття, руйнування, при її веденні немає жертв, ніхто не позбавляється їжі, даху над головою. І це породжує небезпечну безпечність у ставленні до інформаційних війн.

Успішна інформаційна кампанія підтримує стратегічні цілі, впливаючи на можливість супротивника приймати рішення оперативно та ефективно. Іншими словами, метою інформаційних атак на операційному рівні є створення таких перешкод процесу прийняття рішення супротивником, щоб він не міг діяти чи вести боротьбу координовано та ефективно.

В інформаційній війні метою є гармонізація дій на операційному рівні з діями на стратегічному рівні, щоб об'єднані, вони змушували супротивника приймати рішення, які приводили б до дій, що допомагали досягти суб'єктові власних цілей і заважали б супротивнику домагатися виконання своїх.

Вірогідно, тут йдеться про те, що інформаційна війна не може бути хаотичною і, звичайно, виникати стихійно чи самотійно. Кожен її символ несе в собі інформацію, спрямовану на когось або на щось. І чим залежніший супротивник від інформаційних систем при ухваленні рішення, тим більше він уразливий до маніпулювання цими системами.

На сьогодні людська цивілізація настільки поросла інформаційною павутиною, що повз неї неможливо прослизнути. Людина перебуває ніби у пастці – з одного боку, вона хоче бути членом суспільства, піддаючись його впливу, а з іншого – хоче незалежності та особистісного простору. Віртуальний комунікативний простір затягує людину у вир інформації, позбавляючи можливості самотійно та об'єктивно приймати рішення.

Таким чином, ведучи мову про інформаційну війну, варто говорити про суспільство, як інформаційну структуру, що залежна від інформації. Інформаційне суспільство – це теоретична концепція постіндустріального суспільства, історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуються в єдиному інформаційному просторі.

ВІДМІТНІ РИСИ СІМЕЙНОЇ ХРОНІКИ ЯК ЖАНРУ ІСТОРИЧНОЇ ПРОЗИ

Автор: Карпіна О. С., к.філол.н., ст. викл.

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Хроніка (від грец. *chronos* – час, *chroniká* – літопис) розуміється літературознавцями як «прозаический жанр литературы, изображающий общественно-исторические, военно-исторические или семейно-бытовые события в хронологической последовательности» [6, с. 40].

«Отличительной особенностью семейной хроники является движение (смена) поколений в контексте соответствующих исторических эпох» [3, с. 3]. У ній «обычно действуют представители трех последних поколений, а история рода в более отдаленные времена в сжатом виде сообщается в начале. Она создает своеобразный зачин, являющийся знаком того, что перед нами семейная хроника» [2, с. 207].

Для автора сімейної хроніки набагато важливішим є зв'язок родичів «не по горизонталі, а по вертикалі, т. е. наличие органичных отношений между поколениями, память предков и исторических корней. Настоящая семья осмысливается не только как счастливая жизнь супружеской пары, но – в категориях рода, т. е. исторической «протяженности» семьи» [5, с. 6].

Доля кожного члена сім'ї вписана в сімейну історію, новий виток якої утворюють представники наступного покоління. Таким чином, сімейна хроніка являє собою «комплекс биографий лиц одной семьи, изложенных в четкой хронологической последовательности» [7, с. 318]. При цьому кожне покоління однаково важливе для хронікера, який пише родовий літопис. Виокремлення одного покоління роду з інших і детальний опис життя його представників неприпустимі.

Основна функція поколінь роду полягає у підтримуванні «непрерывности и последовательности жизни семьи». Крім того, на представників кожного покоління можуть бути покладені й інші функції – служити «напоминанием о прошлом», «утверждать устоявшиеся веками нравственные нормы и семейные

традиции» і т. д. [4, с. 166]. У межах одного покоління можуть поєднуватися різні функції, що виконуються його представниками.

Нерідко в сімейних хроніках указуються «наследственная особенность» і «родовая черта», характерні для всіх представників родини [5, с. 7]. Обов'язковим оповідним елементом сімейних хронік є «обрисовка родового внешнего облика героев» [5, с. 7].

Специфічною особливістю сімейних хронік, у яких розповідається про життя дворянських сімей, є циклічне повторення одних і тих самих імен, які отримують члени сім'ї, які з'являються на світ. Пов'язана вона, в першу чергу, з традицією називати дітей на честь батьків або більш далеких предків, яка протягом декількох століть існувала в аристократичних сім'ях.

Сюжет сімейної хроніки будується за принципом послідовного розвитку подій сімейної історії. Сім'я із змінами, що в ній відбуваються, являє собою своєрідний «индикатор культурно-исторических сдвигов» [9, с. 4]. Відзначимо, що автором відтворюються лише ті події сімейної історії, які мають для неї першорядне значення.

У класичній сімейній хроніці «историческая эпоха представлена через призму частной жизни» [3, с. 3]. Історія конкретної сім'ї нерозривно пов'язана з історією держави та соціальними процесами, що відбуваються в ньому. Автором створюється «своего рода семейный портрет на фоне перипетий истории» [1, с. 11].

Вартим уваги є той факт, що в сімейній хроніці завжди відтворюється епоха «криз, коли руйнуються життєві опори, які простояли цілі століття» [8, с. 227]. Дійові ж особи виступають, як правило, в ролі скромних свідків або пасивних учасників епохальних історичних подій.

Своєрідність історизму сімейної хроніки полягає в тому, що зображення великих історичних подій не є метою автора: вони цікавлять його лише тою мірою, якою впливають на долі представників конкретної сім'ї.

Література

1. Барруэло Гонзалез Е. Ю. Роман В. П. Аксёнова «Московская сага». Проблема жанра: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01 / С.-Петерб. гос. ун-т. Санкт-Петербург., 2009. 17 с.
2. Видуэцкая И. П. «Пошехонская старина» в ряду семейных хроник русской литературы. Салтыков-Щедрин. 1826–1976. Статьи. Материалы. Библиография. Ленинград: Наука, 1976. С. 206-218.
3. Закаблукова Т. Н. Семейная хроника как сюжетно-типологическая основа романов «Чураевы» Г. Д. Гребенщикова и «Угрюм-река» В. Я. Шишкова: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01 / Сибир. федер. ун-т. Красноярск, 2008. 24 с.
4. Закаблукова Т. Н. Семейная хроника как сюжетно-типологическая основа романов «Чураевы» Г. Д. Гребенщикова и «Угрюм-река» В. Я. Шишкова: дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01 / Красноярск. гос. пед. ун-т им. В. П. Астафьева. Красноярск, 2008. 191 с.
5. Лариева Э. В. Концепция семейственности и средства её художественного воплощения в прозе Л. Улицкой: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.01 / Петрозаводск. гос. ун-т. Петрозаводск, 2009. 18 с.
6. Мещерякова М. И. Хроника. Мещерякова М. И. Краткий словарь литературных терминов: методические рекомендации для учителя и учеников. Москва: Мегатрон, 1998. С. 40.
7. Никольский Е. В. К вопросу о специфике жанра романа семейной хроники и его зарождении в русской классической литературе. Вопросы языка и литературы в современных

исследованиях: материалы Междунар. научно-практич. конф. «Славянская культура: истоки, традиции, взаимодействие. X Юбилейные Кирилло-Мефодиевские чтения» (г. Москва, 12–14 мая 2009 г.). Москва: Ремдер, 2009. С. 314–320.

8. Порохняк Н. Формування жанрових ознак роману-сімейної хроніки під впливом сімейного нарративу як універсального тексту культури (на матеріалі «Саги про форстайтів» Дж. Голсуорсі). Новітня теорія літератури і проблеми літературознавчої антропології. *Studia methodologica*. Тернопіль, 2008. Вип. 24. С. 225–231.

9. Симонова Л. А. Трилогія Э. Базена «Семья Тибо» в контексте французского семейного романа: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.01.03 / Моск. гос. обл. ун-т. Москва, 2005. 22 с.

ПРОБЛЕМА КАТЕГОРІЇ ДРАМИ В ФІЛОСОФІЇ АРИСТОТЕЛЯ

Автор: Копач П. В., бакалавр

Науковий керівник: Богданова Н. Г., д.філос.н., проф.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Процес глибоких соціальних перетворень, що відбуваються в нашому суспільстві, активізує участь у цьому процесі і мистецтва. Драма є тією художньою формою, в якій найбільш адекватно відображається суперечливий характер суспільного розвитку. Вивчаючи сьогодні теорію драми, необхідно виходити з досвіду світової класичної драматургії.

Якщо Стародавня Греція була початком розвитку драми, то філософом, який створив канони теорії драми був Аристотель, який написав твір «Поетика». В її збереженій частині розглядається головним чином трагедія. В ній Аристотель визнає деяку волю наслідування. Об'єктом для Аристотеля є винятково люди. Наслідування природі, зображення природи, краса природи для нього не існує. В трагедії прагнуть наслідувати краще, в комедії – гірше. Наслідування вільне у виборі способів, предметів і засобів. В силу цього мімесис, тобто наслідування, є вільним. Мімесис не копія – це обробка зображуваного, всіма художніми засоби. Аристотель говорить в «Поетиці»: «Твір епосу, трагедій, а також комедій і діферамби, так само як і велика частина авлетікі з кіфарістікою – все це в цілому не що інше як наслідування...» [1, с. 112]. Мистецтво наслідує не рівневі одиничного, а сутнісного буття і не стільки дійсного, скільки можливого. У цьому також виявляється воля наслідування, його активність. Дану думку Аристотель розвиває на прикладі трагедії.

У «Поетиці» Аристотель дає визначення трагедії: «...трагедія є наслідування дії важливого і закінченому, що має [певний] обсяг, [вироблене] промовою, підсолонженою по-різному в різних її частинах [вироблене] в дії, а не в оповіданні вчиняє за допомогою співчуття і страху очищення подібних пристрастей...» [Там же, с. 120]. Герой трагедії повинен бути людиною, що володіє як шляхетними рисами, так і природними людськими слабостями, що і визначає можливість здійснення помилки, що веде до фатальних наслідків. Розібравши усі випадки, коли належний ефект трагедії не досягається, Аристотель дійде висновку, що трагедія викликає почуття жалю, страху в тому випадку, якщо герой, не відрізняється «особливою чеснотою і справедливістю і

впадає в нещастя не по своїй непридатності, а по якій-небудь помилці, тоді як колись був у великій честі і щасті...» [1, с. 79]. Це положення в Аристотеля є одним з центральних. Воно зв'язує воедино три суттєвих елементи трагедії: дію, характери й емоційний афект драматичного добутку.

Аристотель розглядає три варіанти, що характеризують поведження героя трагедії. Перший випадок, коли фатальний вчинок радить свідомо. Другий випадок – коли хто-небудь намірився вчинити злочин і не зробив його – Аристотелем відкидається тому що в ньому немає нічого трагічного. Справді трагічної виявляється доля людини, яка зробив учинок, а згодом довідується, що заподіяла зло близьким їй людям. Аристотель відкидає штучну розв'язку за допомогою втручання кого-небудь з богів Олімпу. Розв'язка повинна природним чином впливати з дії. Саме в єдності різнорідних елементів, що складають драму Аристотель і бачить основу того, що ми називаємо художністю.

Тепер необхідно звернутися до питання про очищення. Це найбільш неясний і спірний пункт в аристотелівському визначенні трагедії. Аристотель пише: «Трагедія є наслідування дії важливого і закінченому, що має свій обсяг, наслідування за допомогою мови, у кожній зі своїх мов по-різному прикрашеної, за допомогою дії, а не розповіді, що робить шляхом жалю і страху очищення подібних афектів» [1, с. 56]. Думка Аристотеля неясна в цьому місці повною мірою. Зрозумілий лише загальний зміст: трагедії роблять якийсь вплив на глядача, але як і в чому це виявляється, у чому сутність очищення, – це Аристотель не розкрив.

Велика частина «Поетики» присвячена аналізу трагедії. Розділ про комедію не зберігся. У «Поетиці» мається, однак, ряд фрагментарних зауважень, що проливають світло про розуміння Аристотелем комедії. Визначаючи особливості змісту комедії Аристотель пише «Комедія ... є відтворення порівняно гірших людей». Але точно так само, як трагічні характери не повинні бути абсолютно добродішними, так і персонажі комедії не повинні бути дурними «у змісті повної порочності» [1, с. 53]. Смішне по Аристотелю, є «частина» потворного. Це – «деяка помилка і неподобство, нікому не заподіює страждання і ні для кого не пагубне» [1, с. 53]. Відсутність страху і страждання відрізняє комедію від трагедії. Аристотель має на увазі тут не тільки фізичне неподобство, але і такі моральні якості, що суперечать моральним ідеалам.

Таким чином, можна зробити наступні висновки. Аристотель є першим теоретиком драми. В основі його теорії драми лежить концепція співвідношення матерії, матеріалу і форми. Первинна одиниця драми – дія представляє лише частину відомого переказу, спеціально відібрану і певним чином витлумачену поетом. Форма драматичного твору створює оптимальну структуру або план поєднання його частин, створювану в розрахунку на визначений тип впливу, що відповідає виду і конкретному різновиду мистецтва. На теорії Аристотеля навчаються багато поколінь художників, теоретиків драми і критиків. Протягом двох тисячоліть висунуті їм положення постійно

залишаються в сфері уваги як драматургів так і всіх критиків драми, що пишуть по питанням теорії драми.

Література

1. Аристотель. Поэтика / Аристотель // Пер. М. Л. Гаспарова. - Аристотель и античная литература. - М., 1978. – С. 53-120.

ПСИХОЛОГІЧНА САМОРЕГУЛЯЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Автор: Корніясова В. О., студентка, гр. БД-ОП16, 4 курс

Науковий керівник: Антонова А. М., ст. викладач

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Впровадження масштабної реформи середньої освіти, відомої як «Нова українська школа», спрямоване на модернізацію і розвиток системи освіти.

Освіта в Україні розвивається швидкими темпами, модифікуються нові стандарти змісту освіти, якості та ефективності освітніх програм, більш динамічними стають прояви нетрадиційних форм, методів і засобів навчання та виховання. В таких умовах зростають вимоги до педагога. Рівень професіоналізму педагога залежить від його вміння керувати своїм станом в процесі освоєння великої кількості професійно значущої інформації, а також комунікативних перевантажень через необхідність міжособистісного спілкування при великому числі конфліктних і стресових ситуацій.

Дослідження, проведені М. А. Березиним, показують, що 73,6 % шкільних вчителів відзначають у себе порушення в емоційній сфері (поганий настрій, дратівливість, образливість), відчувають труднощі пов'язані з регуляцією свого емоційного стану [1, с. 7].

52 % вчителів спостерігають у себе порушення пам'яті та уваги, у 43,5 % відбувається зниження розумової та фізичної працездатності. Найбільш типові для педагогів нервово-психічні розлади - перевтома, зниження зору, біль у різних відділах хребта, серцево-судинні захворювання і алергічні стани. Все частіше зустрічається феномен психоемоційного «вигорання», який характеризується порушенням сну, зниженням рівня активності, проявом астеничних реакцій, підвищенням роздратованості і в кінцевому підсумку зниженням ефективності професійної праці [2, с. 25].

Провідна роль у подоланні стресу і оптимізації несприятливих емоційних станів починає належати психічній саморегуляції, в процесі якої розкриваються внутрішні психофізіологічні та особистісні ресурси педагога. Вона виступає своєрідним психогігієнічним засобом, що запобігає накопиченню проблем перенапруженню, адекватному аналізу ситуації і дійсності.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми показав, що сучасна психологія може підвищити ефективність і оптимізувати професійну діяльність педагога за допомогою спеціальних методів психопрофілактичного впливу – методів психологічної саморегуляції стану [2, с. 31].

Виявлені методи саморегуляції є універсальними, як для зниження інтенсивності і продовження позитивних, так і для зниження інтенсивності негативних станів.

Одним з таких методів впливу на особистісний стан є нервово-м'язова релаксація – це система спеціальних вправ для розслаблення різних груп м'язів. Метою цього тренування є зняття м'язового тонусу, який безпосередньо пов'язаний з різними формами негативного емоційного збудження: страх, тривожність, збентеження [3, с. 7].

Регулярне застосування методики нервово-м'язової релаксації покращує загальне самопочуття, рятує від хронічної втоми, допомагає боротися зі стресом, підвищує тонус організму, поліпшує емоційний стан людини, зміцнює нервову систему.

Іншим методом впливу на особистісний стан є технологія нейролінгвістичного програмування, яка дозволяє оздоровити психіку людини, змінити її ставлення до негативних подій або трагічних ситуацій, які раніше відбувалися в житті, розкрити і загоїти минулі душевні рани, що перешкоджають отримувати задоволення індивіду від життя [7, с. 23].

Універсальним способом саморегуляції є регуляція функції уваги, відключення-перемикання, арт-терапія. Це метод психотерапії, що використовується для лікування і психокорекції. Основна мета арт-терапії пов'язана з гармонізацією особистості через розвиток її здібностей самовираження і самопізнання. Метод заснований на двох базових психологічних здібностях людини: символічній функції мислення і уяви та творчих процесах самовираження, пов'язаних із спрямованістю на пошук нових шляхів вирішення проблеми. Мистецтво як символічна діяльність стимулює креативні (творчі) можливості людини, тому арт-терапія заснована на мистецтві і творчих продуктивних формах активності. Символічна мова мистецтва дозволяє подолати дію захисних механізмів, виділити проблеми і проаналізувати їх [6, с. 12].

Таким чином, оволодіння педагогічною професією пов'язано не тільки з розвитком особистості вчителя, його здібностей, вмінь, навичок, що допомагають успішно виконувати роботу, але й негативними наслідками, такими як порушення самопочуття, конфліктність, втома, що проявляється у взаєминах з дітьми, колегами, адміністрацією. Тому знання закономірностей саморегуляції станів у педагогічній діяльності, вміння керувати власними станами, а також оволодіння прийомами та способами регуляції є важливими компонентами процесу самовдосконалення вчителя та психологічної освіти майбутніх вчителів.

Література

1. Аболин Л. М. Психологічні механізми емоційної стійкості людини [Текст] / Л. М. Аболин.- Казань: КГУ, 1987.– 262 с.
2. Беребин М. А. Фактори ризику розвитку прикордонних нервово-психічних розладів у педагогів загальноосвітніх шкіл // Теорія і практика медичної психології та психотерапії. СПб: Психоневрологічний інститут ім. В. М. Бехтерева. 1994. Т. 133. 188 с.

3. Мітіна Л. М. Професійна діяльність і здоров'я педагога [Текст]: учеб. пособ / Л. М. Митина.– М.: Академія, 2005.– 362 с.
4. Моросанова В. І. Індивідуальний стиль саморегуляції [Текст] / В. І. Моросанова – М: Наука, 1998.– 192 с.
5. Семенова Е. М. Тренінг емоційної стійкості педагога / Е. М. Семенова. М., 2002.
6. Щуркова Н. К. Основи педагогічної техніки: практикум / Н. К. Щуркова. М., 2003.
7. О'Коннор Дж., Сеймор Дж. Введення в нейро-лінгвістичне програмування. Челябінськ. 2006.

АКТИВІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ СТВОРЕННЯ ПРОЕКТІВ

Автор: Костенко К. О., студент, гр. БД-К17

Науковий керівник: Мальована В. В., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Сучасний рівень суспільного розвитку України висуває як одне з першочергових завдань системи освіти підготовку справжнього професіонала, фахівця, який свідомо прагне вершин майстерності. Як зазначають науковці, розвиток творчих здібностей має стати одним із принципів організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. Творча особистість зі швидким, гнучким, оригінальним і критичним мисленням, багатою уявою, мобільною пам'яттю значно краще пристосовується до побутових, виробничих, соціальних умов, змінює їх відповідно до власних уподобань, переконань.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється належна увага орієнтації студентів вищих педагогічних закладів на творчість (І. Гуткіна, П. Щербань, Р. Шакуров та інші). Ідеї про творчий характер мислення людини, про його специфіку, взаємини з іншими процесами, з пам'яттю, інтелектом, увагою, про закономірності його розвитку розроблялися в дослідженнях багатьох психологів (Б. Ананьєв, П. Гальперін, А. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонтєв, Б. Теплов та ін.). Але на сьогодні ще недостатньо розкрито вплив на пізнавальну діяльність студентів активізації творчого мислення на основі методу проектів [1, с. 7].

Метою дослідження є обґрунтування ролі методу проектів у формуванні творчої особистості студентів. У загальному розумінні творче мислення – є процес утворення нових систем зв'язків, властивостей особистості, її інтелектуальних здібностей, що характеризуються динамічністю і системністю. Воно характеризується новизною свого продукту, своєрідністю процесу отримання, істотним впливом на рівень розвитку, здійснює рух до нових знань. Це мислення з'являється тоді, коли людина, спробувавши вирішити завдання з урахуванням її формально-логічного аналізу, з прямим використанням її відомих способів, переконується в безплідності таких спроб, і у неї виникає потреба у нових знаннях, які дозволяють вирішити проблему.

Характерними рисами творчого мислення є евристичність, креативність, мобільність, незалежність, системність, відкритість, здатність до узагальнення матеріалу, що дозволяє підніматися від емпіричної конкретності до висновків про загальні властивості [2, с. 37].

Виділяючи навчання як один з факторів розвитку творчого мислення студентів, зупинимось докладніше на реалізації методу проектів на практиці. Головна мета методу проектів – висунення та розв’язання творчих ідей. Викладачі за допомогою методу проектів намагаються сформувати самостійного дослідника, спроможного трансформувати себе й виробити власну робочу теорію. З цією метою студент повинен робити дві презентації своєї роботи (фактично, це портфоліо) на початку й у кінці семестру.

За вимогами презентації кожен студент, виконуючи, наприклад, роль викладача, протягом 7-10 хвилин викладає студентській спільноті своє бачення проблеми або її вирішення, розв’язання тощо [3, с. 5].

Підготовка студентів до означених занять передбачає такі етапи: правильно обрати інтерактивний метод для конкретного заняття, що визначається його метою, особливостями матеріалу, що вивчається; правильно сформувати групу студентів; ретельно продумати структуру заняття з використанням групових форм навчальної діяльності; визначити проблему та окреслити шляхи її вирішення; продумати інтер’єр аудиторії.

Таким чином, проекти, метою яких є висунення та розв’язання творчих ідей, сприяють активізації творчого мислення студентів.

Література

1. Немченко С. Г. Педагогіка вищої школи : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / С. Г. Немченко, О. Б. Голік, О. В. Лебідь. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2014. – 534 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Горностай П. П. Креативність і гармонійність особистості (психотерапевтичний аспект) / П. П. Горностай // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – № 9 (33). – С. 3-7. – (Серія № 12 «Психол. науки»).

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ НАОЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ В ПІЗНАВАЛЬНО-МОВНОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Автор: Кулакова А. А., студентка 2 курсу дошкільного відділення
Науковий керівник: Земська О. Л., викладач-методист вищої категорії
КЗ «Бахмутський педагогічний коледж»*

Переорієнтація сучасного суспільства, зміна підходів до освіти зумовлюють суттєві інноваційні перетворення і в концепції навчання рідної мови дітей дошкільного віку. Першорядного значення набуває розробка нових технологій навчального процесу.

Мовленнева компетенція є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується у процесі її розвитку.

У дошкільній лінгводидактиці визначено основні напрямки, зміст та методи навчання монологічного мовлення у дітей дошкільного віку. (А. Богуш [1, с. 24], Н. Виноградова, Н. Гавриш, Е. Короткова, О. Ушакова).

Ознайомлення з результатами теоретичного аналізу означеної проблеми і практичним досвідом зазначило, що питання зв'язності дитячого мовлення попри всю різноманітність пропонованих методичних систем, розглядається

однобічно з погляду оволодіння дітьми загальноприйнятими в лінгвістиці якостями зв'язного мовлення. Аспекти ж емоційного потенціалу дитячої психіки у процесі формування мовленнєвих навичок і, зокрема описового мовлення дошкільників, залишаються поза увагою науковців.

Розвиток у дітей словесно-логічного мислення, вироблення вміння користуватися основними логічними прийомами й операціями становить одне з важливих завдань у процесі навчання старших дошкільників [3, с. 14].

Психолог Л. А. Венгер виявив специфічний засіб розвитку мовлення дошкільників – наочні моделі, в яких малюк відтворює структуру об'єктів і зв'язків між ними.

Дії наочного моделювання є основними пізнавальними здібностями дошкільника у сфері мислення. Під *моделюванням* розуміють заміщення об'єкта, який вивчається, іншим, спеціально побудованим, що може відтворювати об'єкт в його суттєвих якостях і спрощувати несуттєві. Основний шлях розвитку пізнавальних здібностей – це постійний перехід від зовнішніх дій із умовними заміниками предметів (схемами-моделями) до дій подумки.

Основна ідея пропонованої технології – формування діамологічної компетенції дошкільників шляхом активного застосування методу моделювання. Діамологічну компетенцію науковці визначають як розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати на запитання і звертатися з запитаннями, підтримувати та розпочинати розмову, вести діалог, складати різні види розповідей.

Всі моделі умовно поділені на групи: описові, узагальнювальні (класифікаційні), для складання творчих розповідей, мнемічні (для заучування віршів). Схеми можна використовувати і для порівняльних описових розповідей. Доцільним виявляється використання схем для складання творчих розповідей.

Використання схем при складанні описових розповідей полегшують дітям оволодіння зв'язним мовленням. Крім того, наявність наочного плану робить такі розповіді чіткими, зв'язними, послідовними та поширеними [2, с. 41].

Мнемічні схеми відіграють значну роль у диференційованому навчанні. Діти з середнім і низьким рівнем розвитку пам'яті мимоволі вчать вірш у повсякденному житті, звертаючи увагу на «підказку». Для дітей з достатнім і високим рівнем розвитку схема виявляється засобом самоконтролю та самооцінки. Елементами моделей можуть бути: геометричні фігури; символічні зображення предметів (умовні позначки, силуети, контури, піктограми); плани та умовні позначки, використані в них; контрастна рамка – прийом фрагментного розповідання.

В якості символів-замінників на початковому етапі роботи використовується геометричні фігури, які своєю формою та кольором нагадують предмет, що замінюється. На наступних етапах діти вибирають замітники, без урахування зовнішніх ознак об'єкту. В цьому вони орієнтуються на якісні характеристики об'єкта (злий, добрий). В якості моделі може бути представлена смужка різнокольорових кругів.

Елементами плану розповіді, складеної за пейзажною картиною можуть бути силуетні зображення її об'єктів. В якості символів – заміників при моделюванні творчих розповідей використовуються: предметні картинки, силуетні зображення, геометричні фігури. Наочна модель висловлювання є планом, який забезпечує зв'язність і послідовність розповіді дитини.

Предметно-схематичні моделі. В них суттєві ознаки, зв'язки і відношення представлені у вигляді предметів-макетів. Наприклад, смужки папери різних відтінків зеленого кольору можна використати при абстрагуванні кольорів листя рослин; зображення геометричних фігур на картинці – при абстрагуванні та заміщенні форми листя, смужки паперу різної фактури – при абстрагуванні та заміщенні хутра тварин.

Графічні моделі (графіки, схеми). Передають узагальнено (умовно) ознаки, зв'язки і відношення різних явищ. Прикладом такої моделі можуть бути календар погоди, таблиця фіксування тривалості.

Мнемотаблиця – це схема, в яку покладена певна інформація. Оволодіння прийомами роботи з мнемотаблицями значно скорочує час навчання і одночасно вирішує завдання, спрямовані на:

- розвиток основних психічних процесів: пам'яті, уваги, образного мислення;
- перекодування інформації, тобто перетворення з абстрактних символів у образи;
- розвиток дрібної моторики рук при частковому або повному графічному відтворенні.

Практична робота з дітьми дозволила визначити етапи роботи з мнемотаблицями. Методика роботи з мнемотаблиці складається з декількох етапів, протягом яких педагогом здійснюється наступні завдання.

Етап 1. Розгляд таблиці і розбір того, що на ній зображено.

Етап 2. Здійснюється так зване перекодування інформації, тобто перетворення з абстрактних символів в образи.

Етап 3. Після перекодування здійснюється переказ казки з опорою на символи (образи), тобто відбувається відпрацювання методу запам'ятовування. При цьому переказ казки можуть вести самі діти, спираючись на незначну допомогу дорослого (на більш пізніх етапах), або переказувати разом з вихователем (на ранніх етапах).

Етап 4. Створюється графічна замальовка мнемотаблиці.

Етап 5. Кожна таблиця може бути відтворена дитиною. При відтворенні казки основна увага робиться на зображенні головних героїв. Дітям задають питання: «Яка казка «сховалася» в таблицю? Про кого ця казка?».

Для дітей молодшого та середнього віку мнемотаблиці необхідно давати кольорові, так як у дітей в пам'яті залишаються окремі образи: лисиця-руда шахрайка, курчата-жовтого кольору і інші образи. Опорним в таблиці є зображення головних героїв казки, через які йде усвідомлення того, що відбувається в ній, розуміння самої казки.

У таблиці схематично можливо зображувати персонажів казки, явища природи, деякі дії. Але зображувати так, щоб намальоване було зрозуміло дітям.

Через казки діти також знайомляться з сезонними явищами природи. З цією метою використовуються навчальні мнемотаблиці, тобто такі, які несуть в собі навчальну інформацію, як правило, ще незнайому дітям. Мислення народжується з дії. Іншими словами, на основі наочно-дійової форми мислення. Діти стають здатними до узагальнень, заснованими на досвіді їх практичної предметної діяльності, які закріплюються в слові.

Отже, оволодіння розумовими діями в дошкільному віці відбувається за загальним законом засвоєння та інтеріоризації зовнішніх орієнтовних дій. Залежно від того, які ці зовнішні дії і як відбувається їх інтеріоризація, що формуються розумові дії дитини приймають форму дії з образами, або форму дії зі знаками – словами, числами та ін.

Використовуючи творчий потенціал та рівень сформованості психічних процесів у дітей високого рівня розвитку, можна проводити роботу, спрямовану на зворотний зв'язок, тобто створення схем-моделей самими дітьми. Результати впровадження технології доводять, що застосування схем-моделей є одним з ефективних способів розвитку мовлення, словесно-логічного мислення, пам'яті у дітей дошкільного віку. Цей вид роботи повністю відповідає особистісно-орієнтованій моделі навчання, за якої враховуються індивідуальні особливості дитини. Цей вид роботи допомагає педагогам встановити з вихованцями оптимальні – партнерські стосунки, створити атмосферу емоційної довіри та розкнутості. Використання методу моделювання при навчанні дошкільників мовленню:

- дає можливість встановити зв'язки між предметами та явищами, послідовність подій, робить їх доступними розумінню та відтворенню дітьми;
- покращує розуміння дитиною структури та взаємозв'язків складових частин об'єктів та явищ;
- формує цілісне уявлення про предмети та явища оточуючого світу;
- унаочнює процес навчання монологічному мовленню;
- позитивно впливає на розвиток мови взагалі та вміння планувати мовлення.

Схеми-моделі можуть застосовуватися не лише на мовленнєвих заняттях – вони можуть бути широко використанні в різних видах діяльності: ігровій, зображувальній, формуванні логіко-математичної компетенції тощо.

Література

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. — К.: «Слово», 2011.
2. Копилова О.В. Ткаченко В.М. Використання символів у роботі з дошкільниками. — Х.: «Ранок», 2009.
3. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання / Н. Гавриш // Дошкільне виховання. — 2003.— №7,— с.12-14.

АСПЕКТИ ЩО ВІДОБРАЖАЮТЬ СФЕРИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Автор: Малазонія С. В., к.псих.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Термін «самовизначення» вживається в літературі в різних значеннях. Кажуть про самовизначення особистості, соціальному, життєвому,

професійному, моральному, сімейному, релігійному. Іноді під ідентичними термінами мається на увазі різний зміст. Для чіткого визначення поняття самовизначення розмежуємо два підходи до самовизначення: соціологічний і психологічний. З точки зору соціологічного підходу самовизначення відноситься до покоління в цілому; характеризує його входження в соціальні структури і сфери життя. Психологію ж цікавить в першу чергу процес, тобто психологічні механізми, які обумовлюють входження індивіда в соціальні структури. На основі цього критерію більшість наявної літератури за самовизначенням відноситься до соціологічного підходу; кількість робіт, в яких розглядаються власне психологічні механізми самовизначення, надзвичайно обмежена.

Методологічні основи психологічного підходу до проблеми самовизначення були закладені С. Л. Рубінштейном. Проблема самовизначення розглядалася ним у контексті проблеми детермінації, в світлі висунутого ним принципу – зовнішні причини діють, заломлюючись через внутрішні умови. Самовизначення виступає як самодетермінація, на відміну від зовнішньої детермінації; в понятті самовизначення, виражається активна природа «внутрішніх умов». У понятті самовизначення згідно С. Л. Рубінштейну виражається сама суть, зміст принципу детермінізму: «сенс його полягає в підкресленні ролі внутрішнього моменту самовизначення, вірності собі, не одностороннього підпорядкування зовнішньому». Сама специфіка людського існування полягає в мірі співвіднесення самовизначення і визначення іншими умовами або обставинами, в характері самовизначення у зв'язку з наявністю у людини свідомості і дії.

Для людини «зовнішні причини», «зовнішня детермінація» – це соціальні умови і соціальна детермінація. Самовизначення, як самодетермінація, є, механізмом соціальної детермінації. Цей механізм не може діяти інакше, як будучи заломленим самим суб'єктом. Проблема самовизначення, це вузлова проблема взаємодії індивіда і суспільства. У ній як у фокусі висвічуються основні моменти цієї взаємодії: соціальна детермінація індивідуальної свідомості (ширше – психіки) і роль власної активності суб'єкта в цій детермінації. На різних рівнях ця взаємодія має свої специфічні характеристики, які знайшли своє відображення в різних психологічних теоріях з проблеми самовизначення.

На рівні взаємодії людини і групи (колективу) ця проблема була детально проаналізована в роботах А. В. Петровського [5] (КСС). У цих роботах самовизначення розглядається як феномен групової взаємодії. КСС проявляється в особливих, спеціально сконструйованих ситуаціях групового тиску – ситуаціях своєрідної «перевірки на міцність», – в яких цей тиск здійснюється в розбіг з прийнятими самою цією групою цінностями. Воно є "способом реакції індивіда на груповий тиск"; здатність індивіда здійснювати акт КСС це його здатність діяти у відповідності зі своїми внутрішніми цінностями, які одночасно є і цінностями групи.

Підхід, С.Л. Рубінштейна, розвиває в своїх роботах К. О. Абульханова-Славська [1], для якої центральним моментом самовизначення є

самодетермінація, власна активність, усвідомлене прагнення зайняти певну позицію. Згідно Абульханової-Славської [1], самовизначення – це усвідомлення особистістю своєї позиції, яка формується всередині координат системи відносин. Вона підкреслює, що від того, як складається система відносин (до колективного суб'єкту, до свого місця в колективі та інших його членів), залежить самовизначення і громадська активність особистості.

Намагання побудови загального підходу до самовизначення особистості в суспільстві була зроблена В. Ф. Сафіним і Г. П. Ніковим. У психологічному плані розкриття сутності самовизначення особистості, як вважають автори, не може не спиратися на суб'єктивну сторону самосвідомості – усвідомлення свого «я», яке виступає як внутрішня причина соціального дозрівання. Вони виходять з характеристики «особистості яка самовизначилася», що для авторів є синонімом «соціально дозрілої» особистості.

При цьому одразу виявляється парадокс самовизначення (як і парадокс щастя): знайдений сенс відразу ж знецінює життя (утворюється як би «порожнеча»). Тому важливий саме процес пошуку сенсу, де окремі (вже знайдені) смисли – це лише проміжні етапи процесу (сам процес та є головним сенсом – це і є життя, життя як процес, а не як якийсь «досягнення»).

Правда, за В. Франклом виходить, що сенс не можна побудувати знову, його можна тільки «знайти». Але в цьому є елемент визначеності, що дещо обмежує справжня творчість професійного та особистісного самовизначення.

При творчому підході до свого життя сам сенс створюється людиною наново. Саме в цьому випадку людина перетворюється в суб'єкта самовизначення, а не просто виступає як провідник якихось «вищих» сенсів.

Можна зробити висновок, що на сьогодні особистісне самовизначення ще не отримало однозначного трактування. Однак реальне життя вимагає вирішення цієї проблеми, як в теоретичному, так і в практичному її аспектах.

Література

1. Абульханова-Славська К.О. Стратегія життя. - М., 1997.
2. Абульханова-Славська К. О. Про суб'єктів психічної діяльності. М., 1999. 288 с.
3. Бердяєв Н.О., 1990. С. 74.
4. Крягжде С. П. Психологія формування професійних інтересів. Вільнюс, 2000. 196 с.
5. Психологічна теорія колективу / Під ред. О.В. Петровського. М., 1999. 239 с.

СПІЛКУВАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Автор: Манек А. С., студентка 4 курсу

Науковий керівник: Бобрикова Ю. С., к.пед.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (м. Бахмут)

Спілкування – один із компонентів педагогічної діяльності. Відомо, що педагогічна діяльність складається із змістового, методичного, соціально-психологічного компоненту. Коли викладач іде на заняття, він продумує змістовий і методичний компонент; соціально-психологічний же, тобто

спілкування, часто лишається поза увагою педагога. А між іншим, якщо оволодіння першими двома компонентами відбувається у процесі навчання, то третьому, тобто спілкуванню, ніхто ніде цілеспрямовано не навчає, хоча спілкування відіграє велику роль у нашому житті. Нефахове спілкування дуже часто є причиною багатьох хвороб (нервових стресів). Між іншим, лікарі стверджують, що із 100 дітей, хворих на невроз, 80 набули такого захворювання з причини непрофесійного спілкування з педагогами, їх низької культури.

Педагогічне спілкування – це професійне спілкування викладача-педагога з вихованцями на занятті і після зайняття, що виконує певні педагогічні функції і спрямоване (якщо воно повноцінне і оптимальне) на створення сприятливого, здорового психологічного клімату, на оптимізацію навчальної діяльності і стосунків між педагогом і студентом та в студентському колективі [2].

Педагогічне грамотне спілкування знімає у вихованців негативну емоційну напругу (страх, невпевненість); воно має викликати радість, бажання спільної діяльності. Оптимальне педагогічне спілкування - це спілкування, яке створює найкращі умови для розвитку мотивації студента, творчого характеру діяльності, для формування його особистості, забезпечує сприятливий психологічний клімат, попереджує створення психологічних бар'єрів, дозволяє максимально використовувати у навчальному процесі особистісні та професійні якості викладача.

Сучасний світ і існування молоді в ньому дуже складні, якщо раніше студенти погоджувалися на позицію підпорядкування, керованого, то тепер вони прагнуть до ситуації співробітництва, а вона передбачає певні вимоги до організації спілкування: діалектичність, взаємини довіри, реальний психологічний контакт, здатність викладача відмовитися від диктату і перейти до взаємодії. Обов'язковою вимогою студентів є наявність педагогічного такту, який проявляється у зовнішньому вигляді викладача, в тоні спілкування, у самовладанні, в умінні без грубощів досягти бажаних результатів.

Педагогічний такт – це педагогічне грамотне спілкування в складних педагогічних ситуаціях, вміння знайти педагогічне доцільний і ефективний спосіб впливу, почуття міри, швидкість реакції, здатність швидко оцінювати ситуацію і знаходити оптимальне рішення, вміння керувати своїми почуттями, не втрачати самовладання, емоційна урівноваженість, у поєднанні з високою принциповістю та вимогливістю, з чуйним людським ставленням до студента, критичності і самокритичності в оцінці своєї праці та своїх вихованців, у нетерпимості до шаблону, формалізму, застою думки і справи, до бюрократизму і пихи, повазі в студентах особистості, розвитку їх людської гідності. Педагогічний такт реалізується через мову [1].

Педагогічна діяльність – це ланцюг ситуацій і задач, у розв'язанні яких можна простежити таку послідовність: педагогічна задача – комунікативна задача – мовна задача. Слово – це основний інструмент педагогічної діяльності.

Література

1. Ортинський, В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

2. Педагогічна майстерність / За ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997.

3. Ушинський, К. Д. Людина як предмет виховання // Вибрані педагогічні твори: У 2 т. - К.: Рад. шк., 1983.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ

Автор: Новіченко Н. С., магістр

Науковий керівник: Кошелева Н. Г., канд. пед. н., доц.

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Сучасна економічна ситуація в Україні вимагає підвищення ефективності підготовки фахівців з вищою освітою, здатних забезпечувати конкурентоздатність вітчизняних підприємств та формувати інтелектуальний потенціал нашого суспільства. Реалізація процесу фахової підготовки в українських закладах вищої освіти має ґрунтуватися, крім передових досягнень педагогіки вищої школи, на врахуванні психологічних особливостей студентського віку з метою забезпечення мотивації та успішності навчання майбутніх фахівців. Вивчення специфіки студентського віку знайшло відображення в дослідженнях М. Балушок, І. Зимньої, Ю. Кулюткіна, М. Кузнецова, О. Кузнецова, Є. Нікіреєва, П. Просецького, А. Реана, О. Рибалко, Є. Скворчевської, В. Сластеніна, Є. Степанової, К. Фоменко, Т. Хомуленко, В. Якуніна та ін., що свідчить про значний інтерес науковців до даної теми.

Мета роботи – висвітлити специфіку та психологічні проблеми особистісного розвитку студентів з метою врахування їх при організації педагогічного процесу в сучасних вітчизняних ЗВО.

Студентський вік - це період завершення формування морально-етичної сфери, становлення і стабілізації характеру і прийняття статусу та відповідальності дорослої людини. Як правило, саме в студентському віці досягають максимуму свого розвитку не тільки фізичні, а й психічні властивості та процеси: сприймання, увага, пам'ять, мислення, мовлення, емоції та почуття. Б.Г. Ананьєв вважав, що цей період найсприятливіший для навчання та професійної підготовки. Ієрархія мотивації, всієї системи ціннісних орієнтацій, інтенсивне формування спеціальних здібностей у зв'язку з професіоналізацією — провідні моменти цього періоду. Саме в цей період відбувається перехід до дорослого статусу. Тому важливим є створення умов навчання на принципах поваги, взаємодії, співпраці, використання власної активності студента, його здатності до самоуправління. Найголовніша здатність, якої має набути студент під час навчання у ЗВО, - це здатність самостійно навчатися, яка вплине на його професійне становлення і визначить його можливості у дорослому віці продовжувати післядипломне безперервне навчання. Навчитися вчитися важливіше, аніж засвоїти базу знань, які в наш час швидко застарівають. Викладачу слід широко використовувати різноманітні методи навчання: лекції, дискусії, мозковий штурм, розв'язання практичних

ситуацій, метод «кейсів», ігрові вправи, що спонукає студентів до самостійного вирішення поставлених перед ним навчальних проблем [1].

Проте психологічні характеристики студентського віку є досить суперечливими. Більшість дослідників серед них називають підвищену сприйнятливість і схильність до ризику, інтенсивність спілкування, складність знаходження своєї самобутності й формування індивідуальності, спрямованість до нових ідей і перетворень, суперечливість внутрішнього світу. Психічний розвиток у цей період відрізняється надзвичайною складністю, підйомами й спадами, що визначає кризовий характер цього віку.

Найбільш важливою проблемою виступає адаптація студентів до навчання у ЗВО. При зміні звичних умов життя студента з'являються фактори, що вносять дезорганізацію в психічну діяльність, яка регулює його поведінку. Наростання напруженості, викликані стеничними емоціями, які переживає студент, опинившись у нових для себе умовах навчання у ЗВО, може перевищити його індивідуальний поріг толерантності до того, як система психічних реакцій перебудується та забезпечить його успішну переадаптацію. У цьому випадку напруга продовжує наростати на фоні переважно тривожних емоцій, що, у свою чергу, продовжує дезорганізацію психічної діяльності, виснажуючи психічні можливості студента. Одним з чинників надлишкової нервово-психічної напруги є процес складання іспитів. Крім сильної інтелектуальної напруги, з іспитами у студентів пов'язана поява ряду негативних емоцій: страху, занепокоєння, тривоги, причиною яких є невизначеність результату екзаменаційної ситуації, оцінка її в суб'єктивному, особистому плані як «небезпечної», критичної (О.Ю. Варес, С.І. Тамм). Страх і невпевненість у собі, пов'язуючись із заниженою самооцінкою, у свою чергу приводять до нових афективних переживань. Усе це не тільки впливає на успішність, але може призвести до втрати інтересу до навчання, зниження рівня домагань, зміни самооцінки особистісних якостей, а потім змінити і діяльність, і поведінку, і відносини з викладачами, однокурсниками, друзями, членами родини. Тому так важливо в навчальному процесі ЗВО вчасно виявляти студентів із симптомами тривожності за допомогою системи психодіагностики та проводити з ними відповідну профілактичну та корекційну роботу [2].

З наведеного випливає висока значущість функціонування у ЗВО психологічної служби як спеціалізованого структурного підрозділу, який має займатися консультаційною, психодіагностичною, психопрофілактичною та психокорекційною роботою серед студентів та викладачів. У цілому, психологічна служба ЗВО покликана підвищувати психологічну культуру викладачів та студентів, забезпечувати належний рівень їхньої психологічної компетенції, сприяти психологічній підтримці навчально-виховного процесу та допомагати у розв'язанні різноманітних особистих і професійних проблем, які мають психологічне підґрунтя.

Література

1. Загальна характеристика студентського віку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://posibniki.com.ua/post-studentskiy-vik>

2. Фальова О.Є. Психологічні проблеми та кризи в розвитку особистості студента [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-07/08feedsp.pdf>

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Автор: Новіченко О. С., магістр

Науковий керівник: Кошелева Н. Г., канд.пед.н., доц.

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Актуальність обраної теми обумовлена проблемами підвищення ефективності функціонування та конкурентоспроможності сучасних вітчизняних підприємств. Вибір ефективних методів управління персоналом, мотивації та психологічної підтримки працівників, стимулювання праці грають важливу роль у вирішенні даної проблеми, оскільки прагнення працівника до продуктивної праці є найважливішим чинником успішної діяльності підприємства. Урахування та використання психологічних чинників мотивації персоналу є одним із засадничих принципів успішної кадрової політики. Проблема мотивації персоналу підприємства розроблялась у теорії менеджменту протягом тривалого часу. Результатом стали численні теорії, в основу яких були покладені різні механізми мотивування працівників. Так, змістовні теорії мотивації (теорія ієрархії потреб А. Маслоу, теорія мотиваційних потреб Д. МакКлеланда, мотиваційно-гігієнічна теорія Ф. Герцберга та ін.) базуються на дослідженні потреб і виявленні факторів, що визначають поведінку людей як наслідок їх мотивації. Процесуальні теорії (теорія Д. Аткинсона, теорія очікувань В. Врума, теорія справедливості С. Адамса, модель Портера-Лоулера і теорія постановки цілей Е. Лока та ін.) досліджують мотивацію персоналу в широкому соціальному контексті, що виходить за межі індивідуальних потреб, і прагнуть урахувати поведінкові аспекти мотиваційного процесу, що визначаються конкретною ситуацією. За всієї розробленості проблеми дослідження слід відзначити неузгодженість позицій різних авторів та недостатнє врахування у зазначених теоріях індивідуальних потреб працівників.

Мета роботи – визначення та обґрунтування психологічних чинників управління персоналом підприємства.

Для побудови і коригування системи мотивації працівників і підвищення конкурентоспроможності підприємства відзначаються два провідні чинники:

1. Організаційна культура як сукупність норм і правил поведінки, прийнята на підприємстві, яка регламентує взаємодію і комунікації керівників і підлеглих, методи подолання конфліктів, способи прийняття рішень [2].

2. Стиль керівництва як стійкий комплекс рис керівника, що виявляються в його стосунках з підлеглими.

Особливості прийнятих способів управління трудовими ресурсами на вітчизняних підприємствах підкреслюють невідповідність мотивації сучасним вимогам роботи зі співробітниками. Індивідуальна мотивація з урахуванням мінливих потреб, професійного та особистісного розвитку працівників вимагає інноваційних підходів до систем їхнього стимулювання. На результат діяльності керівника роблять визначальний вплив його вміння будувати процес управління з урахуванням законів і закономірностей психічного і соціального розвитку трудового колективу, індивідуальний підхід до людей, заснований на досягненнях сучасної психології управління.

Велика увага в розвитку теорії та методології управління має бути приділена питанням соціальних впливів інноваційних управлінських рішень на розвиток людського потенціалу. Особливе значення має бути надано розкриттю принципів і технологій інноваційного навчання персоналу в складних ситуаціях з високим ступенем невизначеності, а також аналізу використання соціологічного та психологічного інструментарію для оцінки взаємодії людини й організації.

Важлива роль має бути відведена питанням побудови корпоративної культури на нових принципах побудови організації, які передбачають відмову від жорстких ієрархічних структур і перехід до управління, заснованого на лідерстві, на створенні атмосфери довіри між керівниками і підлеглими, які наполегливо працюють над досягнення спільної мети – успіху підприємства.

Достатню увагу необхідно приділити такому найважливішому аспекту роботи менеджера середньої ланки, як побудова ефективної команди. А для ефективного управління нею важливо визначати ясні для всіх співробітників цілі і пріоритети; домагатися від усіх співробітників усвідомлення своєї приналежності команді і розуміння загальної стратегії компанії; координувати дії і забезпечувати умови для внутрішнього розвитку. Це означає, що повинні бути задіяні всі технології, в тому числі психологічні, що стосуються найціннішого ресурсу організації – персоналу – і підходів, застосовуючи які можна підвищити результативність роботи співробітників.

Наразі провідні світові компанії застосовують коучинг для професійного та особистісного зростання співробітників. Це система реалізації спільного соціального, особистісного й творчого потенціалу учасників процесу розвитку з метою одержання максимально можливого ефективного результату. За час коучингу розкривається потенціал людини і дається поштовх розвитку її здібностей і навичок, що сприяє підвищенню результативності роботи і в кінцевому рахунку - поліпшенню життя [1].

Отже, сучасним підприємствам варто розробити поетапну стратегію впровадження системи управління персоналом, яка має ґрунтуватися на вивченні внутрішніх мотивів і ціннісних орієнтирів, що визначають логіку поведінки трудового колективу. Це дозволить керівництву підприємства запровадити власну науково обґрунтовану систему управління трудовими ресурсами, яка враховуватиме важливі психологічні чинники підвищення ефективності праці.

Література

1. Ким Н.В. Роль психологических факторов в управлении персоналом / Н. В. Ким // Вестник Челябинского государственного университета. - 2014. - № 18 (347). - Вып. 46. - С. 159-164.
2. Корпоративная культура и лидерство : сб. ст. : пер. с англ. - М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 159 с.

МЕДІА-ГРАМОТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

*Автор: Осипова Т. В., викладач вищої категорії
КЗ «Бахмутський педагогічний коледж»*

Сучасне суспільство потребує сучасної освіти, що, в свою чергу, вимагає інноваційних підходів до формування професійної компетентності майбутніх педагогів. Серед багатьох складових професійної компетентності педагога сьогодні все більш актуальною стає медіа-грамотність фахівця.

Питанню медіа-освіти та медіа-грамотності присвячено багато досліджень педагогів-новаторів. Зокрема, теорія і практика медіа-освіти, феномени медіа-культури та медіа-грамотності стали предметом наукового дослідження І. Бекешкіної, О. Буріма, В. Возчикова, О. Вишняка, І. Жилавської, Т. Жилінської, Ю. Казакова, О. Мурюкіна, Л. Скокової, О. Столбнікової, А. Ручки, І. Фатєєвої, Р. Шульги, С. Шумаєвої [1, с. 113-114]. Проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя музики в контексті потреб медійного суспільства, впливу засобів масової комунікації на формування молодіжної субкультури досліджують О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, О. Рудницька, Г. Падалка, О. Щолокова та інші [2, с. 25]. Питання медіа-культури в контексті педагогічної інтеграції у загальній мистецькій освіті розглянуто у працях Л. Масол.

Сучасні студенти – майбутні вчителі музичного мистецтва та музичні керівники, повинні вміти аналізувати та обробляти медіа-інформацію, розробляти та ефективно застосовувати методи і прийоми медіа-освіти, організовувати інформаційну взаємодію між учасниками навчального процесу й інтерактивним контентом, створювати власні медіа-продукти та поширювати їх за допомогою різних засобів масової комунікації.

На заняттях навчальної дисципліни «Методика музичного виховання» студенти отримують індивідуальні та групові завдання щодо реалізації власних знань, вмінь і навичок шляхом використання елементів медіа-освіти.

Так, наприклад, з перших тем навчальної дисципліни вони створюють мультимедійні презентації про системи музичного виховання видатних педагогів, де самостійно шукають і обробляють медіа-інформацію. Під час вивчення теми «Слухання музики» майбутні педагоги вчаться використовувати інтерактивний контент на різних етапах роботи: на I етапі – застосовуються графічні зображення, відео фрагменти з Інтернет-ресурсів, на II етапі – інтерактивне тестування для учнів, на III етапі (творча інтерпретація) –

створення школярами власного мультимедійного продукту. Працюючи над темою «Співи» студенти розробляють авторські мультимедійні продукти – поспівки, використовуючи нотний редактор та мультимедійну клавіатуру, застосовують фонограми та прийоми караоке на різних етапах роботи над піснею. Під час вивчення теми «Музична грамота» майбутні вчителі музичного мистецтва використовують медіа-інформацію з освітянських сайтів, а також створюють інтерактивні музично-дидактичні ігри та мультимедійні музичні казки, музичні загадки і ребуси. Опрацьовуючи тему «Гра на дитячих музичних інструментах» студенти користуються відео- та аудіо-матеріалами з Інтернет-ресурсів, розробляють «аудіо-тести» та навчальні мультимедійні «музичні енциклопедії» або «музичні віртуальні екскурсії», вчать створювати «графічні партитури», застосовуючи інтерактивну дошку. Вивчаючи тему «Музично-ритмічні рухи» майбутні фахівці аналізують методи і прийоми роботи, переглядаючи відеоматеріали з Інтернет-ресурсів та власні відео з моделюванням розучування рухів, складають мультимедійні презентації для пластичних етюдів та вправ-енергізаторів, ритмічних загадок тощо.

Звісно, формування медіа-грамотності майбутніх педагогів не можливе лише у теоретичній площині, тому усі накопичені у методичному портфоліо медіа-продукти студенти використовують під час педагогічної практики на уроках музичного мистецтва у загальноосвітніх школах.

Для заохочення молодих фахівців і розповсюдження інноваційного педагогічного досвіду також вважаємо перспективним та плануємо створення і ведення студентської медіа-програми на каналі «youtube».

Підсумовуючи, можна прослідити часовий педагогічний алгоритм: від сучасних викладачів ВНЗ, їх медіа-компетентності та стилю викладання залежить медіа-грамотність як складова професійної компетентності майбутніх педагогів, а від них (сучасних студентів) – залежатиме медіа-культура підростаючого покоління громадян України. Саме тому нова педагогічна парадигма потребує подальшої розробки та систематизації методів і прийомів спеціалізованої медіа-освіти для майбутніх музичних керівників та вчителів музичного мистецтва.

Література

1. Курліщук І.І. Медіаосвіта студентства у сучасних соціально-педагогічних тенденціях і проблемах // І.І.Курліщук // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2013. – №3 (262). – с. 113-120.
2. Медіаосвіта та медіа грамотність: підручник/ Ред.-упор В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ: Центр Вільної Преси, 2013. – 352 с.

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Автор: Панченко О. Б., магістр

Науковий керівник: Коваленко С. О., к.пед.н.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Мотивації навчання студентів присвячені дослідження таких вчених: О. Л. Афанасенкової, Н. А. Башкаєвої, А. Г. Бугрименко, М. В. Буянової,

А. О. Вербицького, Т. О. Гордєєвої, Е. Л. Десі, Т. Д. Дубовицької, Р. Г. Зверєвої, Є. П. Ільїна, С. М. Кетько, О. Ю. Кондратьєвої, М. В. Овчіннікова, С. О. Пакуліної, Р. М. Райана, О. А. Чаденкова, В. Е. Чудновського та ін.

Теоретичний аналіз показав, що навчальна мотивація визначається як певний вид мотивації, включений в діяльність навчання. На її формування впливають наступні чинники: специфіка освітньої системи; особливості освітнього процесу; суб'єктивні особливості студентів; суб'єктивні особливості педагога і система його стосунків зі студентами; специфіка навчальних предметів.

Навчальна діяльність має зовнішню структуру, яка складається з таких основних компонентів, як: мотивація; навчальні завдання в певних ситуаціях в різній формі завдань; навчальні дії; контроль, який переходить в самоконтроль; оцінка, яка переходить в самооцінку. Кожному з компонентів структури цієї діяльності властиві свої особливості [1].

Згідно О. Л. Афанасенкової мотиваційна готовність студентів є необхідним компонентом успішності професійної діяльності. Різниця в мотивах навчання студентів визначається цілою групою чинників: професійна спеціалізація студентів вищого навчального закладу, провідна стратегія поведінки в навчально-професійної діяльності (досягнення успіху – уникнення невдач), внутрішня чи зовнішня спрямованість на процес навчання [2].

Згідно з А. Г. Бугрименко мотиви, які входять в структуру навчальної мотивації розділяють на внутрішні та зовнішні. Внутрішньо мотивованою можна назвати діяльність, засіб (дія) і мета якої тематично пов'язані один з одним, так що діяльність здійснюється заради свого власного змісту. Відповідно, до внутрішньої навчальної мотивації в студентському віці можна віднести пізнавальні та професійні мотиви. Зовнішніми по відношенню до навчальної діяльності мотивами будуть позиційні мотиви, численні прагматичні мотиви – можливість майбутнього працевлаштування, відстрочення від армії та ін. [3].

А. К. Маркова, Т. А. Митис, О. Б. Орлов визначають мотиви навчання як спрямованість на різні сторони учбової діяльності. Авторі виділяють дві групи мотивів – пізнавальні та соціальні. Перші пов'язані зі змістом учбової діяльності та процесом її виконання, другі – різноманітними соціальними взаємодіями особистості з іншими людьми [4].

А. О. Реан, В. О. Якунін виявили наступні види навчальних мотивів: комунікативні, професійні, навчально-пізнавальні, широкі соціальні мотиви, мотиви творчої самореалізації, уникнення невдачі і престижу [5].

Є. П. Ільїн зауважує, що провідними мотивами навчання студентів є професійні мотиви та мотиви особистісного престижу, менш значимі прагматичні та пізнавальні мотиви, в залежності від курсу навчання роль провідних мотивів змінюється.

На першому курсі провідним є професійний мотив, на другому – мотив особистісного престижу, на третьому – професійний мотив та мотив особистісного престижу, на четвертому – обидва попередні мотиви, а також прагматичний мотив. На успішність навчання у більшому ступені впливають

професійні та пізнавальні мотиви, а прагматичні мотиви в більшому ступені властиві студентам з низькою мотивацією досягнення успіху у навчанні [6].

З точки зору М. В. Буянової існує два види мотивації, які мають свої розпізнавальні ознаки: екстренсивний (обумовлений зовнішніми умовами та обставинами) та інтрєнсивний (внутрішній, пов'язаний з особистісними диспозиціями: потребами, установками, інтересами, бажаннями). У зовнішній мотивації чинники, які ініціюють і регулюють поведінку знаходяться поза «Я» особистості. У внутрішній мотивації чинники, які виникають зсередини особистісного «Я» і повністю знаходяться всередині самої поведінки [7].

Згідно з провідними дослідженнями мотивації навчання можна стверджувати, що мотивація досягнення є одним з провідних мотиваційних утворень, яке визначає успішність її протікання (Є. П. Ільїн, А. К. Маркова).

М. В. Овчинников виявив, що у структуру мотивації навчання студентів педагогічного вищого навчального закладу входять пізнавальна мотивація, мотивація досягнення успіху і мотиваційно-сміслові утворення (досягнення, пізнання, афіліація, домінування), які реалізуються в мотиваційних стратегіях (інтернально-об'єктна стратегія уникнення; інтернально-суб'єктна стратегія співробітництва; екстернально-суб'єктна стратегія суперництва; екстернально-об'єктна стратегія пристосування) [8].

О. А. Ларина зазначає, що мотиваційна сфера представлена трьома компонентами: навчально-професійним, професійним і комунікативним [9].

На основі вищесказаного можна зробити висновок, що внутрішні та зовнішні мотиви навчання студентів інженерно-педагогічних спеціальностей впливають на ефективність навчальної діяльності. Отже, для навчання більш важливими є внутрішні мотиви навчання, оскільки вони пов'язані з пізнавальними та професійними мотивами особистості.

Література

1. Антонова Н. О. Ціннісні орієнтації у системі особистісних якостей студентів вищого педагогічного навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія»/Н. О. Антонова. – К., 2003. – 16 с.
2. Афанасенкова Е. Л. Мотивы учения и их изменение в процессе обучения студентов вуза: дис. ... кандидата психологических наук: 19.00.07 / Афанасенкова Елена Леонидовна. – М., 2005. – 265 с.
3. Бугрименко А. Г. Внешняя и внутренняя учебная мотивация у студентов педагогического вуза / А. Г. Бугрименко // Психологическая наука и образование. – 2006. – № 4. – С. 51-60.
4. Маркова А. К. Формирование мотивации учения / А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – М.: Просвещение, 1990. – 128 с.
5. Методика для диагностики учебной мотивации студентов (А. А. Реан и В. А. Якунин, модификация Н. Ц. Бадмаевой). Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей: Монография / Н. Ц. Бадмаева. – Улан-Удэ, 2004. – 280 с.
6. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2004. – 509 с.: ил. – (Серия «Мастера психологии»).
7. Буянова М. В. Социально-психологические факторы мотивации достижения: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Буянова Марианна Викторовна. – СПб., 2004. – 179 с.
8. Овчинников М. В. Динамика мотивации учения студентов педагогического ВУЗа и ее формирование: автореф. дис. на получение соискание ученой степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / М. В. Овчинников. – Екатеринбург, 2008. – 20 с.

9. Ларина Е. А. Структура и динамика мотивационной сферы личности студентов разных направлений профессионального образования: дисс... канд. психол. наук: 19.00.01 / Ларина Елена Анатольевна. – Москва. 2010. – 221 с.

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОГО ПРОЦЕСУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Автор: Пугачов А. Г., студент

Науковий керівник: Кулешова В. В., д.пед.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Комунікація є важливим чинником існування суспільства, оскільки суспільства без спілкування немає. Комунікація є тим процесом, який і забезпечує утворення суспільства.

Комунікативний процес – це взаємодія між різними суб'єктами комунікації, при якому здійснюється обмін інформацією. Він включає динамічну зміну етапів формування, передавання, приймання, розшифрування і використання інформації в обох напрямках при взаємодії комунікантів.

Дослідження показали, що близько 70 % часу індивідуума припадає на комунікацію: людина пише, читає, говорить, слухає. Жодна людина чи група людей не може існувати без комунікації. Тільки комунікація забезпечує передачу інформації та ідей. Комунікація передбачає як передачу (вислів), так і розуміння (сприйняття) повідомлення. Досконала комунікація виникає в тому випадку, коли думка або ідея зрозумілі саме в тому значення, яке мав на увазі коли казав, тобто коли передача відбулася таким чином, що у приймаючого інформацію виник той же уявний образ, що був і у того, хто передавав інформацію.

Основна мета комунікаційного процесу – забезпечення розуміння інформації, що є предметом обміну, тобто повідомлень.

У процесі обміну інформацією можна виділити чотири базових елементи:

1. Відправник – особа, що генерує ідеї або збирає інформацію і передає її.
2. Повідомлення – власне інформація, закодована за допомогою символів.
3. Канал – засіб передачі інформації.
4. Одержувач – особа, якій призначена інформація і яка інтерпретує її.

При обміні інформацією відправник і одержувач проходять кілька взаємозалежних етапів. Їх завдання – скласти повідомлення і використати канал для його передачі таким чином, щоб обидві сторони зрозуміли вихідну ідею. Це важко, бо кожен етап є одночасно крапкою, у якій зміст може бути пошкодженим або повністю втраченим. Зазначені взаємозалежні етапи такі:

- Зародження ідеї;
- Кодування і вибір каналу;
- Передача;
- Декодування.

Обмін інформацією починається з формулювання ідеї або відбору інформації. Відправник вирішує, яку значиму ідею або повідомлення варто зробити предметом обміну. Багато спроб обміну інформацією обриваються на

цьому першому етапі, оскільки відправник не витрачає достатнього часу на обмірковування ідеї. На цьому етапі необхідно усвідомити, які ідеї призначені для передачі до того, як ви відправляєте повідомлення, а також оцінити адекватність і доречність ваших ідей з урахуванням конкретної ситуації і мети комунікацій.

Перш ніж передати ідею, відправник повинен за допомогою символів закодувати її, використавши для цього слова, інтонації і жести (мова тіла). Таке кодування перетворює ідею в повідомлення.

Відправник має також вибрати канал, сумісний з типом символів, використаних для кодування. До деяких загальновідомих каналів відносяться передача мови і письмових матеріалів, а також електронні засоби зв'язку, включаючи комп'ютерні мережі, електронну пошту, відеострічки і відеоконференції. Якщо канал непридатний для фізичного втілення символів, передача неможлива. Картина інколи варта тисячі слів, але не при передачі повідомлення по телефону. Якщо канал не дуже відповідає ідеї, що зародилася на першому етапі, обмін інформацією буде менш ефективний.

На третьому етапі відправник використовує канал для доставки повідомлення (закодованої ідеї або сукупності ідей) одержувачу. Мова йде про фізичну передачу повідомлення, що багато людей помилково і приймають за сам процес комунікацій. У той же час передача є лише одним з етапів, через які необхідно пройти, щоб донести ідею до іншої особи.

Після передачі повідомлення відправником одержувач декодує його. Декодування – це переклад символів відправника в думці одержувача. Якщо символи, обрані відправником, мають точно таке ж значення для одержувача, останній буде знати, що саме мав на увазі відправник, коли формувалася його ідея. Якщо реакції на ідею не потрібні, то процес обміну інформації на цьому має завершитися.

Проте з ряду причин, одержувач може додати трохи інший сенс повідомленню, ніж в голові відправника. Обмін інформацією слід вважати ефективним, якщо одержувач продемонстрував розуміння ідеї, провівши дії, яких чекав від нього відправник.

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У КУРСАНТІВ ЯК ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ

Автор: Романовська М. С., курсант

*Науковий керівник: Ступеньков С. О., старший викладач кафедри
військово-гуманітарних дисциплін*

*Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації
імені Героїв Крут, м. Київ*

Сьогодні, як ніколи, у складний для України час, вкрай актуальним є питання національно-патріотичного виховання, яке здатне покликати «громадянина до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України» [1], і тому постає завдання впровадження

«нових підходів і нових шляхів до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості» [2], адже не відродивши патріотичних почуттів народу, особливо молодого покоління, віри у майбутнє своєї Батьківщини, не можливо успішно творити нову сильну державу.

У період військової агресії на сході України, сучасна армія висуває підвищені вимоги до рівня професійного становлення, формування фахової компетентності та професіоналізму курсантів – майбутніх керівних кадрів Збройних сил України. Поряд з цим, дуже важливо і необхідно приділяти особливу увагу їх патріотичному вихованню, яке є фундаментальною складовою військової підготовки молодих офіцерів, сприяє розвитку духовно-моральних і соціальних цінностей, формуванню військово-професійних якостей, які будуть реалізовані у суспільно-державних інтересах країни, формуванню моральної та психологічної готовності до захисту держави, вірності конституційному обов'язку в умовах мирного і воєнного часу, високої відповідальності та дисциплінованості.

З патріотизмом не народжуються, передусім основи його закладаються з дитинства, бо це важливий період формування характеру, поведінки особистості, ідеалів, переконань, патріотичних цінностей. Найкращий засіб прищепити дітям любов до Батьківщини полягає в тому, щоб ця любов була у батьків [3, с. 521]. У подальшому, його формування відбувається під впливом історико-культурного розвитку суспільства та політичної ситуації, яка склалася в ньому на даному етапі історичного розвитку. Тому, безумовно, патріотизм виступає справою совісті кожного, його внутрішнім покликом і потребою брати участь у вирішенні долі держави. За словами Івана Франка «Мій патріотизм, – це тяжке ярмо, вложене долею на мої плечі. [...] але скинути його не можу, іншої батьківщини шукати не можу, бо став би підлим перед власним сумлінням» [4, с. 114].

Умови сьогодення спонукають молодь, зокрема і військову, до розвитку в них рис громадянина-патріота, який на основі набуття соціального, військового досвіду, фізичного удосконалення, успадкування духовних надбань українського народу досягне достатнього рівня розвитку політичної, військової, правової, моральної, трудової, художньо-естетичної культури. Тому і важливим є те, щоб військовий заклад став для курсанта осередком становлення його як громадянина-патріота, який здатен брати на себе відповідальність самовіддано захищати територіальну цілісність країни, сприяти миру і злагоди в суспільстві, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності українського народу. Як зазначав В. Сухомлинський «виховання громадянина патріотом – це гармонія розуму, думки, ідей, почуттів, духовних поривів, вчинків» [5, с. 16]. У період складної економічної та напруженої політичної ситуації, результати опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг» у серпні 2019 року, свідчать, що патріотами своєї країни вважають себе 83% громадян України [6], тому що чітко усвідомлюють у Батьківщині безумовну цінність, ставлять її інтереси вище особистих, прагнуть зберегти мову і культуру, стають на захист

інтересів і кордонів. Адже, як стверджував античний філософ Сенека: «Люблять Батьківщину не за те, що вона велика, а за те, що своя» [7].

Відмітимо, що виховання патріотизму у курсантів, як найважливішої якості особистості, повинно бути першочерговим завданням під час навчання. Задля цього треба більшу увагу акцентувати на посиленні актуалізації та підвищенні мотивації оволодінню української мови і культури, вивченню національних символів та історії, народних традицій, звичаїв і обрядів. Необхідним і вкрай вагомим є зустрічі та спілкування з видатними історичними постатями, творчими людьми, істориками, народознавцями. Та особливим має бути шанування героїчних особистостей, які боролися та сприяли народженню незалежної України та її становленню, збереження пам'яті про Героїв Небесної Сотні та воїнів АТО, які присвятили своє життя служінню українському народу – урочисті ритуали та церемонії, уроки мужності, вечори пам'яті; зустрічі з учасниками бойових дій, добровольцями, волонтерами. У рамках патріотичного виховання варто приділяти увагу відвідуванню кінотеатрів, музеїв, галерей мистецтв, майстерень народних умільців; брати участь у національних іграх, конкурсах, спортивних змаганнях. Безумовно, такі заходи матимуть велике значення у процесі виховання патріотизму курсанта, результатом якої стане сформована культура, широка ерудиція та кругозір курсанта. Патріотично-вихованій офіцер – це особлива категорія людей з високою патріотичною свідомістю, який зацікавлений у зміцненні та захисті цілісності своєї держави, широким світоглядом, активною життєвою позицією, здатний сумлінно виконувати свої посадові обов'язки як військового, так і громадянина своєї країни [8, с. 16].

З метою формування нової генерації професійно компетентних і патріотично вихованих військовослужбовців, які віддано служитимуть українському народові, захищатимуть Батьківщину, стануть фундаментом і запорукою суверенного та економічного розвитку країни, все ж таки необхідно патріотичне виховання курсантів сьогодні, на наш погляд, здійснювати на основі: 1) вивчення й переосмислення культурної спадщини; 2) прикладів патріотизму, мужності, героїзму, які мають місце щодня.

Література

1. Стратегія національно-патріотичного виховання : Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 286/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019> (дата звернення: 26.09.2019).
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641> (дата звернення: 26.09.2019).
3. В поисках смысла. Мудрость тысячелетий. Москва : Олма-Пресс, 2002. 912 с.
4. Франко І. Публіцистика. Вибрані статті. Київ : Наука, 1953. 158 с.
5. Сухомлинський В. Родина в серці. 2-е вид. Москва : Молода гвардія, 1980. 175 с.
6. Динаміка патріотичних настроїв українців (серпень 2019). Соціологічна група «Рейтинг». URL : http://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_patriotyzm_082019.pdf. (дата звернення: 29.09.2019).
7. Сенека Луцій Анней – цитати и афоризмы. URL : <https://millionstatusov.ru/aut/seneka.html> (дата звернення: 08.10.2019).

8. Брижаний Є. Військово-патріотичне виховання майбутніх офіцерів Збройних Сил України. Зб. наук. праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки. 2016. № 1. С. 5–18.

ВПЛИВ ЕСТЕТИЧНОГО ЧИННИКА НА СТРУКТУРУ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Автор: Сафонов М. О., бакалавр

Науковий керівник: Богданова Н. Г., д.філос.н., проф.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (м. Бахмут)

Розбудова української державності і побудова громадянського суспільства неможливі без реформ та розвитку української освіти. Прийняття Закону України «Про освіту», реформи вищої і початок реформи середньої школи та дошкільної освіти обумовив актуальність вищезазначеної тематики. В даний час відбувається переоцінка і переосмислення ідеалів, шляхів участі у громадсько-політичному житті студентів та розвитку студентського самоврядування. Прагнення України увійти до Європейського співтовариства настійно диктують необхідність впровадження демократичних засад в організації навчання, виховання, побуту у закладах вищої освіти України.

У Законі України «Про вищу освіту» (Розділ VII. Ст. 40) студентське самоврядування «... є невід'ємною частиною громадського самоврядування відповідних навчальних закладів. Студентське самоврядування – це право і можливість студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти.» [1].

Органи студентського самоврядування покликані сприяти гармонійному розвитку особистості студента, формувати навички майбутнього організатора, керівника. Участь студентів в управлінні закладом вищої освіти – це конкретний вияв демократизації вищої школи, утвердження її автономії. Студентське самоврядування сприяє задоволенню молодіжних потреб, реалізації студентських інтересів, є середовищем спілкування і взаємодії молоді. Необхідно враховувати, що в студентському «суспільстві» діють, крім загальноприйнятих законів, норм поведінки, специфічні норми і правила, права і свободи, обов'язки і відповідальність [1]. Вищим органом студентського самоврядування, як зазначено в Законі України «Про вищу освіту» «...є загальні збори (конференція) студентів (курсантів)...» [1]. Саме студентство, як найменш консервативна й найменш традиціоналістська за своїми цінностями й ціннісними орієнтаціями соціальна верства населення, має забезпечувати постійний пошук і розвиток у різних напрямках освітнього та духовного простору.

Враховуючи Європейський вектор подальшого розвитку України, приєднання України до Болонського процесу, творчі ініціативи Міністерства освіти і науки України щодо впровадження й розвитку студентського самоврядування у закладах вищої освіти України на принципово нових демократичних засадах, самоуправління духовним розвитком студентів є

актуальним і пріоритетним. Адже студентське самоуправління як інструмент формування естетичної свідомості одночасно виступає і суб'єктом і об'єктом даного процесу, що знімає деякі суперечки, пов'язані з роллю викладача в системі естетичного виховання. В першу чергу формуються навички управління.

Формування ініціативної, здатної приймати нестандартні рішення особистості неможливе без широкого залучення студентів до участі в управлінні діяльністю закладу вищої освіти шляхом організації колективного вироблення рішень та студентського самоврядування.

Безперечно, студентське самоврядування в Україні має свою власну історію, що поділяється на певні знакові періоди, і яка варта дослідження і узагальнення. Проте найважливіший етап студентського самоврядування в Україні розпочався з 1991 року в період розбудови нашої молоді незалежної держави і віддзеркалює всі протиріччя (здобутки та прорахунки) економічних, політичних, соціокультурних реалій і можливостей українського життя і розкриває необхідність самоконтролю з боку молоді в процесах формування ціннісних орієнтацій. Порівнюючи стан розвитку студентського самоврядування в Україні з європейськими університетами, з прикрістю констатуємо, що в європейських країнах набагато вищий рівень усвідомлення суспільством і державними органами влади, зокрема, ролі і значущості освітньо-виховного процесу, як фактора національної безпеки. Соціально-психологічна готовність наших студентів до самоорганізації значно нижча, ніж в Європі. Причинами є: вік наших студентів (на 2-3 роки молодші, ніж студенти європейських закладів вищої освіти); матеріальна і психологічна залежність від батьків; відчуття соціальної незахищеності; у більшості випадків низький рівень матеріальної забезпеченості студентів та їх батьків. Та все ж, за останні роки студентське самоврядування в Україні розвиває свою діяльність, реалізуючи притаманну молодості потребу в самовиявленні і творчості. Незважаючи на відсутність фінансової підтримки, в студентському середовищі завжди були і є безкорисливі ентузіасти, які живуть за принципом: «Якщо не я, то хто?». Надзвичайно важливо, коли адміністрація університету не тільки виявляє та підтримує таких студентів, але й створює умови для прояву студентської соціальної активності, прислухається до проблем студентської молоді, надає всіляку допомогу при їх вирішенні.

Таким чином, естетична свідомість, яка ґрунтується на основі мистецтва і чуттєвої культури, формує універсальну людину, надаючи індивіду досвід переживання, а через нього – сукупний досвід людського буття. Естетичне виховання як специфічний засіб управління формує самосвідомість людини, її здатність до самовизначення й винайдення смислбуттєвих орієнтирів, вимірів самоздійснення.

Література

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII (із змінами). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

ПРАКТИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ЩОДО ОЗБРОЄННЯ СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ЗНАННЯМИ ТА УМІННЯМИ У НАПРЯМІ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Автор: Свиридов В. О., магістр

Науковий керівник: Коваленко С. О., к.пед.н.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Для формування в учнів моральних цінностей, крім традиційних вербальних методів впливу в замкненому просторі навчального кабінету, до яких мало сприйнятливий контингент учнів ПТНЗ, майбутні інженери-педагоги мають практично оволодіти навиками впливати на учнів своєю особистістю, характером, професійною майстерністю в умовах, максимально наближених до життя підлітка: на полігоні та навчальному господарстві, на стадіоні та в навчальних майстернях.

Для забезпечення набуття майбутніми інженерами-педагогами таких можливостей основні усталені в умовах навчального закладу вищої освіти форми організації навчально-виховного процесу (лекція, семінарські, практичні та лабораторні заняття) мають трансформуватися й насичуватися новими методами, засобами, прийомами викладання. Кожна з форм має певний потенціал щодо підготовки майбутніх інженерів-педагогів до морального виховання, що може значно впливати на процес особистісного та професійного зростання молодшої людини за умови відповідного вдосконалення педагогічної взаємодії, що відбувається в межах зазначених форм.

Насамперед зосередимося на висвітленні ціннісноформувальних можливостей та практично-педагогічного потенціалу лекційних занять щодо озброєння студентів професійно-педагогічними знаннями та вміннями у напрямі морального виховання учнів. Саме на лекційних заняттях закладаються світоглядні основи уявлень про професійну діяльність, формується інтерес до майбутньої педагогічної праці, відбувається розвиток особистості студента, а головне, закріплюється ціннісне ставлення до освіти та майбутньої професії, набуваються вміння та навички щодо самоосвіти. Проте, часто, лекційна форма заняття сприймається викладачем лише як поле для теоретичної підготовки студентів, тоді як, така форма містить у собі значні можливості щодо передавання досвіду професійної діяльності, занурення студентів у професійні ситуації, вироблення практичних педагогічних умінь, необхідних для формування в учнів ПТНЗ моральних цінностей.

Підкреслимо, що сучасний арсенал розроблених ученими форм проведення лекційних занять відкриває широкі можливості для активізації процесу підготовки майбутніх інженерів-педагогів до морального виховання учнів ПТНЗ, для заохочення новаторства і творчості, розвитку доброзичливості і співробітництва як благодатного ґрунту для співтворчості, взаємної поваги, розвитку і саморозвитку студента та викладача.

Наприклад, на нашу думку, зазначеному сприятиме впровадження протягом лекційного заняття елементів *сократичного діалогу* зі студентами,

коротких тестів як на виявлення засвоєних знань, так і на самодіагностику особистості, зокрема щодо стану розвитку моральних цінностей, студентських міні-доповідей та коротких презентацій, підготовлених самостійно або під керівництвом викладача, які б частково унаочнювали або ілюстрували зміст лекційного заняття.

Взагалі, підкреслимо, що процес візуалізації лекційного матеріалу відкриває великі можливості для педагогічної творчості у напрямі розробки та впровадження у процес професійної підготовки студентів практико-орієнтованих форм лекційних занять, спрямованих на засвоєння майбутніми інженерами-педагогами активної професійно-ціннісної позиції у питаннях морального виховання учнів ПТНЗ. Це пов'язано з тим, що згортання розумових змістів в наочний образ завжди містить елементи проблемності. Тому впровадження *лекцій-візуалізацій* сприятиме створенню на заняттях проблемних ситуацій, вирішення яких на відміну, наприклад, від проблемних лекцій, де використовуються питання, відбувається на основі аналізу, синтезу, узагальнення, згортання або розгортання наочної інформації, що ще більше активізує розумову діяльність студентів. Лекція-візуалізація вчить студентів перетворювати усну та письмову інформацію у візуальну форму, що формує у них професійне мислення за рахунок систематизації та виділення найбільш значущих, істотних елементів змісту навчання.

У лекції-візуалізації важлива певна наочна логіка і ритм подачі навчального матеріалу, велику роль також відіграють вірне дозування та зміст матеріалу, майстерність і стиль спілкування викладача зі студентами.

Найбільш ефективним є використання різних видів візуалізації – натуральних, образотворчих, символічних, – кожен з яких, або їх поєднання, обирається залежно від змісту лекційного заняття. Для цього можна використовувати комплекс технічних засобів навчання, художнє зображення, а також поєднання словесної та наочної інформації.

Посилення практико-орієнтованої взаємодії викладача та студентів, спрямованої на засвоєння майбутніми інженерами-педагогами активної професійно-ціннісної позиції у питаннях морального виховання учнів ПТНЗ, можливе й за умови використання *проблемно-моделюючих* лекцій, що передбачають діалог, дослідницький пошук, із метою доведення ключових постулатів із теми лекції, самостійний аналіз й узагальнення студентами навчального матеріалу. Теми лекційного заняття можуть трансформуватися і розширятися в залежності від інтересів та потреб студентської молоді, оскільки окремі проблеми можуть задаватися самими студентами, ними також пропонуються гіпотетичні рішення, творчі ідеї, аналітичні міркування.

Посилення дидактичної взаємодії на лекційних заняттях дозволяє зацікавити студентів, залучити їх до самостійної роботи з навчальним матеріалом щодо морального виховання учнів ПТНЗ; у майбутніх фахівців розвивається здатність до прояву ціннісного ставлення до навчального матеріалу, формується власна професійно-цінна позиція.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ КУРАТОРА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ

Автор: Свиридов В. О., магістр

Науковий керівник: Коваленко С. О., к.пед.н.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УППА (м. Бахмут)

Навчання у вищій школі повинно мати не лише освітню орієнтацію, а й обов'язкову виховну спрямованість. Навчально-виховний процес покликаний формувати в студентів високу культуру, гуманістичний і демократичний світогляд, високі моральні якості, виховувати їх громадянами – патріотами, інтелігентами, творчими й цілеспрямованими спеціалістами.

У вищому закладі освіти виховання має здійснюватися за нових умов, з урахуванням фізичної, психічної зрілості особистості, а також її інтелектуального і духовного розвитку.

Реалізація завдань виховання у студентських групах здійснюється через інститут кураторів. Діяльність куратора спрямована на здобуття молодою людиною соціального досвіду поведінки, формування національної самосвідомості, ціннісних орієнтацій та розвиток індивідуальних якостей майбутнього фахівця.

Куратор академічної групи виконує *аналітичну, організаторську та соціальну* функції.

Аналітична функція передбачає планування та організацію виховної роботи з урахуванням міжособистісних стосунків у колективі, мотивів навчальної та пізнавальної діяльності студентів, рівня їх інтелектуального розвитку, індивідуальних особливостей, соціально-побутових умов життя, стану здоров'я, результатів навчання тощо.

Організаторська функція полягає у залученні студентів до різних видів діяльності: пізнавальної, суспільно корисної, ціннісно-орієнтаційної, художньої та ін. Вона забезпечує також надання необхідної допомоги студентському самоврядуванню, творчим групам, радам тощо.

Функція соціалізації реалізується у гуманістично-орієнтованій взаємодії «педагог – студент». Куратор академічної групи допомагає вихованцю в особистісному розвитку, засвоєнні та прийнятті суспільних норм, цінностей, дотриманні засад духовного повноцінного буття. Він бере на себе місію старшого колеги в оволодінні студентом позитивними соціальними ролями.

Водночас сам куратор виступає суб'єктом соціалізації, оскільки переймає та переосмислює соціальний досвід, носієм якого є студентство.

Теоретичний аналіз показав, що в його діяльності простежується певна *етапність*:

1. Адаптаційний період (діяльність куратора на першому курсі). Це етап формування пристосувальних механізмів у студентів-першокурсників, активізації психічних процесів як відповідної реакції організму на нові умови, створення умов для сприйняття студентом нової соціальної ролі. Куратор насамперед вивчає схильності, здібності, інтереси та нахили студентів, щоб педагогічно доцільно залучати їх до активної навчально-виховної, громадської,

трудової та фахової діяльності, формує первинний колектив академічної групи, виробляє у студентів навички самостійного розв'язання різних проблем.

Форми і методи виховного впливу куратор обирає на власний розсуд, які вважає найефективнішими. Найпоширенішими є відверті бесіди зі студентами на різноманітну тематику, метою яких є зближення студентів.

Ефективним виховним заходом на цьому етапі є зустріч з батьками. Вона дає поштовх студентам до активної, відповідальної праці, є своєрідним звітом про вміння організувати себе, свій побут, відпочинок, навчання, вміння планувати свій час, сформованість умінь та навичок навчальної праці.

Досвід свідчить, що тільки дружнє ставлення до студентів сприяє формуванню хороших стосунків з ними. Водночас куратор повинен бути вимогливим, особливо щодо успішності. Від того, наскільки ефективно спрацює куратор протягом кількох перших місяців навчання, залежить успішність студентів у майбутньому.

2. Закріплення навичок саморегуляції студента в процесі адаптаційного періоду. Куратор покликаний надавати допомогу в організації режиму студента; з'ясовувати проблеми, пов'язані з побутовими умовами; координувати участь студентів у різноманітних видах діяльності; активізувати діяльність студентського самоврядування. Важливо також формувати у студентів відповідальне ставлення до виконання своїх навчальних і громадських обов'язків, розвивати навички самоосвіти, самоорганізації, самодисципліни, самоконтролю і самовиховання.

На цьому етапі необхідно зміцнити зв'язки навчання студентів з виробництвом, виховувати в них готовність до постійного вдосконалення фахової майстерності. Ці завдання передбачають певні методи роботи. Ефективними є зустрічі з досвідченими фахівцями та керівниками підприємств, установ, організацій, де в майбутньому працюватимуть студенти. На першому курсі такі зустрічі організовують з метою загального ознайомлення студентів з особливостями роботи виробництва. На наступних курсах її спрямовують на те, щоб кожен студент замислювався над тим, яким він стане фахівцем.

3. Стійка адаптація. На цьому етапі закріплюються знання, уміння і навички самовиховання, стабілізується успішність, зростає рівень самостійності, активності в науково-дослідній та громадській роботі, самоорганізації вільного часу тощо. У цей період студентський колектив уже сформувався і згуртувався, тому робота куратора полягає в організації колективної діяльності усіх членів групи (проведення екскурсій, походів тощо).

4. Післяадаптаційний етап. У процесі навчально-виховної роботи формуються вміння та навички самоосвітньої діяльності, намагання професійно самовдосконалюватися. Оскільки з'являються нові джерела виховного впливу на студентську молодь, куратору слід тримати в полі зору всю життєдіяльність академічної групи, вникати в усі процеси, які відбуваються у молодіжному середовищі, аналізувати, оцінювати потік інформації і спрямовувати її у потрібному напрямі.

«МОЗКОВИЙ ШТУРМ» ЯК ОДИН З КРЕАТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Автор: Селищева А. О., студент 4-го курсу

Науковий керівник: Аксакова Н. О., к.іст.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УППА (м. Бахмут)

У педагогіці сьогодні активно обговорюється проблема виховання компетентної людини. Суспільство ХХІ століття потребує освічених, мобільних, самостійних молодих професіоналів, які не тільки володіють знаннями, але і вміють застосовувати їх у своїй практичній діяльності. Саме тому велика увага приділяється групі методів і прийомів креативного навчання, які розвивають інтелект і викликають інтерес до предмету.

Ці сучасні методи навчання вже в процесі розробки адаптуються під особливий педагогічний задум. В основі розробки лежить конкретний методологічний і філософський погляд автора. При цьому технологічна послідовність дій, операцій і взаємодій базується на цільових установках, що представляють собою чіткий очікуваний результат.

Важливо відзначити, що реалізація методів передбачає пов'язану діяльність педагогів і учнів, яка має договірну основу і в якій враховуються принципи диференціації та індивідуалізації, а також оптимальне використання людського і технічного потенціалу. Обов'язковими складовими має бути спілкування і діалоги.

Серед класифікації різних методів креативного навчання, на нашу думку, виділяється метод «мозкового штурму». Це метод групового рішення творчих проблем або метод комунікативної атаки (А. Осборн, США, 1937). Основне завдання методу – збір великої кількості ідей з метою звільнення учасників обговорення від інерції мислення і стереотипів. Характерними особливостями методу є: спрямованість на активізацію творчої думки учасників; підвищення впевненості в собі; функціонування на основі вільного, нічим не обмеженого генерування ідей в групі; розвиток творчих здібностей особистості в умовах розкріпачення її інтелектуальних можливостей за рахунок ослаблення психологічних бар'єрів; зниження рівня самокритичності особистості і запобігання витіснення оригінальних ідей в підсвідомість як небезпечних; створення умов для появи нових ідей; сприяння появі почуття психологічної захищеності [1].

Варто звернути увагу на те, що цей метод має ряд правил. Серед яких:

Забороняється будь-яка критика ідей, висловлених під час проведення «мозкового штурму». Принцип проведення мозкового штурму полягає в пріоритеті кількості висловлених ідей над їх якістю.

Вільний політ думок і заохочення самих «божевільних» ідей. Метою «мозкового штурму», як колективного творчого процесу, є пошук нестандартних, нетрадиційних ідей.

Висування якомога більшої кількості ідей. Та як генерувати ідеї учасники повинні (і можуть) протягом невеликого обмеженого часу, то вони повинні

навчитися використовувати вже висловлені іншими учасниками ідеї для швидкого обмірковування і пропозиції нових.

Обов'язкова фіксація всіх ідей.

Інкубація ідей. Після того, як всі ідеї висловлені і зафіксовані, необхідний час для того, щоб їх обдумати і оцінити. У період інкубації людина продовжує працювати над завданням несвідомо. Крім того, під час перерви в процесі вирішення проблеми може відбуватися реорганізація матеріалу [2].

Але, не дивлячись на інноваційність методу, він має ряд недоліків: зациклення на ідеї, яка прозвучала, повторення схожих пропозицій; при неправильному розподілі учнів на групи можливо домінування лідерів, мінімальна частка участі інших.

Однак для уникнення мінусів методу варто своєчасно координувати хід дискусії, а також враховувати рівень підготовки та особистісні якості учасників для найбільш ефективної колективної роботи.

Використання методу «мозкового штурму» дозволяє продемонструвати учням, що у однієї і тієї ж задачі може бути кілька різних рішень і кожне з них є правильним. Уміння висловлювати свої думки сприяє розкріпаченню свідомості, розвитку їх критичного мислення і творчих здібностей. Така форма організації уроку дозволить не тільки урізноманітнити процес навчання, а й привчити учнів до спільного пошуку альтернативних способів вирішення проблеми.

Отже, «мозковий штурм» є універсальним методом для вирішення будь-якого типу завдань, незважаючи на наявність недоліків метод залишається актуальним і донині. Варто зауважити, що «мозковий штурм» став чудовою базою для розвитку багатьох інших методів і безсумнівно вніс свій внесок в розвиток суспільства і творчого потенціалу людини.

Література

1. Скрипник М. І. Правова педагогіка: навч. посіб./Н. А. Фоменко, М. І. Скрипник, О. В. Фатхутдінова; за наук. ред. Н. А. Фоменко. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 326 с. Точка доступу: https://studbooks.net/78573/pedagogika/kreativnye_metody_obucheniya
2. Основы маркетинга [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.grandars.ru/student/marketing/osnovy-marketinga/> - Назва з екрана.

НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Автор: Селищева А. О., студент 4-го курсу

Науковий керівник: Кулешова В. В., д.пед.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Стрімкий розвиток суспільства сьогодні вимагає від людини здібностей швидко адаптуватися до нових умов, проявляючи креативність та творчість, вміння користуватися різними джерелами інформації, знаходити відповіді на найскладніші питання. Сучасна молодь не уявляє свого життя без інформаційних технологій. Так чому ж не впровадити процес придбання нових знань через Інтернет мережу, який допоможе навчанню стати простіше,

доступніше, забезпечить можливість отримувати будь-які знання. Інформаційні технології також посприяють розвитку більш ефективних підходів до навчання і вдосконалять методики викладання, а також активізують інтерес студентів.

Варто відмітити, що у Навчально-науковому професійно-педагогічному інституті Української інженерно-педагогічної академії вже запроваджена система Moodle. Це модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке називають також системою управління навчанням, системою управління курсами, віртуальним навчальним середовищем або просто платформою для навчання, яка надає викладачам, учням та адміністраторам дуже розвинутий набір інструментів для комп'ютеризованого навчання, в тому числі дистанційного [1]. Проте варто відмітити, що як показує практика та особистий досвід мотивація до навчання з цією системою є на дуже низькому рівні. Саме тому хочеться звернути увагу на додаткове використання додатків на мобільних телефонах. Яскравим прикладом такого додатка є «Duolingo», який за допомогою Інтернет технологій пропонує користувачам в інтерактивній формі вивчити англійську мову.

Використання сервісів не лише організовує самостійну роботу студентів, а й сприяє підвищенню пізнавальних мотивів та кращому засвоєнню інформаційного матеріалу, робить процес навчання цікавішим та більш адаптованим для сучасних студентів, формує особистість з творчим мисленням. Такі середовища можуть забезпечити вдосконалення та розкриття традиційних форм роботи для підвищення якості навчання.

Варто відмітити, що використання додатків передбачає впровадження у вищу освіту нових засобів, методів професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Тим самим навчання студентів не обмежиться лише стінами учбового закладу. Для засвоєння матеріалу кожен студент має змогу вибрати зручний час і місце для сприйняття, переосмислення та засвоєння інформації.

Сучасному інженеру-педагогу потрібно рухатися в одну ногу з часом. Інформаційний світ, який вже полонив сучасну молодь, вимагає нового підходу. Вже важче зацікавити учнів до навчання. Проте анімаційні задачі, відео лекції зі застосуванням наочності дасть можливість реалізувати кожному власний потенціал. Традиційна освіта потребує змін, змінились студенти, потрібно змінюватись і вчителям. Зараз завдяки мережевим технологіям педагог маючи мінімальні навички роботи з комп'ютером може створити власне інформаційно-освітнє середовище. І на ряду з перевіреними методами навчання такими як розповідь, бесіда, пояснення та лекція застосовувати додатки, які будуть розміщені у вільному доступі на найпопулярніших платформах.

Підсумовуючи вищевказане, можна сказати, що загалом якісне функціонування сучасної освіти неможливе без використання інформаційних, телекомунікаційних і комп'ютерних засобів. Адже саме вони забезпечують ефективні умови для підготовки спеціалістів на рівні, що відповідає вимогам постіндустріального суспільства.

Отже, вкрай бажаним є формулювання в цьому напрямку чіткої державної політики, здійснення державної фінансової підтримки впровадження

інформаційних технологій в навчальний процес. Це дозволить реалізувати ідеї індивідуалізації та диференціації навчання, що є основними завданнями сучасної системи освіти України.

Література

1. <https://moodle.org/mod/page/view.php?id=8174>

ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОСТИ – ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ КОНФЛИКТЫ

Автор: Селищева А. А., студентка гр. БД-ОП16, 4 курс

Научный руководитель: Антонова А. М., ст. пр. каф. ИПП

Учебно-научный профессионально-педагогический институт УИПА (г. Бахмут)

«Если в вашей жизни нет конфликтов – проверьте, есть ли у вас пульс»

Чарльз Ликсон

В. А. Сухомлинский о конфликтах писал: «Конфликт между педагогом и ребенком, между учителем и родителями, педагогом и коллективом – большая беда. Чаще всего конфликт возникает тогда, когда учитель думает о ребенке несправедливо. Думайте о ребенке справедливо – и конфликтов не будет. Умение избежать конфликта – одна из составных частей педагогической мудрости учителя. Предупреждая конфликт, педагог не только сохраняет, но и создает воспитательную силу коллектива» [1].

Современная конфликтологическая парадигма ориентирует массовое сознание людей на понимание неизбежности конфликтов в различных сферах человеческой деятельности, в том числе и педагогической. Конфликты, по мнению учителей, «являются обычным делом». Конфликты в ученической среде характерны для всех времен и народов. Сам по себе педагогический конфликт – нормальное социальное явление, вполне естественное для такого динамичного социального института, каким является современное образование. Однако слабая конфликтологическая подготовка, неумение на практике управлять конфликтами в сфере образования, находить оптимальные способы их упреждения и преодоления, как правило, негативно сказываются не только на организации учебно-воспитательного процесса, но, в конечном счете, на успешность воспроизводства культуры и конфликтность будущего общества [3, с. 7].

Стоит отметить, что противоречия между педагогом и учащимися всегда отрицательно сказываются не только на взаимоотношениях, но и на эмоционально-психическом состоянии каждой из конфликтующих сторон. Не случайно в последнее время специалисты все чаще отмечают такое негативное явление в педагогической среде, как «синдром психического выгорания», который чаще всего является следствием затяжного профессионального стресса.

Конфликты в педагогической деятельности надолго нарушают систему взаимоотношений между педагогом и учащимися, вызывают у педагога

глубокое стрессовое состояние и неудовлетворенность своей работой. Поэтому вопрос о разрешении педагогических конфликтов стоит так остро [1].

Конфликт уже долгое время находится в центре внимания зарубежных и отечественных ученых. Уже были выделены стадии протекания конфликтов, названы причины возникновения педагогических конфликтов и формы конфликтного поведения, описано и изучено разнообразные стратегии поведения, но, к сожалению, проблемные ситуации в сфере образования возникают все чаще.

Стоит обратить внимание, что существует совсем не новый, но редко используемый в украинской системе образования эффективный способ разрешения конфликта – это способ медиации.

Медиация в настоящее время признается лучшим способом регулирования конфликтов. Медиация – это посредничество. Третье лицо, не участвующее в конфликте, является наименее заинтересованным и эмоционально нейтральным. Для успешной медиации надо придерживаться нескольких важных принципов:

1. Беспристрастность или отсутствие заинтересованности в конфликте. Если медиатор не способен проводить процесс в беспристрастной манере, он обязан прекратить медиацию.

2. Конфиденциальность. Гарантия конфиденциальности является важной для сторон, медиатор должен обсудить ее с конфликтующими сторонами.

3. Добровольность. Выйти из процесса на любом этапе или продолжать медиацию личное дело каждого участника. Ни одну сторону нельзя принудить к участию в медиации [2, с. 61].

Исходя из вышесказанного, можно сделать следующий вывод, что конфликт – это неизменный атрибут нашей жизни, объективная реальность, данность, от которой нам никуда не деться. Хороши они или плохи, но они были, есть и будут. С этой мыслью человек должен примириться. Бесперспективно и опасно игнорировать зреющий конфликт, закрывать на него глаза и убеждать всех и себя в том, что его нет. Но при этом конфликт не исчезает сам по себе, он лишь принимает скрытую, затяжную, а потому более опасную форму. Отрицание существования конфликта лишает противоборствующие стороны возможности его разрешить. Напротив, признавая имеющийся конфликт и обнаруживая его корни, причины, участники получают шанс разрешить его и изменить ситуацию к лучшему. Для реализации данного шанса необходимы стремление к разрешению конфликта, знание способов разрешения конфликтов и умение управлять конфликтной ситуацией.

Литература

1. Горбунова О.В. Особенности педагогических конфликтов. Разрешение педагогических конфликтов: методическое пособие / Горбунова О.В.– Олеськи. – 2016. – 11 с. – Режим доступа: <https://multiurok.ru/files/osobiennosti-piedagogichieskikh-konfliktov-razries.html>

2. Ключко О. И., Наумова Д. В., Сухонос А. П. Педагогические конфликты: практическое руководство по их анализу и разрешению: учебно-методическое пособие. – М.: МГПУ, 2016. – 128 с. – Режим доступа: <https://www.academia.edu/>

3. Мельник Н.Б. Педагогическая конфликтология: учебное пособие / Н.Б Мельник, М. В. Осипована – Екатеринбург. – 2007. – 212 с. – Режим доступа: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/1482/7/1324785_schoolbook.pdf

ПРИНЦИП МЕТОДИЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НАВЧАННЯ

Автор: Селін М. Р., магістр

Науковий керівник: Недосєкова Н. С., к.пед н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (м. Бахмут)

Принцип методичного консультування передбачає консультативну допомогу студентів в процесі навчання. Така допомога вимагає ґрунтового методичного забезпечення навчального процесу як під час аудиторної, так і під час самостійної та науково-дослідної роботи студентів. Для реалізації цього принципу в ході професійно-практичної підготовки студентів харчового профілю необхідно розробити методичні рекомендації з усіх видів діяльності студентів.

Для організації самостійної роботи та підготовки й проведення усіх видів діяльності студентів, що передбачені навчальною програмою дисципліни, нами розроблені методичні рекомендації. Завдання, що містять методичні рекомендації з дисциплін спрямовані на проведення студентом дослідження.

Застосування дослідницького методу сприяє формуванню у студентів діяльнісних, дослідницьких та організаційно-мотиваційних умінь.

Ефективна координація дій студента в процесі навчання вимагає удосконалення її змісту.

Одним з засобів засвоєння змісту навчання є навчальна задача. Для координування дій студентів в процесі навчання нами створено систему технологічних задач за такою класифікацією: розрахункові, проблемно-виробничі, виробничо орієнтовані. Розглянемо цю класифікацію більш детально.

Враховуючи, що в основі навчальної діяльності майбутніх фахівців харчової галузі лежить технологічний процес приготування страв, ми вводимо поняття технологічної задачі. Під технологічною ми розуміємо задачу, що потребує від студента розв'язання виробничих ситуацій, які можуть виникнути під час технологічного процесу первинної обробки сировини, приготування страв і кулінарних виробів.

Технологічні розрахункові задачі ми використовуємо для відтворення студентами основних понять технологічного процесу первинної обробки сировини, виготовлення страв й застосування їх на практиці.

Ці задачі розв'язуються в процесі проведення практичних занять та оформлюються студентами у звіті.

Розглянемо приклад такої задачі: Розрахуйте масу відходів 160-ти кг картоплі, що поступила у кафе «Філін» у грудні місяці.

Формування діяльнісних, дослідницьких, креативних умінь можливе за умов активного мислення студентів у процесі пошуку розв'язання ними технологічної задачі. Для цього ми застосовуємо проблемно-виробничі задачі, що орієнтовані на виникнення проблем, що виникають під час виробничих ситуацій.

Дослідження вчених (Д.Б. Богоявленська [1], С.Л. Рубінштейн [3]) доводять, що процес мислення, починається з проблеми або запитання, що створюють протиріччя. Тобто, проблема спонукає студента до активного мислення. В теорії проблемного навчання одним з основних понять є «проблемна задача», під якою І.Я. Лернер [2] розуміє форму організації навчального матеріалу із заданими умовами і невідомими даними, пошук яких потребує від студентів активної розумової діяльності.

В основі складання проблемно-виробничої задачі лежить відтворення проблеми, що може статися на виробництві, розв'язання якої можливо лише за умов знання технологічного процесу виробництва страв та кулінарних виробів.

Прикладом проблемно-виробничої задачі може бути така: За виробничою програмою кафе «Імперіал» необхідно приготувати 5 порцій рагу овочевого. З'ясувалося, що на підприємстві відсутнє томатне пюре. Запропонуйте шляхи розв'язання проблеми.

Проблемно-виробничі задачі як і розрахункові мають певний алгоритм розв'язання. Робота з цим алгоритмом формує лише деякі навички розв'язання виробничих ситуацій. Для розвитку творчого підходу до розв'язування будь-яких виробничих завдань необхідне формування певних умінь.

Виходячи з цього, ми вводимо поняття виробничо орієнтованої задачі, як задачі, що орієнтована на початковий предметний досвід студентів, їх теоретичні знання з технології приготування страв та кулінарних виробів, узагальнені професійні уміння, розв'язування і обґрунтування якої сприяє формуванню їхньої готовності до професійної діяльності. Наведемо приклад такої задачі: Ви працюєте завідувачем виробництва кафе «Арлекіно». Кафе отримало замовлення на обслуговування тематичного вечора для студентів «Традиційні весільні страви українського народу», який відбудеться 14 вересня. Запропонуйте меню та складіть сировинну відомість на закупівлю необхідної її кількості з урахуванням сезонності.

Розв'язування таких задач спирається на пошук нової, невідомої раніше, креативної ідеї, аналізу даних, обґрунтування результату та сприяє формуванню готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців харчової галузі.

Література

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей / Д. Б. Богоявленская – М. : Издательский центр “Академия”, 2002. – 320 с.
2. Лернер И. Я. Проблемное обучение / И. Я. Лернер – М. : Знание, 1974. – 64 с.
3. Рубинштейн С. Г. Основы общей психологии / С. Г. Рубинштейн – СПб. : Питер Ком, 1998. – 688 с.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ЯК ПРІОРИТЕТНА ФОРМА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПТНЗ

Автор: Серокурова Н. О., бакалавр

Науковий керівник: Коваленко С. О., к.пед.н.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (м. Бахмут)

Визнаючи важливе значення лекційних та семінарських занять у підготовці майбутніх інженерів-педагогів до формування в учнів ПТНЗ моральних цінностей [1], все ж вважаємо, що пріоритетною формою організації навчання студентів у зазначеному напрямі є практичні заняття, спрямовані переважно на набуття майбутнім педагогом та розвиток професійних інженерно-педагогічних умінь у діяльності, наближеній до реальних умов роботи інженера-педагога. Такі заняття створюють широкі можливості для формування у студентів активної професійно-ціннісної позиції у питаннях морального виховання учнів ПТНЗ, окрім того, педагогічні прийоми, які студенти на практичному занятті засвоюють «із середини», складають значну скарбницю педагогічного досвіду, до якого потенційний інженер-педагог може звертатися при проходженні педагогічної практики або в майбутній професійній діяльності.

У процесі підготовки фахівця до формування в учнів ПТНЗ моральних цінностей доцільним є використання на практичних заняттях зі студентами ділових та рольових ігор. Під час проведення ділових ігор студенти у спеціально змодельованих умовах навчаються вирішенню складних проблем, пов'язаних із ціннісно-моральним орієнтуванням у професійній сфері, застосуванням засобів морального виховання до розв'язання педагогічних проблем. Підготовка фахівця до формування моральних принципів у учнів ПТНЗ передбачає проведення ділових ігор на закріплення уявлень про реалії інженерно-педагогічної діяльності, формування навичок прийняття рішень, формулювання конструктивних та конкретних питань, розуміння особливостей педагогічної взаємодії з учнями тощо. Ділова гра не лише позитивно налаштовує, створює необхідну мотивацію на засвоєння теми, підвищує пізнавальний інтерес до її сприйняття, а й розкриває практичну значущість навчального завдання, наближає діяльність студентів із його виконання до реальних завдань професійної діяльності.

Рольові ігри характеризуються наявністю теми або творчого завдання, аналіз або розв'язання якого передбачає публічне виконання певних ролей. Метою таких ігор є формування у студентів ставлення до конкретних життєвих або професійних обставин, набуття досвіду розв'язання професійних ситуацій, зацікавлення у засвоєнні теми, закріплення певного навчального матеріалу через емоційне його переживання.

На практичних заняттях із підготовки майбутніх інженерів-педагогів до формування в учнів ПТНЗ ціннісного ставлення до праці пропонуємо також використовувати таку форму педагогічної взаємодії як тренінг. Особливістю цієї складної форми навчання є активізація на занятті інтерактивної групової взаємодії, що забезпечує високу інтенсивність розвитку особистості студентів.

Практика вищої школи пропонує значну кількість психолого-педагогічних тренінгів, елементи яких можуть успішно використовуватися в підготовці фахівця до формування в учнів ПТНЗ моральних цінностей. Пропонуємо також авторські практичні заняття з елементами педагогічного тренінгу: «Професійні та особистісні цінності інженера-педагога: досвід рефлексії», «Моральні цінності в особистому досвіді», «Взаємодіємо з девіантним підлітком у ситуації морального виховання».

Крім зазначених форм, реалії педагогічної діяльності ВНЗ надають широкі можливості для впровадження різноманітних різновидів практичних занять, це, зокрема: заняття з використанням проблемних ситуацій, «мозкового штурму», створення індивідуально-особистісних маршрутів виховання, творчих вправ, конкурсів, «кіноклубу», акцій, флешмобів, «трудових десантів» тощо.

Література

1. Коваленко С. О. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів до формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів ціннісного ставлення до праці: (монографія) / С. О. Коваленко. – Бахмут: ННППІ УПА, 2016. – 136 с.

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

Автор: Серокурова Н. О., бакалавр

Науковий керівник: Коваленко С. О., к.пед.н.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (м. Бахмут)

Розглянемо професійну спрямованість як складову мотиваційно-ціннісної сфери особистості. Особливості професійної спрямованості досліджували наступні вчені: В. О. Бодров, А. О. Вербицький, Н. А. Бакшаєва, Н. В. Бякова, Т. Д. Дубовицька, С. В. Істоміна, С. Б. Кузікова, О. К. Осницький, Ю. П. Поваренков, В. В. Сорочан. Сучасні дослідження професійної спрямованості представлені працями наступних вітчизняних вчених: Ю. Л. Верхова, М. Ю. Діканова, Н. М. Дороніна, В. Г. Калашніков, С. С. Лузан та ін.

В. О. Бодров розглядає спрямованість як соціально обумовлену підструктуру особистості, яка відобразить індивідуально переломлену суспільну свідомість, включає в себе наступні підструктури: потяги, бажання, інтереси, схильності, ідеали, світогляду і переконання [1].

А. О. Вербицький, Н. А. Бакшаєва зазначають, що основними ознаками сформованості професійної спрямованості є становлення у свідомості студента професійної домінанти, сформованість образу світу, образу професії, усвідомлення себе як суб'єкта професійної діяльності. Одним з важливих джерел формування професійної спрямованості виступає уявлення студента про специфіку обраної професії. Професійна спрямованість становить сукупність професійних мотивів як багатоаспектне, неоднорідне утворення [2].

З точки зору Т. Д. Дубовицької професійна спрямованість розуміється, як сукупність мотиваційних утворень (інтересів, потреб, схильностей, прагнень

тощо), пов'язаних з професійною діяльністю особистості і які впливають, зокрема, на вибір професії, прагнення працювати в даній професійній сфері і задоволеність професійною діяльністю. Автор розглядає професійну спрямованість як інтегральне утворення яке складається: із предмета професійної спрямованості, в якості якого виступає професія (вид діяльності), якій віддається перевага; мотивів професійної діяльності; силі (рівні) спрямованості, що виявляється в ступені вираженості прагнення до оволодіння професією і прагненню працювати за обраною професією; виражається позитивним або негативним знаком, який реалізується в задоволеності-незадоволеності особистістю своєю професією [3].

З точки зору Ю. Е. Сорокіної термін «професійна спрямованість» включає в себе два аспекти, перший – спрямованість особистості, другий – професійна діяльність.

Ю. Л. Верхова стверджує, що професійна спрямованість студентів є системним компонентом загальної спрямованості особистості і може розумітися як особистісне новоутворення юнацького віку, яке являє собою сукупність, ієрархію стійких змістоутворюючих мотивів, які спонукають діяльність студента до самоактуалізації, пошуку себе в професії.

М. Ю. Дікановою визначено чинники та умови формування та розвитку професійної спрямованості сучасних студентів педагогічного вищого навчального закладу, крім внутрішньої (мотиви вибору професії, ставлення до професії), вони мають значну зовнішню обумовленість (особливості системи навчання в педагогічному вищому навчальному закладу).

Н. М. Дороніною виділено структурні компоненти професійної спрямованості студентів: мотиви вибору професії, навчальні мотиви і система професійних уявлень.

В. Г. Калашников зазначає, що під час професіоналізації особистості студента педагогічного вищого навчального закладу виявлені типи взаємозв'язку професійно-педагогічної самосвідомості, педагогічної спрямованості, професійних цінностей та професійного «Я-образу».

С. Б. Кузікова розглядає професійне становлення особистості майбутніх психологів в процесі особистісного саморозвитку. В процесі психологічного впливу можливо посилити професійно-значущі якості майбутніх психологів – само активність як внутрішньомотивовану життєтворчість, інтенцію саморозвитку, інтернальність (саморегуляцію, самоконтроль) як відповідальність за власну життєдіяльність і саморозвиток. Вищезазначені зміни у професійних якостях позитивно впливають на професійне становлення студентів як суб'єктів особистісного та професійного саморозвитку [4].

Таким чином, професійна спрямованість складається з мотиваційних утворень (інтересів, потреб, схильностей, прагнень тощо), які пов'язані з професійною діяльністю особистості і впливають на вибір професії.

Література

1. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности: Учеб. пособие для вузов / В. А. Бодров. – М.: ПЕР СЭ, 2001. – 511 с.

2. Вербицкий А. А. Психология мотивации студентов. уч. пособие / А. А. Вербицкий, Н. А. Бакшаева. – М.: изд-во «Логос». 2006. – 184 с.
3. Дубовицкая Т. Д. Диагностика уровня профессиональной направленности студентов / Т. Д. Дубовицкая // Психологическая наука и образование. – 2004. – №2. – С. 82-86.
4. Кузікова С. Б. Психологічна культура особистості у вимірі саморозуміння і саморозвитку / С. Б. Кузікова // Вісник Харківського національного університету ім.В.Н.Каразіна. – Харків, – 2009. – №857, Серія: Психологія. Вип.42. – С. 111-117.

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Автор: Соломка М. А., студентка

Науковий керівник: Аксакова Н. О., к.іст.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (м. Бахмут)

Інноваційні та інтеграційні процеси сучасного суспільства не минули своїм впливом і галузь професійної освіти, яка, звісно, не могла бути осторонь оновлення сьогоденного суспільства. Саме цей бурхливий розвиток спричинив значні зміни у професійній підготовці фахівців. На вимогу часу освітня реальність відповіла створенням інноваційної моделі освіти, що орієнтується на суб'єктну активність і тих, хто навчається, так і тих, хто навчає, через застосування інноваційних технологій навчання. Поява таких сучасних технологій навчання детермінована процесами глобалізації, інтеграції та інтенсифікації. Саме тому майбутнім педагогам необхідно оволодіти відповідними технологіями щодо систематизації власної діяльності з метою формування каналів самовдосконалення та саморозвитку.

Бурхливий розвиток тренінгів розпочався у 60-70-х роках ХХ-го століття, відколи у США і Західній Європі почали активно застосовувати психологічні тренінги. Це було пов'язано з радикальними соціальними змінами, до яких люди повинні були психологічно адаптуватися.

Навчальний тренінг – це інтенсивна форма групової роботи, у якій акцент робиться не стільки на передачу інформації, скільки на отримання особистісного досвіду професійної діяльності.

Вважається, що історичні витоки ігрових методів навчання беруть свій початок від магічних обрядів стародавньої людини. Так, виконуючи ритуальні танці, мисливці відтворювали процес полювання до його початку. На ці дії покладались тоді не лише магічні, але й навчальні функції.

Кейсові технології навчання (поряд використовується і назва кейс-методи) почали застосовуватися ще на початку ХХ століття в області права і медицини. Ідея їх використання належить Гарвардській Школі Бізнесу. У період із 1909 по 1919 роки навчання тут відбувалося за схемою підготовки практикантів через використання конкретної ситуації (проблеми) з подальшим її аналізом та виробленням відповідних рекомендацій. Так традиційні лекції були замінені дискусією щодо конкретних випадків з економічної практики.

Активне впровадження в процес підготовки майбутніх педагогів сучасних технологій навчання, зумовлених глобалізаційними та синергетичними

тенденціями розвитку суспільства, дозволить педагогам на новому рівні світосприйняття проектувати педагогічну діяльність.

Однак, активне впровадження сучасних технологій гальмується через ряд причин:

- недостатню методологічну та методичну розробку наукових підходів щодо їх реалізації в умовах педагогічної діяльності;
- фрагментарно впроваджується на практиці практичні втілення у процес навчання спецдисциплін ділових ігор, тренінгів, кейс-технологій;
- відсутні технічні можливості застосування в мультимедійних технологій та комп'ютерного навчально-методичного комплексу з предмета.

Література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с. (Альма-матер).
2. Підласий І.П. Практична педагогіка, або три технології: [інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти] / І.П. Підласий. – К.: Видавництво Дім “Слово”, 2004. – 616 с.

АНАЛІЗ НАПРЯМІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ

Автор: Таран В. О., бакалавр

Науковий керівник: Коваленко С. О., к.пед.н.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УППА (м. Бахмут)

У психологію поняття «цінності» і «ціннісні орієнтації» прийшло з західної соціології і вперше були представлені в роботах: О. Г. Здравомислова, Д. В. Ольшанського, В. О. Ядова.

Дані автори вказують на те, що ціннісні орієнтації є найважливішим компонентом структури особистості, в них відбивається весь життєвий досвід особистості придбаний нею в індивідуальному розвитку.

При цьому, цілісність особистості, її стійкість в соціальному плані виступає як стійкість її ціннісних орієнтацій, особистісної позиції [1; 2; 3].

Ціннісні орієнтації розглядаються як мета, прагнення та життєві ідеали особистості, які прийняті у груповій свідомості.

Ціннісні орієнтації мають складну структуру, яка включає в себе: когнітивний компонент, який відображає соціальний досвід особистості; емоційний компонент, що характеризується наявністю ставлення особистості до цінностей і розкриває зміст цього ставлення; поведінковий компонент, який містить плани дій стосовно конкретної ситуації.

Ціннісні орієнтації є одним із центральних особистісних утворень, які характеризують внутрішню сторону суб'єкта, а також його ставлення до дійсності й тісно пов'язані із формуванням смислової сторони спрямованості особистості, вони є регулятором поведінки, дій, вчинків людини і основою її світогляду.

Отже, можна сказати, що цінності співвідносять суб'єктивний і об'єктивний світ, перетворюючи предмети зовнішнього світу в об'єкти інтересів і прагнень людини.

Центральним, з нашої точки зору, є психологічний напрям вивчення ціннісних орієнтацій, що розглядає цінності як елементи структури свідомості особистості.

В. С. Мухіна розглядає ціннісні орієнтації як глобальну психологічну характеристику, вважаючи, що особистість привласнює в процесі онтогенезу суспільно-значущі цінності через соціальні норми і установки.

В. В. Шпунтова зазначає, що ціннісні орієнтації опосередковують більш високий рівень особистісних структур моральних утворень, які можуть виступати в ролі значущих психічних регуляторів діяльності особистості [4].

Н. О. Антонова наголошує, що ціннісні орієнтації, виражаючи характер ставлення особистості до різних аспектів матеріального і духовного світу, посідають істотне місце у структурі особистості, відображають рівень її розвитку, здійснюють регуляцію діяльності та поведінки.

Н. А. Буравльовою було виявлено, що для ціннісних орієнтацій характерно посилення спрямованості на себе, опора на власні сили, зниження ролі і значення таких якостей особистості, як: чуйність, повага до людини, вміння вислухати і зрозуміти іншого, більш значимі цінності індивідуалістичної спрямованості, які служать особистісному росту та розвитку.

Дослідження ціннісних орієнтацій особистості показали, що цінності розглядались з різних точок зору, а саме, як: механізм за допомогою якого формуються особливості та характер ціннісного ставлення (Б. С. Круглов); як поєднання у єдине ціле всіх процесів, які відповідають за досягнення мети як ідеалу в соціальній системі (Т. Парсонс); різні типи соціального характеру обумовлюють спрямованість особистості на відповідну систему цінностей (Е. Фромм); ціннісні орієнтації обумовлюють спрямованість особистості на ті або інші цінності (В. П. Тугарінов); цінності визначаються співвідношенням світу і людини (С. Л. Рубінштейн); соціальний статус особистості сприяє формуванню системи соціальних ролей і ціннісних орієнтацій (Б. Г. Ананьєв); особистісні цінності розглядаються через смислові утворення особистості (Б. С. Братусь).

З вищезазначеного випливає, що ціннісні орієнтації визначають спрямованість особистості, виступають як джерело мотивації та визначають потребово-мотиваційну спрямованість соціальної поведінки особистості.

Таким чином, на основі наведених вище міркувань, можна відзначити, що з психологічної точки зору поняття ціннісні орієнтації характеризуються тим, що вони являють собою глобальну характеристику особистості і є відображенням того соціально-економічного середовища, в якому існує особистість.

Зазначимо, що ціннісні орієнтації виступають як регулятори поведінки, оскільки саме на їх основі особистість вибирає ті чи інші соціальні установки в якості цілей конкретної діяльності в конкретній ситуації. При цьому кожна

ціннісна орієнтація в конкретних умовах здійснює лише свій конкретний внесок у визначення стану потреби в чому-небудь.

Література

1. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности / А. Г. Здравомыслов. – М.: Политиздат, 2006. – 223 с.
2. Ольшанский Д. В. Политико-психологический словарь / Д. В. Ольшанский. – М.: Академический Проект, 2002. – 576 с.
3. Ядов В. А. О диспозиционной регуляции социального поведения / В. А. Ядов // Методологические проблемы социальной психологии. – М., 1975. – С. 89-105
4. Шпунтова В. В. Двойственность ценностей / В. В. Шпунтова // Вестник СамГУ. – 2006. – №10/2 (50). – С. 300-307.

ТРУДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ З ПОЗИЦІЇ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Автор: Таран В. О., бакалавр

Науковий керівник: Коваленко С. О., к.пед.н.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Виходячи з того, що аксіологічний підхід передбачає спрямованість педагогічного процесу на засвоєння учнями провідних суспільних цінностей, переведення їх на рівень персональних ціннісних пріоритетів, ми вважаємо, що він здійснюється в рамках більш широкого процесу, а саме процесу соціалізації. Це підтверджується позицією багатьох учених щодо існуючих характеристик соціалізуючого процесу. Так, М. Лукашевич під соціалізацією розуміє «процес становлення особистості як суспільної істоти, у ході якого складаються її різноманітні зв'язки із суспільством, засвоюються орієнтації, цінності, норми, відбувається розвиток особистісних властивостей, формується активність і цілісність особистості, набувається соціальний досвід, накопичений людством за весь період розвитку. Індивід виступає і як об'єкт, і як суб'єкт соціалізації, оскільки бере участь у творчо-перетворювальній суспільній діяльності» [1].

Загальноприйнятого формулювання поняття «трудова соціалізація» в педагогічній науці немає. В соціології під трудовою соціалізацією розуміється «процес, який формує не тільки професійно-діяльнісні, але і продовжує вдосконалювати соціально-психологічні та ціннісно-моральні риси особистості, набуті протягом попереднього періоду в процесі трудової діяльності» [2].

Хоча дане формулювання в цілому відображає суть поняття, але разом із тим, воно більшою мірою може мати відношення до людей, що вже мають «попередній» трудовий досвід. У молоді його практично немає. Тому більш точним, на наш погляд, є формулювання, яке трактує трудову соціалізацію молоді як «постійно діючий процес життєдіяльності молоді особистості, її підготовки та входження у трудову діяльність, оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками зі спеціальності, стандартами й цінностями трудового співтовариства та відтворення накопиченого соціального досвіду за рахунок свого активного впливу на середовище» [3].

Якщо далі розглядати реалізацію аксіологічного підходу з позицій процесу соціалізації, ми повинні звернутися до трьох основних стадій соціалізації: дотрудової, трудової та посттрудової [4].

Дотрудова стадія соціалізації охоплює весь період розвитку людини до початку трудової діяльності. У свою чергу, ця стадія поділяється на два, більш або менш самостійних періоди: а) рання соціалізація, охоплює час від народження дитини до вступу її до школи, тобто той період, який у віковій психології називається періодом раннього дитинства; б) стадія навчання, яка включає весь період юнацтва в широкому розумінні цього терміна. До цього етапу відноситься, безумовно, весь час навчання в школі.

Відносно періоду навчання у навчальному закладі вищої освіти є різноманітні точки зору. З одного боку, якщо критерієм для виділення стадій прийнято ставлення до трудової діяльності, то студенти не можуть бути віднесені до другої – трудової стадії соціалізації. З іншого боку, саме під час професійного навчання, тісно пов'язаного з майбутньою професією, накопиченням трудового досвіду і вмінь, найбільш інтенсивно формується ціннісне ставлення до праці в цілому, і до своєї майбутньої професії зокрема.

Студентство хоча і є групою зі змішаним навчально-виробничим характером, проте трудова діяльність для неї не є керуючою. У зв'язку з цим, ми пропонуємо розглядати цю стадію як «частково трудову», і до неї, відповідно до сучасної специфіки професійної підготовки, відносимо всіх студентів навчальних закладів вищої освіти. Для педагогічного дослідження це принципово дуже важливо, оскільки студенти більшою чи меншою мірою змушені займатися працею. Характер праці не постійний і в більшості випадків являє собою хаотичну зміну випадкових заробітків – від фізичної праці до участі у виборчих компаніях. У той же час, сам факт зайнятості студентства в системі громадського виробництва має великий соціалізуючий потенціал, що вимагає педагогічного контролю, а у випадку необхідності – і корекції» [5].

Розглядаючи формування у студентської молоді ціннісного ставлення до праці у контексті трудової соціалізації можна виділити наступні її особливості:

1. Трудова соціалізація за своїми сутнісними характеристиками, змістом, психологічними механізмами, видами, факторами, етапами, педагогічними технологіями становить процес, аналогічний загальному процесу соціалізації особистості, а також є включенням молоді людини в економічну систему суспільства, трудові відносини й трудову діяльність.

2. Педагогічне забезпечення процесу трудової соціалізації включає в себе формування необхідних знань, умінь і виховання певних якостей особистості. У зв'язку з цим, ще більш актуальною є відмежованість навчальних закладів і суспільства в цілому від процесу психологічної підготовки молоді до вступу в трудову діяльність, особливо її соціального супроводу з цього приводу. Це підтверджується відсутністю достатнього науково-педагогічного та правового обґрунтування входження молоді людини в самостійне трудове життя.

3. Трудову соціалізацію можна характеризувати як управління розвитком особистості в суспільно необхідному напрямі. При цьому розвиток є результатом взаємодії як цілеспрямованого процесу трудової соціалізації так і

всіх внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на людину. Ефективне управління розвитком, реалізація конкретних цілей трудової соціалізації стають імовірними лише за умов урахування впливу інших чинників розвитку, виховних потенціалів діяльності та спілкування [3].

4. Трудова соціалізація невід'ємна від тенденцій розвитку суспільного, головним чином, соціального та економічного життя, що включає радикальні зміни системи економічних і трудових відносин: появу різних форм власності; різку трансформацію структури економіки та її державного регулювання; формування нових соціально-економічних груп; скасування обов'язкової трудової зайнятості; зниження або повну відміну соціальних гарантій для багатьох категорій працівників, що раніше мали їх; появу безробіття і недовикористання трудового потенціалу; зміну економіки як сфери людської діяльності та різке збільшення частки галузей, які відносяться до категорій «економіка сервісу», «економіка інноваційного розвитку», «економіка знань» тощо.

5. Змістовно з процесу трудової соціалізації пішли в минуле добровільно-примусова праця на комуністичних суботниках, у народних дружинах, на сільськогосподарських роботах радянського періоду. Разом із тим, намітилися деякі позитивні тенденції зростання соціальної активності молоді, які проявляються в самих різних видах волонтерської діяльності. Така участь у суспільно-корисній праці сприяє розвитку багатьох позитивних особистісних якостей, що визначають ціннісне ставлення до праці.

Література

1. Лукашевич М. П. Соціалізація. Виховні механізми і технології. Навч.- метод. посіб. / М. П. Лукашевич. – К. : ІЗМН, 1998. – 112 с.
2. Нутфулина Р. М. Оптимизация управления трудовой социализацией молодежи в современном российском обществе / Р. М. Нутфулина : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. социол. наук : 22.00.08 / Р. М. Нутфулина. – Уфа, 2007. – 26 с.
3. Харченко С. Я. Трудова соціалізація дітей та молоді / С. Я. Харченко, Ю. М. Філіппов, Н. Л. Отрощенко, Е. Г. Ємцева ; Держ. закл. „Луган. нац ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 200 с.
4. Кон І. С. Психологія раннього юнацтва / І. С. Кон. – М. : Педагогіка, 1989. – 213.
5. Савченко С. В. Социализация студенческой молодежи в условиях регионального образовательного пространства / С. В. Савченко. – Луганск : Альма-матер, 2003. – 406 с.

МОБІЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ В ОСВІТІ

Автор: Тахтарова А. С., студентка 3 курсу

Науковий керівник: Бобрикова Ю. С., к.пед.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (м. Бахмут)

Мобільне навчання тісно пов'язане з електронним та дистанційним навчанням, відмінністю є використання мобільних пристроїв. Навчання проходить незалежно від місця знаходження і відбувається при використанні портативних технологій. Іншими словами, мобільне навчання зменшує

обмеження із здобуття освіти по місцезнаходженню за допомогою портативних пристроїв.

Мобільне навчання має на увазі використання мобільної технології як окремо, так і спільно з іншими інформаційними та комунікаційними технологіями, для організації навчального процесу незалежно від місця і часу. Навчання може приймати різні форми: за допомогою мобільних пристроїв учні можуть отримувати доступ до освітніх ресурсів, зв'язуватися з іншими користувачами, створювати контент в навчальному класі і за його межами.

Мобільне навчання включає в себе заходи, необхідні для досягнення цілей навчання, наприклад ефективне управління шкільними системами, вдосконалення взаємодії між освітніми установами та сім'ями учнів [4].

Стрімкий розвиток мобільних технологій приніс з собою і новий тип онлайн-навчання. Тепер вчитися можна де завгодно - головне, щоб під рукою був смартфон або планшет, наявність постійного інтернету вже є не обов'язковою умовою - mLearning може бути і оффлайновим. Навчальний контент для mLearning або створюють спеціально, або ретельно адаптують і подають малими, ємними, предметними порціями. У цьому сенсі телефон або планшет - ідеальні інструменти micro learning.

Mobile Learning як вид навчання постійно розвивається, але частина проблем все ж залишається невирішеною. Є і суто технічні – обмеження пристроїв в обсязі пам'яті, заряді батареї і розмірі екрану, так і організаційні – складно однозначно ідентифікувати студента, наприклад, при проходженні тесту. Крім того, адаптація контенту з «класичного» e-learning в формат мобільного навчання – це процес досить таки витратний, і не всі розуміють його доцільність. Є і чисто психологічний момент – при активному використанні мобільних пристроїв в роботі і навчанні стирається межа між приватним життям студента і процесом навчання у ЗВО [1].

Останні 5 років мобільне навчання переживає небувалий підйом. Зараз, завдяки тому, що більшість навчальних порталів адаптували свої сайти до режиму мультіплатформеності або створили відповідні додатки для смартфонів – мобільне навчання придбало значну гнучкість. У 2019 році цей тренд тільки посилювався, тому можна очікувати більш широкого застосування мобільного навчання в усіх сферах, світ побачить ще більше навчальних програм з новим функціоналом. Ви зможете проходити online-перевірку знань, слухати аудіолекції і дивитися навчальні короткі відео або презентації де вам зручно.

Які ж переваги мобільного навчання. Вважаю, що перш за все у тому, що воно мобільне! Людина може займатися без прив'язки до місця. Мобільне навчання дає можливість проходити тестування, вивчати інформацію, дивитися навчальні відео, брати участь в обговоренні і багато іншого. Всі ці можливості в поєднанні з традиційним очним навчанням роблять останнє ще більш цікавим і ефективним. Деякі наші студенти витрачають на дорогу, в середньому, від 2 годин на день, так чому не витрачати цей час з користю? Наприклад, дивитися навчальні відео, або повторювати пройдений матеріал [2, 3].

Головний же його недолік в тому ж, у чому й його головна перевага. У тому, що не можна через мобільний пристрій «помацати руками» обладнання.

Виконати живі лабораторні роботи: зібрати-розібрати комп'ютер, проводити експерименти.

Саме тому мобільне навчання варто розглядати, як частину загального навчального процесу.

Література

1. Бугайчук К.Л. Мобільне навчання: сутність та моделі впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів МВС України [Електронний ресурс] / Бугайчук Костянтин Леонідович // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2012. – №1 (2012). – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/49#.UiMS7zbIYIQ>

2. Горбатюк Р. М. Мобільне навчання як нова технологія вищої освіти [Текст] / Р. М. Горбатюк, Ю. Й. Тулашвілі // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород: Говерла, 2013. – Вип. 27. – С. 31–34.

3. Грушева А. А. Мобільне навчання: за і проти/ А. А Грушева, Л. Л Філіппова // Збірник наукових праць «Професійна освіта: проблеми і перспективи». – К. : ПТНО НАПН України, 2015. – С. 100-106.

4. Мобільне навчання [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу доресурсу:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ХАРЧОВОГО ПРОФІЛЮ ДО ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Автор: Товстокорий О. С., магістр

Науковий керівник: Недосекова Н. С., к.пед.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Питаннями впровадження методів проблемного навчання у навчальний процес займалися великі вчені О. Е. Коваленко [2], Г. К. Селевко [3] та багато інших.

В. В. Ягупов [4] вважає, що основні переваги проблемного навчання полягають у розвитку розумових здатностей студентів, у виникненні інтересу до навчання, що сприяє виробленню мотивів до навчально-пізнавальної діяльності; у збудженні творчих здатностей студентів; у вихованні самостійності, активності та креативності студентів, що сприяє формуванню всебічно розвинутої особистості.

Г. К. Селевко [3] зазначає, що «...під проблемним навчанням розуміють таку організацію навчального процесу, яка передбачає створення у свідомості студентів, під керівництвом викладача, проблемних ситуацій та організацію активної самостійної діяльності студентів з їх розв'язання, у результаті чого і відбувається творче оволодіння знаннями, вміннями, навичками та розвиток розумових здібностей».

Процес розв'язання проблеми відбувається у три етапи: визначення суті проблеми; пошук шляхів та варіантів розв'язань; виокремлення правильного розв'язання та перевірка його достовірності.

Ми застосовуємо проблемні методи навчання під час організації розв'язання *проблемно-виробничих, виробничо орієнтованих задач*, створення творчих проектів, організації самостійної роботи студентів.

Наведемо приклад організації розв'язування проблемно-виробничої задачі, в основі якої лежить створення проблемної ситуації.

Задача 2.1. *В кафе «Перлина» під час приготуванні соусу сметанного з томатом для голубців овочевих в кількості 50 порцій виявилось, що на виробництві відсутнє вершкове масло. Ваші дії.*

Викладач пропонує студентам алгоритм розв'язання задачі:

1) звернутися до збірника рецептур страв та кулінарних виробів для підприємств харчування та знайти рецептуру соусу сметанного з томатом (згідно рецептури № 799 потрібно вершкового масла для однієї порції 5 г.);

2) виявити кількість продукту, що відсутній та розрахувати його кількість на 50 порцій (для приготування 50 порцій – $5 \times 50 = 250$ г);

3) скористатися нормативними даними збірника (таблиця № 36 «Норми взаємозамінюємості продуктів при приготуванні страв», де зазначено, що 1 кг вершкового масла можна замінити 0,84 кг топленого вершкового масла, або 1,01 кг столового маргарину);

4) розрахувати кількість сировини, що необхідна для приготування соусу, за допомогою пропорції $\frac{1000}{250} = \frac{840}{x}$, з якої $x = \frac{250 \cdot 840}{1000} = 210$ г);

5) аналогічний розрахунок проводиться у разі заміни вершкового масла маргарином.

Вищевказаний алгоритм може бути складений студентами самостійно за допомогою евристичної бесіди. Сутність цього методу полягає в тому, що викладач шляхом застосування ряду питань уможливорює самостійне знаходження студентами розв'язання проблеми, яка розглядається.

Як свідчить практика, цей метод розв'язування завдання із застосуванням відомих схем і вказівок, сприяє розвитку діяльнісних та дослідницьких умінь.

Для реалізації цього методу в процесі навчання ми застосовуємо розв'язування таких технологічних розрахункових задач.

Задача 2.2. *Розрахуйте кількість відходів, що отримано під час обробки овочевої сировини, яка необхідна для приготування 5-ти порцій рагу овочевого. Зробіть висновок про раціональність використання сировини.*

Очевидно, що в результаті розв'язання системи технологічних задач студенти досліджують виробничі та технологічні процеси, їх вплив на кінцевий результат (отримання продукції ресторанного господарства).

Під організацією дослідницької діяльності М.В. Золочевська [1] розуміє таку організацію навчання, за якої студенти виступають у ролі дослідників, тобто самостійно виокремлюють проблему, формулюють гіпотезу, знаходять методи її розв'язування, виходячи з відомих даних; аналізують, порівнюють та оцінюють отримані результати, роблять висновки й узагальнення, усвідомлюють провідні поняття й ідеї, а не одержують їх у готовому вигляді. Всі етапи такого процесу студент відтворює самостійно, отримуючи новий продукт своєї діяльності.

У результаті дослідницької діяльності під час навчання у студентів формуються узагальнені професійні уміння: аналізу варіантів розв'язків з виокремленням найефективніших, доведення доцільності обраних розв'язків, створення невідомих раніше продуктів професійної діяльності. Досягнення продуктивно-творчого рівня розвитку таких умінь студентами уможлиблює формування їхньої готовності до професійної діяльності.

Література

1. Золочевська М. В. Що розуміють під терміном «дослідницькі методи навчання / М. В. Золочевська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://doslidnyk.ucoz.ru/publ/theory/doslidnicki_metodi_navchannja/1-1-0-1
2. Методологічні засади професійної освіти: навч. посібник для вищих навч. закладів інж.-пед. спец. / О. Е. Коваленко [та інші]; Укр. інж.-пед. академія. – Х.: Контраст, 2008. – 120 с.
3. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : Учебное пособие / Г. К. Селевко – М. : Народное образование, 1998. – 358 с.
4. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Автор: Троян І. В., магістр

Науковий керівник: Недосєкова Н. С., к.пед н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Головне завдання вищої освіти – створення оптимальних умов для формування фахівця-професіоналу із розкриттям й розвитком його професійних здатностей і талантів в оволодінні майбутньою спеціальністю. Виконання цього завдання значною мірою обумовлено умінням наставника організовувати діяльність студентів та управляти нею під час виробничої практики. Для здійснення такого управління педагогу важливі знання психолого-педагогічних закономірностей формування готовності до професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів харчового профілю у процесі виробничої практики, що містять досягнення психології, дидактики та методології навчання.

Так, Є. О. Клімов [2] зазначав, що рівень засвоєння знань, набуття вмінь залежить від індивідуальних здатностей особистості та відповідає її віковим особливостям. У цьому процесі важливі не тільки характеристика пізнавальних процесів, таких як пам'ять, сприйняття, мислення, а й особистісно-типологічні особливості та мотивація особистості.

Надамо психологічну вікову характеристику студентської молоді, що проходить виробничу практику. Цей період приходить на завершення першого та другого курсу, що відповідає віковій категорії студентів 17-19 років (період юнацтва).

Аналіз досліджень (І. В. Дубровина [1], Б. С. Круглов [1] та інших вчених) показав, що загальні розумові здатності дитини формуються в основному по завершенню підліткового періоду. В період юнацтва ці здатності

поліпшуються: збільшується науковий понятійний апарат, уможлиблюється процес інтелектуального міркування, розумова діяльність стає результативною. Розумові здатності проявляються як індивідуальні властивості сприйняття, пам'яті, мислення, уяви. Вони визначають індивідуальний стиль пізнавальної діяльності особистості та її продуктивність.

У період юнацтва навчальні дії трансформуються в методи наукового пізнання, а саме студентська молодь оволодіває елементами дослідницької діяльності – формулюванням гіпотез, плануючим контролем, прогнозуючою оцінкою; розвитком певних розумових навичок, які становлять основу культури розумової праці.

Також, у цьому віці продовжується розвиток теоретичного мислення, розвивається здатність до зв'язного логічного міркування, до високого рівня узагальнення та систематизації знань; підвищується самостійність, гнучкість та продуктивність мислення, його рефлексивність. Крім того, у віці раннього юнацтва зростає продуктивність логічної пам'яті, що пов'язана з операційним мисленням, збільшується обсяг уваги, здатність до її концентрації, переключення. В той же час увага стає більш вибірковою: вона залежить від спрямування інтересів особистості, від її потреб. Саме такі можливості особистості є фундаментом для формування у студентів креативних, діяльнісних, організаційно-мотиваційних та дослідницьких умінь.

У цьому віці закріплюються такі риси, як цілеспрямованість, рішучість, самостійність, наполегливість, ініціатива. Крім того посилюється вміння володіти собою, збільшується зацікавленість моральними проблемами – мета, образ життя, людяність, вірність.

За міркуваннями В. С. Лозниці [4] особистість у цьому віці бентежить питання автономії від дорослих, що успадковане від підліткового віку. На цьому етапі перед студентами постають завдання самовизначення у майбутньому, пошуку свого місця в дорослому світі. При цьому, на думку психологів, у віці раннього юнацтва центральна нервова система знаходиться у стані збудження, що легко може викликати неадекватну реакцію на зовнішні подразники.

Крім того в цьому віці особистість починає самостійно адекватно організовувати своє життя. Така здатність особистості сприяє вибору особистого шляху самореалізації студента у майбутньому. За В. А. Крутецьким [3], ця ж риса проявляється в тому, що у віці раннього юнацтва особистість оцінює себе стосовно до майбутнього.

Отже, розумовий розвиток студентської молоді полягає не тільки в накопиченні знань та вмінь, але й у формуванні розумових здатностей, індивідуального стилю розумової діяльності. Це застосування стійкої сукупності індивідуального підходу до засобів сприйняття, особливостей пам'яті, мислення, а також свідоме оволодіння прийомами та засобами продуктивної розумової праці. То ж, важливе завдання педагога полягає у врахуванні психологічних резервів юнацького віку під час формування у майбутніх інженерів-педагогів харчового профілю узагальнених професійних умінь в цілому.

Література

1. Особенности обучения и психического развития школьников 13-17 лет : (Пед. наука реформе школы) / Под ред. И. В. Дубровиной, Б. С. Круглова; НИИ общей и пед. псих. АПН СССР. – М. : Педагогика, 1988. – 192 с.
2. Климов Е. А. Психология профессионала: Избранные психологические труды / Е. А. Климов – М. : Институт практической психологии, 1996. – 400с.
3. Крутецкий В. А. Психология : Учеб. для учащихся пед. училищ / В. А. Крутецкий // 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1986. – 336с.
4. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / В. С. Лозниця. – К. : «ЕксОб», 2001. – 304 с.

НЕ ПОМИЛЯЄТЬСЯ ЛИШЕ ТОЙ, ХТО НІЧОГО НЕ РОБИТЬ

Автор: Трубіна Г. В., студентка, гр. БД-Ек17

Науковий керівник: Мальована В. В., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

«Не помиляється лише той, хто нічого не робить. Та нічого не робити – це теж помилка» - з цим висловом Емілія Кроткого неможливо посперечатися, та навіть можна сказати більше: «Помилки – це шлях до самовдосконалення». Адже помиляючись ми отримуємо нехай гіркий, але важливий досвід, ми отримуємо життєву мудрість, яка важливіша за будь-які перемоги та досягнення [1, с. 25].

Значуща перемога – це перемога над самим собою та вихід з власної «зони комфорту», тому що лише за її межами починається справжнє життя, наповнене яскравими емоціями та новими знаннями. Найчастіше, там щось невизначене та невідоме, а страх перед невідомістю завжди керує свідомістю більшості людей. Та й, можливо, не так впливає страх перед невідомістю, як перед можливими поразками та осудом, зневірою близьких людей або просто оточуючих. Але боятись помилок не варто, скоріш варто боятись того, що помилки нас нічому не навчать та ніякий урок з них не буде винесений. Тому важливо навчитись аналізувати не тільки свої вчинки або поразки, але й спиратися на досвід інших людей, які у якомусь питанні вже досягли успіху, проводити паралелі між цілями їхніми та власними, прослідкувати їх життєвий шлях, розставити свої життєві пріоритети, скласти план власних дій та почати втілювати їх у життя. Дуже важливо, щоб на етапі досягнення мети та самореалізації було розуміння того, що будь-яка зважена дія наближує до бажаного, навіть якщо це крок назад. Інколи, він дуже потрібний та може стати вирішальним, адже велике бачиться на відстані. Тоді можна взяти невеликий тайм-аут для перепочинку або для більш детального розуміння чи на вірному шляху ми знаходимось. Та навіть коли здається, що все складається так, як нам треба один невірний крок, вчинок або просто збіг обставин, на які ми не в змозі вплинути, може перекреслити всі досягнення. Це як раз той доленосний момент, коли відбувається набуття тієї необхідної життєвої мудрості та досвіду, зважаючи на який можна побудувати новий, більш досконалий план досягнення

мети. На цьому етапі дуже важливо не опустити руки, навіть коли здається, що все втрачено і сили марні. Про це навіть видатна українська письменниця Ліна Костенко у своєму вірші «І все на світі треба пережити», писала:

І все на світі треба пережити,
І кожен фініш – це, по суті, старт,
І наперед не треба ворожити,
І за минулим плакати не варт...[3]

Отже, ніколи не треба опускати руки та здаватися, завжди треба вірити у власні сили та покладатися лише на себе, навіть коли нас оточують близькі та рідні люди, які у будь який час готові простягнути нам руку допомоги. Вони для нас лише підтримка, так би мовити сильне плече, на яке можна покластися коли важко, але вони не є запорукою успіху, не є рушійною силою та гарантією відсутності поразок [2, с. 15]. Треба пам'ятати про те, що наші думки матеріальні та те, чого ми щиро бажаємо завжди знайде своє відображення не лише в уявленні, але й у реальному житті. Велика та сильна людина не та, яка не падає і не помиляється, а та яка знаходить у собі сили піднятися, проаналізувати свою помилку, зробити висновки та йде далі.

Література

1. Аболин Л. М. Психологічні механізми емоційної стійкості людини [Текст] / Л. М. Аболин.- Казань: КГУ, 1987.– 262 с.
2. Семенова, Е. М. Тренінг емоційної стійкості педагога / Е. М. Семенова. М., 2002.
3. І все на світі треба пережити - Ліна Костенко вірші [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zozule4ka.com/virshi/298-vse-na-svt-treba-perezhiti-lina-kostenko-vrsh.html> – Назва з екрану.

ВПЛИВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Автор: Чеботарьова Є. К., студентка

Науковий керівник: Кулешова В. В., д.пед.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УПА (м. Бахмут)

Харчова промисловість, як і будь-яка інша, має вплив на екологічний стан довкілля. Для більшості галузей, які переробляють сільськогосподарські продукти, обсяг сировини в декілька раз перевищує вихід готової продукції. Наприклад, в буряково-цукровому виробництві в середньому на тонну цукрупіску витрачається 8 тонн цукрового буряку, у крохмале-патоковому виробництві для виготовлення тони сухого крохмалю необхідно 8-9 тонн картоплі або близько 2 тонн зерна кукурудзи тощо. Водночас у відходах харчових виробництв містяться сотні тисяч тонн білків, харчових кислот та масел, вітамінів та багато інших корисних речовин. Загалом з цих відходів можна отримати понад 100 найменувань різноманітної продукції, в тому числі продуктів харчування, кормів, добрив та ін.

Але в наш час обсяг їх промислової переробки не перевищує 10-15 %. Харчова промисловість посідає значне місце у функціонально-галузевій

структурі агропромислового комплексу і розвивається у тісному взаємозв'язку з центральною його ланкою – сільським господарством.

Харчова промисловість України представлена більш як 40 спеціалізованими галузями і виробництвами, які об'єднано в харчосмакову, м'ясну, молочну і рибну промисловість. В першу чергу виробнича діяльність підприємств галузі наносить шкоду водним ресурсам. У меншій мірі повітря і ґрунту.

Забруднення атмосфери. Промислові комплекси з виробництва м'яса є джерелами забруднення атмосферного повітря. Над територіями, прилеглими до приміщень утримання худоби та птиці, в атмосферному повітрі розповсюджуються на значні відстані аміак, сірководень та інші шкідливі гази. На багатьох харчових виробництвах стоять величезні холодильні установки. У них використовуються синтезовані людиною хімічні речовини, які дістали назву хлорфторвуглеці. Ці сполуки здатні руйнувати озоновий шар. Викиди в атмосферу можна поділити на такі групи: що виникають при виробленні пари і теплоти, а також ті, що утворюються при використанні транспортних засобів з ДВС; супутні основним технологічним процесам; цехів з переробки вторинних матеріальних ресурсів; допоміжних цехів і виробництв. Найбільше екологічно чистим є природній газ (немає SO₂ та твердих частинок, є CO та окиси азоту). Викиди з технологічного обладнання розрізняються залежно від виробництва: цукрові заводи: вапняковий і жомовий пил, відхідні гази сатурації і сульфїтації (CO та SO₂); солодові та пивзаводи: зерновий пил, що утворюється при прийомі, транспортуванні і очищенні зерна солоду, при дробінні солоду і зерна; гази бродіння, CO₂, етиловий спирт, альдегіди, ефіри, летючі кислоти; аміак і фреон компресорних установок; з пляшкомиїних машин – пари луґу; кондитерські фабрики: борошняний пил (борошно, цукор, крохмаль, какао-вела), NO₂ та CO з печей для випікання вафель, печива, заготовок для тортів, аміак і фреон компресорів; хлібопекарські підприємства: борошняний і цукровий пил, гази компресорно-повітряних установок системного повітря, що використовується для аерозольного транспортування борошна; спиртові заводи: зерновий пил при очищенні, діоксид вугілля, що виділяється при бродінні, а також етиловий спирт, альдегіди, складні ефіри, метанол, фурфурол; м'ясокомбінати: неприємно пахучі речовини – цехи технічних і кормових фабрикатів, цехи первинної обробки; димові гази процесів обсмажування і копчення; пил. Підприємства молочної промисловості: пил сухих продуктів; гази сушильних агентів (NO₂, SO₂); металевий пил, пари олова; коптильні дими; пари луґу. Для уловлювання пилу органічного походження використовують як правило різні системи сухих уловлювачів: циклони; пилоосадні камери; тканинні фільтри; електрофільтри. Широкого застосування набули тканинні фільтри (для видалення борошняного пилу). Найбільш небезпечним місцем з точки зору екологічної безпеки є цехи сухих кормових дріжджів. Тому сьогодні дріждевирощувальні апарати обладнуються тільки мокрими фільтрами (98 % ККД). Для уловлювання етилового спирту використовують спиртолови, які працюють по типу абсорберів.

Забруднення гідросфери. Підприємства харчової промисловості є також джерелами забруднення води. У стічних водах містяться мінеральні, органічні, бактеріальні та біологічні забруднювачі. Бактеріальне та біологічне забруднення води надходять головним чином зі стоками біофабрик і підприємств мікробіологічної промисловості. Воду забруднюють синтетичні поверхнево активні речовини, особливо у складі мийних засобів. На підприємствах стічні води утворюються при гідротранспортуванні; митті; як сировина; санітарнопобутових потребах; поглинанні твердих частинок газів при їх очищенні. Методи очистки стоків включають такі групи: механічні, біологічні, фізикохімічні. Якщо підприємства розташовуються у межах міста, то вони можуть передавати стічні води на очищення у міську каналізацію.

Забруднення літосфери. Середній коефіцієнт використання основної сировини в харчовому виробництві не перевищує 30 %, тобто 2/3 сировини, яка надходить із сільського господарства, перетворюється у відходи. Отже, можна зробити такі висновки, харчова промисловість України – це тисячі великих, середніх і малих підприємств різної форми власності, які виробляють майже 20 % від загального обсягу промислової продукції.

Отже, постає проблема щодо діяльності підприємств харчової промисловості, що забруднюють усі компоненти навколишнього природного середовища.

Література

1. Запольський А. К., Українець А. І. – Екологізація харчових виробництв: Підручник. – К.: Вища шк., 2005. – 423 с.

НАВЧАЛЬНА РОБОТА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ У 20-30 РР. ХХ СТ.

Автор: Чічін А. С., студент

Науковий керівник: Аксакова Н. О., к.іст.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Одним із основних етапів формування вищої освіти в Україні стали 20-30 роки ХХ ст. Саме в цей період почалося зародження та формування тієї системи вищої освіти, яку ми маємо на сьогоднішній день. Саме в той період було докорінно змінено організацію навчального процесу, відносини між студентами та викладачами, застосовувались нові форми та методи навчання, які максимально наближали процес навчання до виробництва та потреб життя.

До кінця 20-их років ХХ ст., навчальний рік у закладах вищої освіти було побудовано за триместровою системою. Він починався у жовтні та тривав до вересня. Сесії у більшості інститутів проходили у січні-лютому, червні та вересні. Така побудова навчального року була надто громіздкою і не давала змогу студентам як слід відпочити і поновити сили для подальшого навчання. Тому наприкінці 20-их років Наркомос розробив проект організації навчального року за новою схемою Тепер навчальний рік тривав 10 місяців з

двомісячною перервою, а замість трисеместрового поділу навчального року вводився семестровий.

На початку 20-их років використовувалась предметна система навчання, але у 1923 р. в закладах вищої освіти було запроваджено курсову систему навчання. Її введення було зумовлено тим, що в інститутах накопичувалась велика кількість «довічних студентів», які за старою предметною системою навчалися 9-15 років. Нова курсова система запроваджувала послідовність складання іспитів та заліків у чітко зазначені строки. До того ж замість вільного відвідування занять, було введено обов'язкове. Тільки за цих умов здійснювався перехід з курсу на курс. За такої системи організації навчального процесу значно підвищувалась відповідальність студентів та дисципліна.

З метою уникнення перенавантаження студентів, кількість аудиторних занять була обмежена 36 годинами на тиждень. З другої половини 20-их років систематично здійснювалась перевірка та обстеження бюджету часу студентів.

Однією із проблем того часу було складання робочих навчальних програм та навчальних планів. У закладах вищої освіти не існувало твердих сталих навчальних планів та програм. Вони змінювались практично щорічно, що заважало продуктивній організації навчального процесу, а у деяких вузах їх взагалі не складали.

Намагаючись скоротити навчальний рік, Наркомос відмінив теоретичні курси, а прагнення наблизити навчальний процес до виробництва набуло гіпертрофованих форм. Робота Наркомосу із складання навчальних планів та програм характеризувалась стихійністю та невизначеністю, які суттєво заважали організації навчального процесу та негативно впливали на його якість.

Перевірка знань у вищих навчальних закладах відбувалась наприкінці кожного семестру протягом 10-15 днів. Для перевірки знань використовувались бесіди, контрольні опитування, контрольні роботи, які оцінювались за трибальною системою (незадовільно, задовільно, вельми задовільно). Слід зазначити, що вимоги до знань студентів були досить високими. Тих, хто отримував незадовільні оцінки, або відраховували, або залишали на повторний строк навчання на тому ж курсі. У 1928 році у багатьох вишах офіційно були поновлені такі форми перевірки знань, як заліки та екзамени. В цьому ж році були введені журнали обліку відвідування лекцій та залікові книжки. Безперечно, введення системної перевірки знань студентів сприяло кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Протягом 20-их років заклади вищої освіти відчували значну нестачу підручників та іншої навчальної літератури. В роки громадянської війни багато літератури було втрачено та вивезено за кордон. Крім того, багато літератури було вилучено за політичними мотивами. На початку 20-их років переважна кількість літератури закупувалась на кошти студентів та викладачів. Але з 1922 р. було розпочато велику роботу з видання та забезпечення підручниками, конспектами лекцій, методичною літературою закладів вищої освіти. До другої половини 20-их років деякі виші вже мали свої видання. Але незважаючи на це, навчальної літератури не вистачало. Особливо відчувалась нестача літератури

українською мовою. В педагогічних вишах цей показник становив 50 %, у медичних та економічних – 25 %, а в індустріальних – лише 14 %.

Отже, навчальна робота у закладах вищої освіти протягом 20-их років ХХ ст. знаходилась в стані постійного реформування та пошуку шляхів її удосконалення.

Література

1. Липинский В. В. Студенческие организации Украины: история и современность / В. В. Липинский. – РИО Донецкого обл-го упр-я по печати, 1991. – 115 с.
2. Липинский В. В. Становлення та розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-і р. / В. В. Липинський. – Донецьк: РВА Донецького державного технічного університету, 2000. – 247 с.
3. Майборода В. К. Вища педагогіка освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917 – 1985 рр.) / В. К. Майборода. – К.: Вища школа, 1992. – 343 с.

ВИРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ ВИХОВАТЕЛЯ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Автор: Явтушенко Ю. С., студентка

*Науковий керівник: Гордієнко І. М., викладач української мови і літератури
вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист
КЗ «Бахмутський педагогічний коледж»*

Однією з основних складових педагогічної майстерності є його мовлення. Воно допомагає зробити складне заняття цікавим, встановити контакт з дітьми, досягти взаєморозуміння в групі. Сьогодні гостро стоїть питання про належну підготовленість випускників педагогічних освітніх закладів, зокрема педагогів, що працюють у дошкільних закладах. Один з провідних напрямів діяльності вихователя дитячого садка – грамотне усне мовлення та навички мовленнєвого спілкування.

Мета мого дослідження: вивчити роль мовлення вихователя у навчально-виховному процесі.

Засвоєння культури мовлення – тривалий процес, що починається з дитинства, а вивчення й застосування можливостей мови триває упродовж усього свідомого життя. На практиці ми бачимо, що коли дитя виховується у дошкільному закладі, критерієм істини для нього стає слово вихователя. Діти, наслідуючи мову оточуючих, переймають усі тонкощі вимови, слововживання, побудови фраз. Тому вчити дітей треба на кращих зразках рідної мови, і в цьому провідна роль належить вихователю, який постійно контактує з дітьми, від якого діти повинні переймати зразок культури мовлення.

Як студентка-випускниця педагогічного коледжу, що вже третій рік працюю з дітьми на педагогічній практиці, усвідомлюю, що не тільки від моїх умінь, навичок та рівня педагогічної майстерності залежить майбутнє вихованців, але й від моєї культури мовлення.

Проте, незалежно від форми, мова повинна бути зрозумілою дітям. Особливо це стосується зразка зв'язної розповіді.

Саме тому, починаючи з 2 курсу коледжу, ми вивчаємо художнє слово для організаційних моментів. Для прикладу візьмемо найперший момент – привітання. Що цікавіше для малюків? Сухе «доброго ранку, діти» чи емоційно забарвлений віршик, що допомагає налагодити контакт з дітьми і демонструє ніжне піклування до дітей. Звичайно, вірш або уривок з мультфільму тощо. І вихователь повинен бути достатньо натренований у правильній артикуляції звуків мовлення і їх сполучень, що робить більш чіткою його дикцію.

Вихователь має бути залучений і до найвищої розмовної культури рідного мовлення, тобто мати навички виразного художнього читання і розповідання [2, с. 5]. Ми постійно знаходимося у полі зору малюків, у спілкуванні з ними, а отже, є основним джерелом, з якого діти беруть зразок рідної мови, культурного мовлення, тому воно повинно бути не тільки правильним, з ясною і чіткою вимовою усіх звуків рідної мови, але і витримана у певному темпі, гучності, повинно бути інтонаційно виразним, граматично оформленим, зв'язним, посильним для розуміння, з правильним і точним використанням словесних визначень. А отже, педагог повинен самокритично ставитися до власного мовлення і при наявності недоліків у ньому прагнути до їх усунення. Що ще важливо, так це те, що у кожного педагога має бути свій мовленнєвий етикет і мовний стиль, який визначається не тільки правильною вимовою, а й бездоганним володінням позамовами засобами (мімікою, жестами, темпом мовлення тощо). Іншими словами, вихователь – носій живого українського слова. На думку К.Паустовського: «Байдужість до власної мови – безкультурність, дикунство, байдужість до мови конкретного народу – аполітизм, байдужість до рідної мови – бездуховність, яка зазіхає на майбутнє народу і його мови» [1, с. 22].

Таким чином, можна зробити висновок, що уміння правильно говорити прищеплюється в ранньому дитинстві, формується в стінах дошкільного закладу та в школі, а потім удосконалюється протягом усього життя в процесі спілкування. Знання педагогом вимог до спілкування з дітьми, їх дотримання і постійне вдосконалення свого мовлення – це запорука успішної роботи з мовленнєвого розвитку дітей у дошкільному закладі.

Література

1. Корніяк О.М. Педагогічна діяльність і культура педагогічного спілкування / О.М.Корніяк // Практична психологія і соціальна робота. – 2003. – №1. – С. 38-43.
2. Понімарська М.І. Дошкільна педагогіка / М.І.Понімарська. – К., 2006. – 409 с.
3. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доповн. / Олександр Данилович Пономарів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.

**ДО ІСТОРІЇ ГЕТЬМАНЩИНИ: ПОЛІТИЧНІ ТА РЕЛІГІЙНІ
ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ**

Автор: Безмен М. Д., студент

Науковий керівник: Євсєєнко С. А., к.і.н., доц.

Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ «ДДПУ» (м. Бахмут)

XV-й–середина XVII століть стали часом надзвичайної за силою напруги усього комплексу суспільних відносин в Україні, еволюція яких, наближала національно–визвольний вибух. Такому положенню справ передував великий комплекс проблем.

На думку вітчизняних дослідників історії запорозького козацтва: Д. Яворницького, В. Голобуцького, О. Апановича, І. Бойко, М. Петровського, В. Смоля, та інших, головними проблемами були: релігійне та політичне питання.

Релігійне життя в Україні того періоду було дуже складним та суперечливим, внаслідок протистояння двох основних течій християнства – католицизму та православ'я. Правлячі кола Речі Посполитої намагалися не тільки встановити свою владу на українських землях, але й духовно закріпити українське населення. При повній підтримці римського папства та католицького духовенства польські феодали починають проводити політику примусу до католицького віросповідання [1, с. 120].

Сама православна церква в цей період була в глибокій кризі: скоротилася чисельність освіченого духовенства, скоротилися церковні земельні володіння. Частина українського шляхетства, прийнявши католицьке віросповідання, залишила православну церкву без матеріальної та фінансової підтримки [2, с. 98].

За таких умов розпочинається боротьба українців за свої релігійні права. Однією з форм боротьби були братства. До складу братств вступали українська шляхта, духовенство, культурні діячі. Братства відкривали школи з викладанням на українській мові, організовували друкарні та сприяли розповсюдженню церковної літератури [3, с. 43].

Релігійна ситуація кінця початку XVI – кінця XVII ст. Висвітила ряд наболілих проблем українського суспільства. Зросла напруженість між Польщею та Україною. Католицька Польща була протилежністю українському суспільству. Брестська унія розмежувала суспільні сили в Україні, призвела до активізації там визвольного руху, яке висвітлювалось православною церквою. Українська православна церква підпадала утискам Речі Посполитої. Польський король оголосив Брестську унію обов'язковою для православного духовенства та всіх мірян Речі Посполитої, зокрема для населення України [4, с. 181].

Сумісно з релігійними причинами, пліч опліч йдуть політичні... Початковим моментом було польсько–литовське завоювання, яке охоплює відносно короткий проміжок часу. Почавшись в середині XII ст. Великим литовським князем Ольгердом та польським королем Казимиром, воно

завершилось захопленням Галичини, Волині, Поділля, частини лівобережної України. Процес втрати української державності був тривалим та болісним. Більш розвинена та могутніша Польща почала проводити політику перетягування на свій бік українців. Спочатку така політика почала проводитися серед української знаті. Так, у 1431 р. згідно указу короля, ті, хто прийняв католицизм рівнялись у правах з поляками. Окремі частини України почали отримувати відповідні назви. Так к середині XV ст. Галичина називалась «Руським воєводством», тобто провінцією Польського королівства. Українські землі Польщі були повністю безправними. Місцеві органи влади були в руках поляків, була заборонена українська мова, переслідувалися православні українці, суди також були підконтрольні полякам [5, с. 86].

Поступово розпочинається більш широкий наступ на українську державність. Це було пов'язано з об'єднанням Польщі та Литви в Річ Посполиту. До середини XVI ст. Україна опинилась в оточенні великих євразійських держав – Речі Посполитої, Османської Імперії, Кримського ханства та Росії [4, с. 144].

З приходом інших держав на території України була повністю ліквідована адміністративна система, яка йшла ще з часів Київської Русі. Українські землі, заселені 2 млн українців, були поділені на 6 воєводств: Галицьке, Бельзське, Брацлавське, Волинське, Київське, Подільське. В кожному воєводстві керувала польсько-литовська адміністрація.

Таким чином можна сказати, що політична ситуація в Україні зіграла не меншу роль в потребі організації власної державності, як виду організованої боротьби проти сусідніх держав. Постійні політичні утиски, правове безправ'я та переслідування вимагали рішучих дій. Політична слабкість України виливалась в її економічну залежність, соціальну напругу, церковне протистояння. Політичним негараздам також сприяли економічні та релігійні. Православна церква тепер опинилась в скрутному положенні. Київська та Галицька метрополії стали уніатськими. Поступово починається перехід української православної церкви в лоно католицизму. Духовенство, яке відмовилось визнавати унію, піддавалося гнобленню: у нього відбирали духовні посади та віддавали уніатам, православні монастирі позбавлялися своїх земель. Як ми можемо бачити утиски українців відбувалися в усіх сферах життя. Звісно, що це вело до зросту незадоволення. Разом з тим відбувається зріст національного духу та усвідомлення себе як нації.

Література

1. Акопян А. Г. Історія України. – Донецьк: Либідь, 2000. – 221 с.
2. Братко-Кутинський О.А. Нащадки святої трійці. – К.: Білий Птах, 1992.
3. Бойко О.Д. Історія України. – К.: Либідь, 1996. – С. 120 – 132, 156 – 164.
4. Новицький Я.П. Народна пам'ять про козацтво. – Запоріжжя: Інтербук, 1991. – 198 с.
5. Рибалка І.К. Історія України. – К.: Вища школа, 1991. – 390 с.

«КАМЕРА СМЕРТІ» БАХМУТА

Автор: Корніясова В. О., студентка

Науковий керівник: Аксакова Н. О., к.іст.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Голокост є наріжним каменем пам'яті про Другу світову війну, ця історична подія спонукає до загального переосмислення власного історичного нарративу. Зі зміною суспільно-політичної ситуації перед українськими гуманітаріями постали питання переосмислення минулого та вироблення нових концепцій, більш відповідних потребам сучасної політичної нації.

Иегуда Бауер, один з провідних фахівців з Голокосту, писав: «Чи усвідомлюємо ми повною мірою причину того, що вбивство людини людиною знову знайшло таку гігантську силу, як в роки Другої світової війни? Світ Голокосту існує і зараз, адже Голокост не чисто єврейське питання. Геноцид, расизм, націоналізм можуть торкнутися будь-якого народу».

Усвідомлення трагедії нації, що піддали геноциду в роки Другої світової війни є необхідністю уникнути в майбутньому порушення прав людини на расовому, релігійному, етнічному ґрунті.

Пам'ять про Голокост необхідна, щоб наші діти ніколи не були жертвами, катами або байдужими спостерігачами.

Донесення інформації про Голокост на території м. Бахмут, коли в алебастровому заборі заводу шампанських вин 3000 євреїв були заживо замуrowані в камері № 46 – це приклад нелюдської політики нацистів, що допоможе виховати почуття співчуття чужому горю, сприяти формуванню толерантності, соціальної активності, громадянської відповідальності. Підвищення загального рівня толерантності, формування толерантної свідомості на прикладі історії Голокосту. Гуманного ставлення до людей взагалі, незалежно від їх національної, расової або релігійної приналежності.

Вивчення проблеми Голокосту має наступні етапи:

- проаналізувати історіографію та джерельне базу дослідження.
- довести до широкого загалу інформацію про трагедію єврейського народу в Бахмуті у роки Другої світової війни;
- усвідомити трагедію нації, що піддали геноциду в роки Другої світової війни.
- формування толерантності, соціальної активності, громадянської відповідальності.
- переосмислення минулого і вироблення нових концепцій, відповідних потребам сучасної нації.

Література

1. Артемовский Бабий Яр: сборник / сост. Д. Л. Вигдергауз ; ред. М. В. Габелев. - Артемовск : [б.и.], 2000. - 55 с.: ил.
2. Катастрофа украинского еврейства 1941-1944 гг.: энцикл. справочник / А. И. Круглов. - Х. : Каравелла, 2001. - 376 с. of Ukrainian Jewry 1941-1944/ А.Kruglov. - Библиогр.: с. 360-373.

«ПЛАСТ» В УКРАЇНІ

Автор: Манек А. С., студентка

Науковий керівник: Аксакова Н. О., к.іст.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Український скаутинг, який дістав назву «Пласт», зародився восени 1911 року. Засновниками Пласту є педагоги Олександр Тисовський, який 1913 року сформулював основи скаутського методу, Петро Франко – син Івана Франка – та майбутній полковник Армії УНР Іван Чмола.

До початку Першої світової війни пластовий рух розвинувся в десятках осередків на території чотирьох сучасних областей Галичини та Буковини, які тоді були в складі Австро-Угорщини.

З 1916 року український скаутинг розвивався вже в царській Росії, поруч із російським скаутським рухом «юных разведчиков» та польських харцерів. Показово, що перший такий осередок в Ізмаїлі (Одеська область) створив перший скаут Східної Європи Юрій Гончарів-Гончаренко, який іще 1909 року в рідному Бахмуті (Донецька область) став провідником найпершої в Росії скаутської дружини. Саме для неї цар Микола II наказав генштабу перекласти з англійської мови посібник генерала Роберта Бейден-Павелла – основоположника скаутингу. Важлива деталь – в еміграції Юрій став членом Пласту.

Цікаво, що всі головні командири УПА і начальники головного штабу – це вихованці Пласту. Шість з дев'яти генералів УПА, тобто дві третини складу, теж «виросли» в Пласті. Як і близько 50% офіцерів вищого командного складу українського руху опору нацистам і комуністам. Як вишкіл, так і звичаї скаутів були впізнаваними серед вихованців усіх осередків руху. Зокрема, зберігся спогад, що український державний діяч Роман Шухевич вітався зі знайомими з повстанців-пластунів по-скаутськи – лівою рукою.

1989-го, за три роки до проголошення Незалежності України, Пласт відновили в Україні. З підпілля в різних областях вийшли десятки вихованців довоєнного Пласту, зокрема й політичні в'язні. Перший пластовий табір 1989 року працівники КДБ розганяли силою. Цим інцидентом радянська влада сама допомогла поширити інформацію про відновлення діяльності Пласту. Мережа осередків швидко охопила найбільші міста України: Львів, Київ, Донецьк і Дніпропетровськ. На момент путчу в Москві й проголошення Акту Незалежності України тривала діяльність щонайменше п'яти пластових таборів із сотнями учасників.

В усіх країнах, де діяв Пласт перед Другою світовою війною, його діяльність відновлено переважно ще наприкінці 1940-х років. Винятком стали лише Балкани. Тоді ж нові організації створили в Австралії, Бразилії, Тунісі й Цейло Шрі-Ланці. Останнім роками відбувається колосальне розширення географії діяльності пластового руху в світі. Є багато прикладів, коли пластуни, виховані в незалежній Україні й діаспорі в різних країнах, після переїзду за кордон долучалися до місцевого Пласту або ж самостійно створювали нові осередки. Саме так Пласт виник у Нідерландах, Бельгії,

Норвегії, Швеції, Фінляндії, Латвії, Литві, Естонії, Білорусі, Іспанії, Ірландії, Кіпрі, Туреччині, Кенії, Південно-Африканській Республіці.

Нині пластовий рух, об'єднаний у КУПО, є найбільшим рухом української молоді у світі й налічує понад 12 000 членів (три чверті в Україні) на всіх континентах в понад 20 країнах світу. Навіть на українську станцію в Антарктиді періодично навідуються пластуни, а ювілейного 2011/12 року місцева команда дослідників одну з вершин цього континенту назвала Пік Століття Пласту.

Література

1. <https://dt.ua/SOCIUM/chomu-plast-317248.html>
2. [https://uk.wikipedia.org/wiki/Пласт_\(організація\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Пласт_(організація))

ГЕОГРАФІЯ КОЗАЦЬКИХ ПАМ'ЯТОК ПІВНІЧНОЇ ДОНЕЧЧИНИ XVI – XVIII СТ.

Автор: Мясніков П. Д., учень 10 класу

*Наукові керівники: Корнацький І. А., керівник гуртка
«Основи наукових досліджень»,*

Донецький обласний центр туризму та краєзнавства учнівської молоді,

Чухлебова О. А., вчитель історії,

Бахмутський навчально-виховний комплекс № 11

Історія нашого краю тісно пов'язана з історією козацтва. На території Північної Донеччини збереглося чимало археологічних пам'яток козацької доби, значна частина яких досі не досліджена археологами. Також і народні легенди, перекази місцевих мешканців часто пов'язують походження назв багатьох населених пунктів із подіями доби козаччини, з іменами їхніх засновників – козацьких героїв.

Найдавнішим за часом появи населеним пунктом Донецької області є місто на Дінці – Святогірськ (нині у підпорядкуванні Слов'янської міської ради). Монастирський комплекс, завдяки якому це місто відоме, був заснований тут у початковий період заселення Дикого поля, у XVI сторіччі. При монастирі був шпиталь та цвинтар, на якому знайдені козацькі поховання [1, с. 243].

Козацька колонізація Слобідської України стала особливо інтенсивною у середині XVII ст., і невдовзі перейшла на правий берег річки Сіверський Донець, охопивши північну частину сучасної Донецької області.

Сучасне місто Слов'янськ бере початок від Торської фортеці, збудованої тут у 1645 році. Солеварний завод при Торських соляних озерах був побудований у 1664 році. З 1685 року Тор був сотенним містечком Ізюмського слобідського козацького полку. Під час повстання під проводом К.О. Булавина на території міста відбувся бій між козацько-селянськими військами та солдатами князя В.В. Долгорукова [1, с. 243-244].

Недалеко від Слов'янська розташоване селище міського типу Билбасівка, яке веде своє походження від козацької слободи заснованої в 1670 році. У селі

Хрестище Слов'янського району зберігається пам'ять про козацький сторожовий пост початку XVIII ст.

Село Маяки Слов'янського району розташоване на правому березі ріки Сіверський Донець. Її початком був сторожовий пункт Білгородської укріпленої лінії з 1645 р. Існує декілька версій походження назви села. За однією, назва пішла від козацької сигнальної вишки – маяка. На найвищому пагорбі над річкою Сіверський Донець козаки споруджували вишку – маяк, на ньому кріпили бочку із смолою і дровами, а при наближенні ворожих орд козацькі сторожові роз'їзди підпалювали бочки, і чорний сигнальний стовп диму попереджав про небезпеку. Інша версія виводить назву від Маяцького городища, яке існувало тут раніше [2, с. 753].

Місто Бахмут дістало назву від річки Бахмутка, відомої ще в далекому XVI сторіччі. Документально засвідчена історія міста веде початок від заснування укріпленої слобідки торським козаком Бірюковим наприкінці XVII ст. За наказом Петра I у 1703 році було побудовано Бахмутську фортецю. А в 1704 році її передано у підпорядкування Ізюмського слобідського козацького полку. В околицях міста відомо багато козацьких хуторів та зимівників. У 1705 році з бунту бахмутських солеварів почалося козацько-селянське повстання під проводом К.О. Булавина [1, с. 82–83].

Село Іванівське Бахмутського району виникло з появою тут козацького хутора Ступки (Іванівка) у XVIII сторіччі. У 1731 – 1732 роках на кошти власника Ступок протопопа Івана Лук'янова було збудовано Покровську церкву в Бахмуті. Покровське, теж село Бахмутського району, походить від слободи, заснованої тут у 1792 році бахмутськими козаками-солеварами.

На південь та захід від слобідських поселень XVII ст. знаходиться чимало слідів запорозької колонізації, яка поширилася тут у наступному, XVIII ст.

Селище міського типу Олексієво-Дружківка (поблизу м. Дружківка) – колишній козацький сторожовий пост на Кривому Торці в урочищі Петриківка. Також це місце відоме через бій козаків із турецько-татарським загоном біля слободи Паршаківка у болоті під височиною Гадючий Шпиль у 1768 р.

На території сучасного міста Горлівка зафіксовані запорізькі хутори початку XVIII століття. Вони знаходилися у балці Сухий Яр і урочищі Жований ліс. Великий зимівник був заснований у 1770 році запорожцем Прокопом Дяченком. Один із найбільших районі сучасного міста – Микитівка веде початок від Слободи, заснованої козаком Микитою Дев'ятилою [1, с. 242].

Вуглегірськ (колишня назва – Хацапетівка) – невелике місто поблизу Єнакієвого. Однією із козацьких пам'яток у цьому місті є могила Хацапетова, другої половини XVIII ст. Саме від цього козака пішла перша назва міста.

На території сучасного Торецька на початку XVIII ст. в балці Скелюватій були зафіксовані перші знахідки кам'яного вугілля в Донбасі. Пізніше біля балок Сухий Яр та Житній Яр з'явилась слобода Зайцеве. У місті зберігається пам'ять про заставу богуславського козака Щербини, який загинув у боротьбі з татарами [2, с. 313].

Козацькі пам'ятки Північної Донеччини потребують комплексного дослідження за усними народними переказами та археологічними джерелами як важлива частина історико-культурної спадщини нашого краю.

Література

1. Археологія доби українського козацтва XVI – XVIII ст. : навч. посіб. / [Д.Я. Телегін, І.С. Винокур, О.М. Титова та ін.]. Київ : [Ін-т змісту і методів навчання], 1997. 336 с.
2. Історія міст і сіл Української РСР: в 26 т. Донецька область / Ред. кол. тому: П.О. Пономарьов (гол. редкол.) та ін. Київ : Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1970. 992 с.
3. Кравець Д. Бахмутська фортеця. Пам'ятки України. 2009. № 1. С. 82–87.

ІСТОРІЯ ТЮРЕМНИХ ЗАКЛАДІВ ДОРЕВОЛЮЦІЙНОГО БАХМУТА

Автор: Саленко К. С., учень 10 класу

*Наукові керівники: Корнацький І. А., керівник гуртка
«Основи наукових досліджень»*

*Донецького обласного центру туризму та краєзнавства учнівської молоді,
Логінова С. В., вчитель історії та правознавства ЗОШ №24, м. Бахмут*

Історія тюремних закладів дореволюційного Бахмута тісно пов'язана зі станом злочинності та охорони правопорядку в місті, що було адміністративним центром Бахмутського повіту Катеринославської губернії, який обіймав значну частину промислового Донбасу.

Перша згадка про в'язниці і тюремні лікарні в Бахмуті відноситься до 1808 року. У документах 1808 року згадувалася в'язниця в Бахмуті, лазарет при ній і аптека. У жовтні 1823 Малоросійський та Бессарабський генерал-губернатор відзначав наявність в Бахмуті, крім міської, також і тюремної лікарні [1, с. 21].

У 1836 році тюрма в Бахмуті виконувала функції пересильної за маршрутом на Кавказ, і була перебудована за наказом начальства. Перебудова тривала декілька років. Документи свідчать, що у 1842 році в недобудованій на той час тюремній лікарні в сирій кімнаті хворі розміщувалися на нарах.

В середині XIX ст. на території Бахмутського повіту не існувало споруди, яка б мала можливість вмістити всіх ув'язнених. Тому Головне тюремне управління винаймало в Бахмуті приватні споруди для тюремних приміщень.

У 1859 році уряд уклав з купцем Грановим контракт на суму 54798 карбованців 75 копійок для будови тюремних замків у повітових містах Катеринославської губернії. Планувалась побудова замків за одним планом для утримання 75 ув'язнених – в Павлограді, Слов'яносербську, Новомосковську, а також у Бахмуті для утримання 100 ув'язнених.

Побудова Бахмутського тюремного замку почалась у 1860 році. Але Гранов збанкрутував, і будівництво не було завершене. У 1863 році був побудований лише один поверх. Внутрішнє розміщення камер по плану було незручне, тюрму планувалось збудувати для утримання 100 в'язнів, а вже в 1865 році потреба в утриманні в'язнів зросла до 128 [2, с. 52].

При плануванні архітектор, не маючи досвіду проектування тюремних приміщень, допустив чимало помилок. Поки тривало будівництво тюремного замку, тимчасова тюрма розміщувалась не в будинку, а скоріше в сараї – приміщення було темне, тісне, практично без двору.

В Бахмутському тюремному замку утримувалось: у 1863 році – 75 в'язнів чоловічої статі та 11 жіночої статі, у 1864 році – 94 чоловіки та 9 жінок, у 1865 році – 114 чоловіків та 14 жінок. Зафіксована смертність ув'язнених у 1864 році становила 18 осіб. На кінець XIX ст. утримання тюремного замку обходилося міській думі в 1606 карбованців. Закупували гас і свічки на контору начальника, для освітлення коридору і камер [2, с. 52].

У 1896 році міською думою була виділена безкоштовна земля під будівництво нового тюремного замку. За клопотанням тюремного інспектора Полікарпа Петрушевського була відведена також земля під тюремні городи.

Наприкінці XIX століття в Бахмуті по вулиці Поліцейській (нині – вулиця Свободи) був розташований арештний будинок на 75 місць. В ньому служили один старший і шість молодших наглядачів з платнею 15–20 крб. на місяць. Протягом року в арештному будинку перебували 356 чоловіків і 73 жінки.

У період першої російської революції Бахмутська в'язниця мала жалюгідний вигляд. 3 червня 1905 року її начальник Вітущенко повідомляв: «Всі печі по старості непридатні до опалення та розвалюються, дах у всіх будівлях протікає, стеля може обвалитися, кухонні і хлібопекарські печі кілька разів обвалювалися». Начальник попереджав, що можливі втечі арештантів.

Вітущенко подав кошторис на заміну камерних дверей, віконних ґрат, ремонт камер на 20311 крб. Виправлення тюремного паркану потребувало 442 крб. Особливо красномовно начальник в'язниці описує умови роботи: «В'язниця переповнена, оклад у наглядачів маленький, людей не вистачає, городові і стражники отримують по 20 карбованців, колодязі у в'язниці з солоною водою». В'язниця не мала навіть телефону [1, с. 21].

Для продовження будівництва тюремних закладів катеринославський губернський тюремний інспектор Малама 27 вересня 1906 року просив губернську земську управу порушити питання перед губернськими земськими зборами про знесення бараку лікарсько-продовольчого пункту в Бахмуті. Міський голова В.Першин 15 листопада 1906 року виконав це прохання і надав потрібну ділянку в північній частині міста [2, с. 52].

У 1907 – 1908 рр. в Бахмуті існували вже три арештні будинки, що було пов'язано з революцією і зростанням злочинності. Поліцейська влада наймала приватні будівлі під арештні будинки, для нових камер. 24 грудня 1907 року в щойно обладнаному тюремному приміщенні у дворі купця Французова було виявлено підкоп під камерою на 20 арештантів.

Коли в 1910 – 1911 рр. у Бахмуті будували вокзал Північно-Донецької залізниці, то його спеціально відсунули майже на кілометр від тюремного замку, щоб публіка не бачила кайданників, яких етапували до залізниці або до в'язниці. Становище й розвиток тюремних закладів Бахмута до революції 1917 року відповідало потребам репресивно-каральної політики царського уряду.

Література

1. Бровкин Л.В., Татаринов С.И., Шаталин А.В. История правоохранительных органов Бахмута – Артемовска. Славянск : Печатный двор, 2007. 72 с.
2. Меценко М.В. Історія заснування та функціонування Бахмутського тюремного замку (на статистичних матеріалах ХІХ – ХХ ст.). *Бахмутська старовина: краєзнавчі дослідження – 2017: збірник наукових статей*. Слов'янськ, 2017. С. 51–59.

БОЛГАРСЬКА СІМ'Я КРИЗЬ ПРИЗМУ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Автор. Стоцька Ю. С.

*Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Поняття «гендерний» по-різному сприймається в рамках кожної культури, причому це поняття може змінюватися з часом. Гендерні проблеми у сфері сімейних відносин стосуються гендерної нерівності в сім'ї, а також гендерних стереотипів, які підтримують цю нерівність. Часто навіть у науковій літературі змішують поняття «гендер» та «стать», що не зовсім вірно. Гендерна проблема з'являється тільки тоді, коли можна побачити дискримінаційні моменти в положенні чоловіків або жінок.

Дана стаття присвячена дослідженню особливостей гендерної поведінки в середовищі болгарських переселенців півдня Бессарабії середини ХІХ-початку ХХ ст.

Серед фундаторів дослідження болгарської діаспори дореволюційного періоду слід відзначити публікації А. О. Скальковського, А. Клауса, В. Постнікова, В. Бертенсона, Д. Димитрова, Є. Хаджиниколова, М. Кауфмана, О. Музиченка, М. Державіна та інші, для яких спільним є інтерес до болгарських колоній Бессарабії та Новоросійського краю. До вивчення цього питання звертаються і сучасні науковці: М. Г. Станчев займається вивченням болгар Російської імперії, СРСР, країн Балтії та СНД. Поодинокі дані історико-етнографічного характеру містяться в статистичних або етнографічних описах областей, губерній та повітів. Важливим моментом є вивчення дореволюційної історіографії колонізаційного процесу, тому що в багатьох випадках це єдине джерело отримання інформації про болгар у період кінця ХІХ - початку ХХ ст.

Основними соціальними спільнотами, характерними для болгарських переселенців зазначеного періоду, були колонія (село) і сім'я. Шлюб і сім'я займали особливе місце в житті болгарських переселенців.

Згідно з матеріалами фіскально-адміністративної статистики, для Бессарабської області гендерне співвідношення для болгар на 1850 рік, було приблизно таким: 52,5 % чоловічої статі проти 47,5 % жіночого [6, с. 85].

По досягненню 15-16-річного віку молоді люди та дівчата вступали в шлюбний вік. Дослідники відзначають, що шлюбність в цей період була загальною [6, с. 87]. При високій смертності населення вдовство було досить частим явищем: кожна 10-я жінка старше 15 років була вдовою, серед чоловіків старше 40 років кожен 12-й був овдовілим. Однак після 40 днів зі смерті чоловіка можна було вступити в повторний шлюб. Говорячи про вікову

різницю між подружжям, дослідники відзначають, що, як правило, чоловік був старший за дружину на 1-4 роки.

Дослідники побуту болгарських переселенців Бессарабії кінця ХІХ століття відзначали: «Чистота подружнього життя і дівоча скромність – святині для них, таким чином прелюбодіяння тут явище вкрай рідкісне...» [5, с. 245].

В сім'ї болгарських переселенців існувало правило дружина повинна слухатися чоловіка і не чинити наперекір йому. Батько в болгарських селянських сім'ях мав більший вплив на дітей, ніж мати.

Виходячи заміж, болгарська жінка ставала повноправною господинею дому. Це знайшло зображення в болгарських прислів'ях: «Мъжът урежда до стълбата, а жената от стълбата нагору» («Чоловік пореється до сходів, а далі – розпоряджається дружина»), «Жената урежда до прага, извън прага мъжът» (Дружина господарює до порога, а за порогом – чоловік») [2, с. 97].

Основна функція жінки – це народження і виховання покоління що підрастає. Болгари Бессарабії до недавнього часу ставилися до тих етнічних груп, які відрізняються традицій багатодітності. Жінка протягом життя народжувала стільки дітей, скільки можливо було біологічно.

Народження дітей було основною метою шлюбу і розумілося як сенс людського існування. Однак серед болгарських колоністів була висока дитяча смертність, тому середньостатистична болгарська сім'я мала трьох дітей [6, с. 89].

Жінка у болгар була не тільки матір'ю і берегинею вогнища, а й берегинею культурної спадщини та традицій. Дитині рано прищеплювалися релігійні почуття. До Бога у дитини прищеплювалося, в першу чергу, почуття страху. Коли дитина балувалася, мати йому загрожувала: «Дяду Боже накаже».

Саме жінка була берегинею народних звичаїв і традицій. Вона знала, як діяти в тій чи іншій ситуації на святі; коли можна працювати, а коли не можна; що можна їсти (пост чи ні); коли ходити в гості і які подарунки носити [1, с. 392].

У болгарській родині дітей рано привчали до праці: дівчаток – прясти, а хлопчиків – орати землю. Коли дівчина вперше прядла, то цю нитку, її бабуся кидає в річку, щоб прядіння її внучки йшло, «як по воді». А для першої оранки мати готує синові спеціальний обрядовий хліб [4, с. 93].

Попри понижене становище жінки в сім'ї, болгарки все ж визнавали велику роль дружини в сім'ї. Не випадково були складені такі прислів'я: «Мъжет се познава по жената» («Чоловік пізнається по дружині») або «Мъжет в къща – глава, жената – душа» («Чоловік у домі – голова, а жінка – душа»), [3, с. 287], «Мъж е гост в къщи» («Чоловік – гість у домі») і т. д.

Особливо болгарки поважали літніх жінок і часто прислухалися до їхніх порад. Згідно зі спогадами священників, які служили на півдні Бессарабії, «мало хто з болгар знає молитви, однак те, що говорять старі баби, знають і пам'ятають дуже добре. Не забудуть заколоти чорну курицю на св. Харалампія – прогонителя чуми, поважають св. Власа – покровителя тіста, шанують св. Нестора – гонителя мишей та ін.» [2, с. 391]. Літні жінки займали позицію авторитетної особи при розв'язанні багатьох питань.

На прикладі болгарської сім'ї дуже добре видно дві сторони однієї медалі. Таким чином жінка є повноправним членом сім'ї, а з іншого боку вона у вечорі фактично була прислугою для свого чоловіка.

Література

1. Водиначар Е. Образът на българката на страниците на «Кишиневските епархиални ведомости» / Е. Водиначар // Сб. България: метрополия и диаспора. – Кишинев : «S.S.B», 2013.
2. Душакова Н. Мужское и женское жилое пространство (на материале жилища в зоне культурного пограничья) / Н. Душакова // Журнал этнологии и культурологии, – Кишинев, 2010. – Т. 8.
3. Дюлгер Г. Роль женщины в традиционной болгарской семье – рождение и воспитание детей на примере села Валя-Пержа // сб. Дунэря Нистру: Ежегодник. – Кишинев : «Centrografic». – Т. 3. – 2014.
4. Ковалов А. И. Ребенок и его социализация в календарной обрядности болгар РМ / А. И. Ковалов // Журнал этнологии и культурологи. – Кишинев : 2010. – Т. 5.
5. Пейкова Е. Духовные ценности как источник благополучия народа (на примере традиционной культуры бессарабских болгар) / Е. Пейкова // Сб. Бессарабските българи: История, култура и език. – Кишинев : Lexon-Plus, 2014. – 420 с.
6. Сафран У. Сравнительный анализ диаспор. Размышления о книге Робина Козна «Мировые диаспоры» // Диаспоры. — 2004. — № 4.

МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ: СКАУТСЬКИЙ РУХ

Автор: Шиндяїна Д. В., студентка

Науковий керівник: Аксакова Н. О., к.іст.н., доц.

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут УІПА (м. Бахмут)

Скаутський рух – це беззаперечно позитивна сторінка в історії людства, адже він плекає спортивний, розумовий та духовний розвиток молоді. Скаутські організації існують майже у всіх країнах світу, проте вони часто мають деякі відмінності у своїй структурі та системі виховання. Розглянемо конкретніше скаутський рух в Україні.

Скаутські організації виникли в Україні ще в першій половині ХХ століття. А розпочався розвиток скаутського руху на територіях західної України, де виникла національна скаутська організація України «Пласт». В центральній та східній Україні скаутинг з'явився пізніше, а саме в часи незалежної України, де був представлений Українськими Бой-скаутами (УБС).

На початку існування СРСР виник піонерський рух. Спочатку він мав в своїй системі виховання риси скаутингу, проте з часом цей рух змінився і набув політичного відтінку. Інші скаутські організації в часи СРСР не могли діяти повноцінно, оскільки не були легальними і тому вони функціонували тільки підпільно.

В сучасній незалежній Україні розвитку скаутських організацій ніщо не перешкоджає і вони активно ведуть свою діяльність. Зараз їх кількість більше двох десятків (регіональних та всеукраїнських), а от найбільшою скаутською організацією України є «Пласт». Проте хоч «Пласт» і є найбільшою скаутською організацією України, та він не є представником скаутингу від України в ВОСР (Всесвітня організація скаутського руху).

Для представлення скаутського руху України на світовій арені було створено Національну Організацію Скаутів України (НОСУ), яка на початках формувалася з трьох найбільших скаутських організацій України – «Пласт», «СПОК» і «Січ».

Скаутські організації є різними за своїми масштабами. Більшість скаутських організацій України є регіональними (Луганська обласна організація скаутів, Миколаївська спілка скаутів, Молодіжне об'єднання «Скаути Києва» та інші). Більш чисельними та впливовими є Всеукраїнські пластові організації – Пласт, НОСУ, Асоціація гайдів України тощо.

Також організації відрізняються за типом діяльності. Наприклад, якщо Православні скаути України та Католицькі скаути Європи в Україні мають тісні зв'язки з релігією і співпрацюють з церквою, то Українське дитячо-юнацьке товариство «Січ» має крім церковного виховання ще й зосередження уваги на плеканні козацьких традицій та звичаїв.

Та зрозуміло, що скаутські організації мають і спільні риси. Почнемо з того, що головним «підручником» для виховання юнаків у всіх організаціях є книжка «Скаутинг для хлопців», автором якої є засновник світового скаутингу генерал-лейтенант Роберт Бейден-Пауелл (Бі-Пі).

Ще однією невід'ємною складовою скаутського життя є літні табори. З такого табору, що відбувся 1907 року під керівництвом Бі-Пі на острові Броунсі і розпочався великий молодіжний рух. Табір з 20 юнаків мав великий успіх. У наші ж часи, в Україні проводяться десятки літніх таборів.

Спільною для скаутів України та інших скаутів світу є також символіка, зокрема трилиста лілея – символ світового скаутингу. Вона присутня в символіці українських організацій у різних варіаціях: переплетення трилистої лілеї і українського тризуба у пластунів, лілея на фоні хреста у католицьких скаутів, переплетена лілея з гербом міста для регіональних скаутських організацій та інші. А ще будь-якого українського скаута можна впізнати за хустиною, яка закручена довкола ший.

Література

1. <http://kyiv.plast.org.ua/new/>
2. https://pidruchniki.com/14190416/sotsiologiya/skautskiy_ruh_ukrayini

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

Мови видання: українська, російська, англійська

Матеріали

IV Науково-практичної конференції з міжнародною
участю молодих учених і студентів
«Студенти та молодь – для майбутнього країни»

Том 1

Гуманітарні науки

30 жовтня 2019 р.

м. Бахмут

Відповідальний за випуск *Михальченко Г. Г.*

Технічний редактор *Карнаухова А. С.*
Комп'ютерна верстка *Карнаухова А. С.*
Дизайн обкладинки *Залужна Г. В.*

Здано до друку 12.11.2019. Підписано до друку 11.11.2019.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсетний. Спосіб друку – різнограф.
Ум. др. арк. 6,25. Тираж 50 пр.
e-mail: stud.nppri.uipa@i.ua